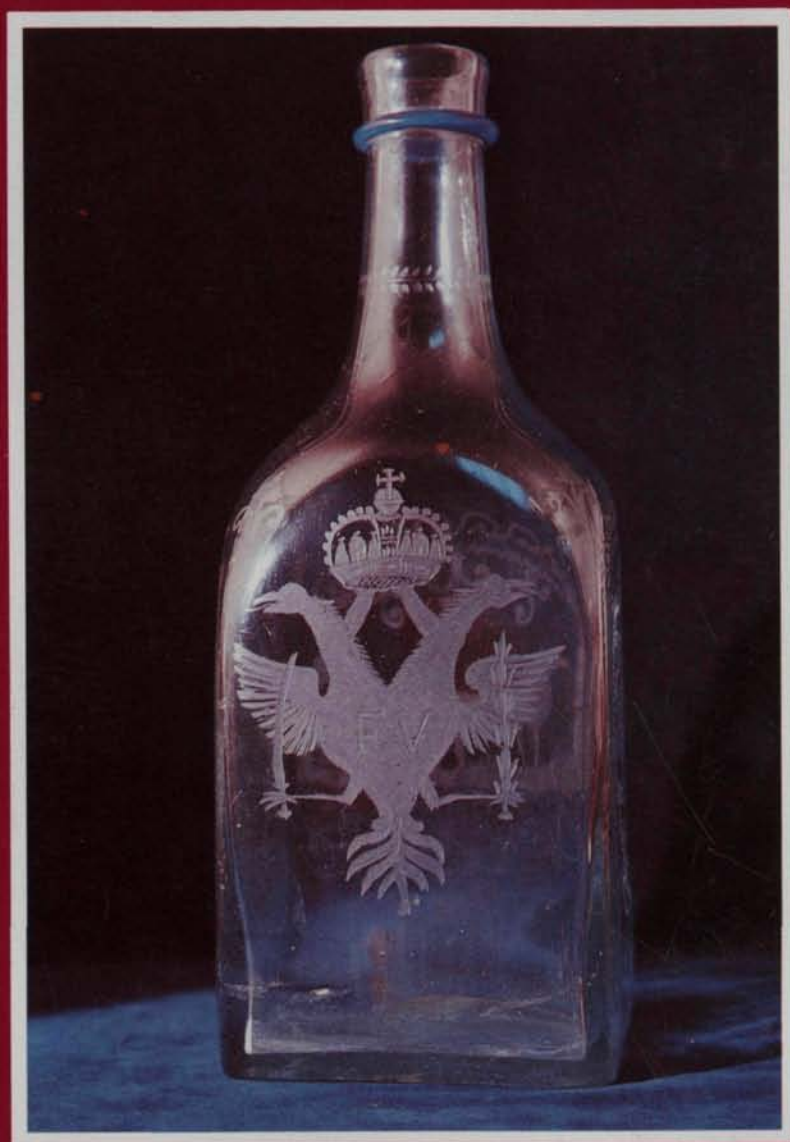

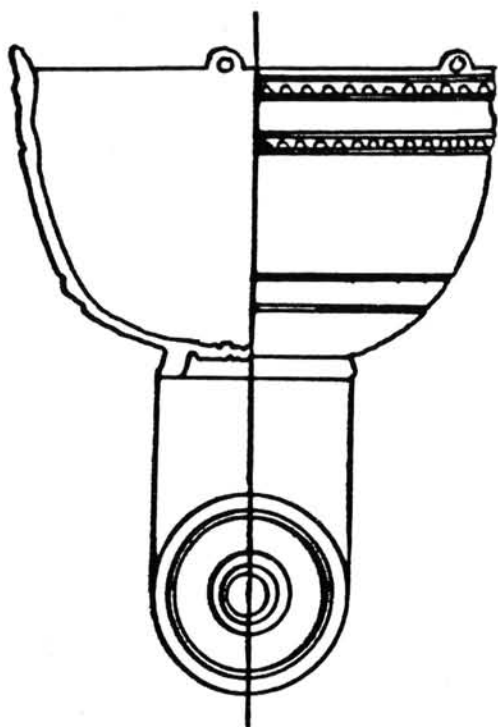
VESZPRÉMI TÖRTÉNELMI TÁR

VESZPRÉM, 1990. II.

„Római kori bronz vödör és bronz korsó” (Veszprémi Laczkó Dezső Múzeum régészeti gyűjteménye).

Római bronz füstölő edény

Főszerkesztő:
Dr. Praznovszky Mihály

Szerkesztő:
Veress D. Csaba

A kötet szerzői:

Szabó Klára
Katona Imre

ELŐSZÓ

Furcsa intézmény a múzeum. Talán inkább azt mondhatnám, hogy ellentmondásos. Olyan, mint a jéghegy, amely vándorol a tengerek vizében. A közönség csak egy részét, kicsinyke töredékét látja tevékenységünknek a kiállításokon. (Más talán nem is érdekli.) Nem érdekli, hogy milyen előkészítő munka eredménye egy szép és tanulságos kiállítás. Hogy a muzeológus évekig gyűjt, ás, kutat, feldolgoz, leltároz, vizsgálódik, a restaurátor hónapokig töpreng amíg az előkerült tárgy, dokumentum letisztul, nevet és történetet kap s alkalmas lesz kiállításra. Ha ugyan egyből nem teszik el a dobozok mélyébe, s tán emberöltőbe is beletelik, amíg újra ember láthatja.

S az ilyen tárgyakból, dokumentumokból van igazán sok, ez a múzeumi gyűjtemények többsége, ami soha vagy csak nagyon ritkán kerül közönség elé. De nem csak a közönség hiányolja őket, hanem a szakma is. A múzeumi kollégák, akik hasonló témakörben kutatván keresik a kapcsolódásokat, a párhuzamokat, a részeredményeket is bemutató ro-

VESZPRÉMI TÖRTÉNELMI TÁR II.

VESZPRÉMI MÚZEUMI
GYŰJTEMÉNYEK – I.

A
VESZPRÉM MEGYEI
MÚZEUMI IGAZGATÓSÁG
KIADVÁNYA (1990)

kon-leleteket – s nem mindig jutnak el más intézmények raktáraiba, gyűjteményeibe.

A Veszprémi Történelmi Tár új alsorozata ilyen feladatot vállalt magára, amikor a megye múzeumainak rendkívül gazdag gyűjteményeit próbálja kimondottan tudományos alapon és igényességgel feldolgozva, katalógus formájában közreadni. Jelen kötetünkben mindjárt két gyűjteményi egység leírását is kapja az olvasó.

Illetve tán túlzás itt olvasóról beszélni, hiszen ezek a leírások cseppet sem olvasmányos művek. Nem is igen kerülnek a mindennapi olvasó könyvespolcára. Inkább jutnak el a hazai tudományos műhelyekbe és persze külföldre is. A veszprémi múzeumnak csaknem négyszáz külföldi tudományos intézménnyel van cserekapcsolata. A világ 30 országába kerül el ez a kötet, híradásként arról, hogy minden gond ellenére 1990-ben is komoly, hiteles szakmai tevékenység folyik Magyarország tudományos intézményeiben s a feltárt és közreadott értékek a világ-örökség szerves részeivé válnak.

DR. PRAZNOVSZKY MIHÁLY

3

KATONA Imre Veszprém megyei huta-üvegek
Sárváron.
Hüttengläser der Bezirks
Veszprém in Sárvár

19

SZABÓ Klára Római kori bronzedények
a veszprémi Laczkó Dezső
Múzeumban.
Römische Bronzegefäße
im Museum „Laczkó Dezső“
(Veszprém)

KATONA IMRE

VESZPRÉM MEGYEI HUTA-ÜVEGEK SÁRVÁRON

Az üveg nem meghatározott vegyület, ahogyan azt a 19. század első felének vegyészei gondolták, hanem változó összetételű, ötvözetekhez hasonló anyag. Tudományos értelemben üvegnek tekinthető minden olyan amorf, fizikailag homogén test, mely olvadt állapotból túlhűtés következtében szilárd halmazállapotúvá válik. Gyakorlati szempontból azonban azt a mesterséges terméket nevezzük üvegnek, mely izzó állapotra hevítve savak, bázisok vagy sók egyesüléséből keletkezik, túlhűtéssel átlátszó szilárd, amorf testté alakul.

Az üvegek vegyi alkotászei rendszerint oxidok, melyek fémeknek, vagy nemesfémek elemeknek oxigénnel alkotott vegyületei. Ezért az üvegek tulajdonságai attól is függenek, hogy milyen oxidokból keletkeznek. A legismertebb üveget alkotó oxid a nátrium, kálium, az ólomoxid és a bórsav. Az üvegyártás nyersanyagait tehát oxidok és olyan vegyületek, melyekből az olvasztáskor fémoxid keletkezik. A kísérő anyag a főalkatrész mellett található és szintén üvegalkotó. Szennyező anyagnak azokat a mellékanyagokat tekintjük, melyek az üveg minőségét károsan befolyásolják.

Az üvegek legfontosabb alkotórésze a szilíciumoxid, közönséges nevén a kavics, kovakő és homok. Üvegyártásra, zöldüveg kivételével kvarchomokot használnak. Az olvasztó hatású módosító oxidok között a konyhasó, vagy nátriumoxid a legelterjedtebb, és a legáltalánosabban használt, majd a káliumoxid következik. A nátriumoxid erősen csökkenti az üveg viszkozitását, növeli a tágulási együtthatót, ugyanakkor kedvezőtlenül befolyásolja az üveg mechanikai tulajdonságait. A nátriumoxidot súlyarányban káliumoxiddal helyettesítve az üveg nehezebben olvasható. A káliumoxid a nátriumhoz viszonyítva növeli az üveg viszkozitását, csökkenti kristályosodási képességét. Ezért a káliumoxidot tartalmazó üvegek jobban préselhetők, fényük csillogóbb hangot adnak, mint a nátriumüvegek. Ugyancsak olvashatóhatóság az ólomoxid is, mely még ezen túlme-

nően az üveg szerkezetét is kedvezően befolyásolja.

* * *

Az üveg az emberiség egyik fontos közhasználatú anyaga, s mint ilyen, bizonyos fokig a kultúra fokmérőjének tekinthető. Sokrétű alkalmazhatósága miatt térhódítása ma is egyre nagyobb méreteket ölt. Széleskörű elterjedésének az a magyarázata, hogy egyaránt kitérő mint építőanyag, mint háztartási tömegcikk, mint művészeti tárgyak anyaga, de a technikai eszközök készítésében is nélkülözhetetlen.

Az üveg az évezredek folyamán hosszú utat tett meg. Az üvegekészítés és üvegmegmunkálás fejlődésének megismerése, története egyes részének megismerése a művészetek továbbfejlődésének is alapja.

Korát a régészeti kutatások alkalmával felszínre került tárgyak alapján állapították meg. Az első kétség-telenül hiteles üvegtárgyak csak a XVIII. dinasztia korából származnak. Igen nagy a valószínűsége azonban annak, hogy ezeknél az eddig ismert kétség-telenül datálható tárgyaknál sokkal régebbi üvegtárgyaknak is kellett lenniük. Az üvegekészítés feltalálójának az ókori Egyiptom papjait tekintjük, az akkori idők legnagyobb tudósait és vegyészeit. A legrégebbi emlék az a fajanszedényben talált fekete üvegyöngy, melynek összetétele megegyezik a mai üveggel, csak még átlátszatlan. A későbbi sírokból előkerült üvegmélekek tanúsága szerint a legrégebbi egyiptomiak az üveget drágakövek utánzására használták.

A gyártás természetesen igen egyszerű eszközökkel, kezdetleges tüzelési eljárással, tűzálló fazékban, nagy nehézséggel történt. Az alakítást kézi erővel, gyűrővel, csipeszekkel, fogókkal végezték. Az üveg gáz-zárványokat tartalmazott, zöld, kék és fekete színű volt. Mezopotámia és Egyiptom mellett Szíria, Palesztína is jelentős üvegyiparral rendelkezett.

Az i.e. IV. évezredben már fiókat, füles korsókat, széleshasú faze-

kakat, hegyeslábú amforákat, gömbalakú edényeket, tölcseréket készítettek üvegből, s ezeket díszítették is. Az i.e. másfélezer körüli időben már művészi tökéletességre vitték az üvegholmik készítését.

Egyiptomból terjedt el az üvegekészítés és díszítés tudománya a Földközi-tenger melléki népekhez, a főnóciákhoz, a zsidókhöz, a görögökhöz és a rómaiakhoz. Ez az észrevétel újabb és újabb lendületet adott az üvegekészítéshez. Az i.e. első század végén az üvegekészítés központja már Róma, ahonnan a gótok betörése után Bizáncba helyeződött át az üvegyártás súlypontja, és csaknem öt évszázadon keresztül meg is őrizte vezető helyét. A gótok nyomán az üvegyártás eljutott Dáciába, majd Bajorországba, Csehországba és Németországba. Dácián keresztül Oroszország területén is megismerkedtek az üvegyártás művészetével.

A népvándorlás hullámai az üvegművészet fejlődését erősen visszavetették. A középkor első felében az üvegművészet fejlődése megáll, a fejlett üvegtechnikák feledésbe mentek, és az üveggel foglalkozóknak úgy kellett újra feltalálniuk a régen már ismert technikákat, vagy újakat kellett kitalálni.

A középkorban – a román és a gótika idején – hosszú ideig Velence az európai üvegművészet központja és Közel-Kelet eredményeinek őrzője, fellendítője. A velencei üvegyipar még a 13. században is külföldről hozta a nyersanyagot és ezt csak akkor szüntetik be, amikor felismerik a közelben talált homok kiválóságát és a lagunák növényeinek kálitartalmát. Noha Muránóban már évszázadok óta foglalkoznak üvegművészetekkel, a város üvegművészete akkor lendül fel eddig nem látott mértékben, amikor 1291-ben az eredetileg Rialto szigetére települt üvegyárat Murano szigetére tették át, hogy a várost a füst- és tüzvész elől megvédjék. Noha mindent elkövettek, hogy Velence-Murano üvegyiparának elsőbbségét biztosítsák, nemcsak Itália különböző városaiban nőtték az üveghuták gomba módjára, hanem a távoli Európa más

pontjain, köztük hazánkban is. Míg azonban Velencében az öblösművészet, Nyugat-Európában az üvegfestés lendül fel.

Hazánkban az első üveges-adat Kassáról, 1307-ből való. 1350 körül Felső-Magyarországon már működtek üvegsűrők, melyek üvegtányérokat is készítettek. Ez az első, szklenói üvegyár azért épült, hogy az aranybányákhoz szükséges választóvizet az ott készített üvegekbe tárolják (Schaidglas). Ez az első nyoma hazánkban az üvegnek laboratóriumi felhasználásának. Mátyás korában, 1475 körül már az üvegesek egy céhet alkotnak a drágaköcsiszolókkal és a festőkkel.

Mátyás és a főurak a hazai készítmények mellett szívesen vásárolták a drága velencei üvegeket is. Maga Mátyás király is szívesen használta a díszes velencei poharat, mint ezt a Nemzeti Múzeumban őrzött billikoma mutatja. Az egyik legjellemzőbb velencei forma a szárnyas-talpas kehely, a függőleges szimmetriatengely körül elhelyezkedő forgásfelületek szerves, architektónikus kapcsolatából alakul ki. A szárhoz kapcsolódnak a fogóval formált, csipkeszerűen finom szárnyak. Mégpedig a velenceieknek mindig csak kettő, a velencei modortól, északi flandriai üvegművészetben néha négy, vagy több is.

A velencei üvegművészet nemcsak hazánkban működő velencei vitráriusokon és az eredeti műtárgyakon keresztül hat, hanem Ausztrián, vagy Flandrián keresztül közvetve is. Ezek az edények a fúvott stíluson belül a reneszánsz hatását is tükrözik, bár itt-ott már ezeken is, méginkább azonban a későbbiekben, már a barokk hatása érződik, az üvegek szerkezete átalakul. A stílusváltással a muránói üveg jelentősége lassan lehangyollik, a német és cseh kristályüvegek lépésről-lépésre kiszorítják a piacról a híres velencei edényeket.

A 17. századtól már erőteljesebben fejlődik az üvegművészet: tudnak már átlátszó, színtelen síküvegeket fűjni, az ablakokat fakeretbe helyezik, a 16. század végén feltalálják az üvegmaratást, tökéletesedik az üvegcsiszolás.

A 18. században, a háborúk utáni viszonylagos konjunktúra évtizedeiben az otthon-kultúra eddig nem látott fejlődésnek indul. Érthető, ha az ezt szolgáló iparművészet is fejlődik, virágzik. A művészet legnagyobb mecénása az egyház, templomok százai épülnek országszerte a hódoltsági és a kuruc-labanc háborúk alatt elpusztultak helyén. Az új templomok új berendezést igényelnek.

Az újjáépítés és átalakítás művészi stílusa a barokk. A korábbi évtizedek reneszánsz stílusához képest, mely a nehezkesebb, statikusabb formákat kedvelte, a barokk könnyedebb, légiesebb formákhoz és anyagokhoz folyamodik.

Az üveg a 17. században, a 18. század elején még drága. A 18. század második felében kezdik általánosan alkalmazni. A század közepének és második felének háborúi miatt sok az országban beszállásolt katona és növekszik az alkoholfogyasztás. A huták egyik legfontosabb terméke a borfejtéshez használt pincetok-palack, a kulacs és a borosüvegek, poharak.

A savanyú borok többszöri fejtésénél használták a pincetok-palackokat. Hasáb alakú testük egyik, vagy mindkét oldalára a tulajdonos, vagy a használó címere és monogramja került. Különösen a 18. század második felében és a 19. század elején terjedt el a pincetok használata Magyarországon.

A 18. század kedvelt üvegdíszítési módja az alacsony hőfokon alkalmazott színes zománccfestés. Különösen a 18. század közepén és második felében kedvelték a díszítési módot. Leginkább hasábalakú butel-lák és poharak készültek ezzel az eljárással. A színek élénkek voltak, amit valószínűleg az egyszerű lakosság igényei inspiráltak. Az így készült poharak a korábbi évszázadok formái hagyományait követték: lapos talpból kinövő, tölsérszerű test alkotta a poharak fő formai elemét ugyanúgy, mint a 17. század és a 18. század elejének duplafalú poharainál.

Az üvegyártás egyre inkább terjed, az üveg egyre szélesebb rétegek számára lesz hozzáférhető. Megjelenik az építészetben, ami egyben a síküveglőállítás népszerűsítését jelenti. Az üveg a díszmű jellegből fokozatosan használati cikké alakul.

Az olvasztási technológia fejlődését a kemencekonstrukciók javulása teszi lehetővé. A fatüzeléssel működő üvegyártás helyébe Angliában a szénttüzeléses olvasztókemence lépett. Ezzel növekedett a kemencékben elérhető hőmérséklet, javult az üvegek minősége. Ennek ellenére a 19. század közepéig az üvegekészítés kézműipari jellegű maradt. Ez a készítmények jellegén, a megmunkálás sajátosságaiban is megmutatkozik.

Az európai üvegművészet a 1800-as évek elejével az új, nagyjelentőségű átalakulás révén, két alapvetően eltérő technikai-művészeti fel-fogás, a fúvott és a kristálystílus végletei között ingadozott. Bár a kristálystílus már a 18. század utolsó

évtizedeiben megjelenik, a 19. század elején végleg diadalt arat. Ezért a fúvott stílus csak néhány elmaradott vidéki hutában él tovább változatlanul. A század stílusáramlataival, ahogyan más művészeti ágban, az üvegben is beszélhetünk empirie, klasszicista, neobarokk és neorokokó, majd historizáló üvegekről.

A cseh üveg a 18. század végén, a 19. század elején az európai fejlődés élére került. Nemcsak az üvegek anyaga, összetétele emelte bizonyos fokig az európai üvegek fölé, vagy ezekkel egy szintre, hanem az edények típusainak, formáinak változatossága és díszítésük sokfélesége is.

A kereslet növekedésével Magyarországon is fellendül az üvegművészet. 1842-ben számszerint mintegy 54 huta van Magyarországon. Ez mindössze 8-al kevesebb, mint a Csehországban ugyanekkor nyílvántartott üveghuták száma. Ennek ellenére 1823 és 1827 között 162, 512 font tábla- és öblösüvegáru importáltunk Ausztria tartományjaiból, főképpen Csehországból. Hutáink nagyrésztének felszerelése hiányos volt. Ezért a közönséges táblaüvegen kívül csak néhány közvetlen használatra alkalmas üvegedényt készítettek.

Bár a köszörlés és csiszolás a gyárraktól független, egyéni tevékenységi formát is ölt a 19. század közepétől, gyáraink egyrésztben továbbra is folytatódik ez a mesterség. 1898-ban 6 kivétellel valamennyi üvegyárunk be volt rendezve csiszolásra is. A csiszolt áruk minősége nemcsak hazai, hanem európai viszonylatban is az elsők közé tartozott.

A felületi díszítés másik elterjedt módja a festés volt, melyet nemcsak gyárak kultiváltak az 1870-es, 80-as évektől kezdődően, hanem egyének is. Ugyan Kratzmann Ede műfestőt még Trefort telepítette a magyar fővárosba, ahol haláláig idegen maradt, de hazaiak is megpróbálkoznak az üvegfestés műfajával, és nem is mindig sikertelenül. Elég ha Roth Miksa tevékenységére gondolunk, akinek műhelye 1886-ban létesült s az 1890-es években és a századfordulón opelescens képeivel nemcsak hazai, hanem nemzetközi sikert aratott nem egy kiállításon.

Az üveg finomításával, további feldolgozásával sem csak gyárak foglalkoznak, hanem kisebb műhelyek is. Közülük Girgl Henrik üvegfinozó neve emelkedik ki, aki üvegvéséstől üvegfestésig mindenféle munkát vállalt. Műhelye 1820-ban keletkezett s 1895-ben már 4 szakmunkást és négy festőt foglalkoztatott.

Az 1880-as évek elején a magyar üvegművészet csak itt-ott lépte át a

művesség keretét és alig emelkedett a művészet régióiba. A köszörült, vésett és visszahántolt rézrubin poharak a kor legkedveltebb és legkeresettebb darabjai több évtizeden keresztül. E poharak főleg gyógyfürdők és gyógyvizek közelében kerestek. Ezek mellett az egyszerű átlátszó üvegedények, poharak, vázák iránt nő az érdeklődés. A díszítést szinte teljesen a csiszolás és metszés alkotta, de már néhány helyen – így többek között Zayugrócon, Ujantál-völgyön és az erdélyi Sepsibükszádon – a maratásos eljárással is megpróbálkoznak. Erre mutat, hogy e gyárak mindegyikében találhatunk savkamrárt.

Az első maratásos eljárások a köszörülés és metszés nyomdokain haladtak, ily módon arra törekedtek, hogy a maratott felület minél kisebb legyen s lehetőleg rajzos képet eredményezzen. A nálunk leginkább alkalmazott réteg a rézporos volt, melyet részvegyület redukálásával állítottak elő és vékony rétegben húztak a kívánt felületre, melyet a minta szerint visszamarattak. Nem véletlen, hogy az említett gyárak egyikében – Zayugrócon – készült 1896-ban az első maratásos edény: Sovánka István közel másfél méter magas keresztelomedencéje.

Az 1900-as évek elején az üvegyártás Magyarországon ismét visszaesik. Ismeretes, hogy az üvegyipar a felszabadulás előtt a fejletlen magyar iparon belül is egyike a legjobban elmaradott iparágaknak. A nagyobb öblösüvegyárakat szénbánya vállalatok létesítették, hogy az egyébként eladhatatlan szénfésleéseiket hasznosíthassák. E nagyvállalatok üvegyipari leányvállalataikat mellékesen kezelték, műszaki fejlesztésüket elhanyagolták. Ennek következményeként a felszabadulás után műszakilag igen elmaradott gyárak kerültek állami kezelésbe. Az államosítás óta eltelt majdnem harminc év alatt sikerült a gyárak nagy részében korszerű feltételeket teremteni, ami nemcsak a gyártástechnológia korszerűsítésében mutatkozik meg, hanem a munkafolyamatok gépesítésében is.

* * *

Bartha Lászlóné több mint 100 darabot magában foglaló és teljességében először itt bemutatott gyűjteménye jórészt az 1950-es évek végén, az 1960-as évek elején keletkezett. A gyűjtő akkor a Veszprém megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztályának referenseként járta a megye falvait, pusztáit, hogy a még felkelhető kerámia és főleg üvegmé-

keket összegyűjtse. Az azóta eltelt több mint húsz év alatt sem csökkent Barthané gyűjtőkedve, lehetőségai azonban igencsak rosszabbodtak, bár azt hisszük, Kőszeg polgárházai még ma is sok eddig fel nem tárt értéket rejtnek falaik között.

A gyűjtés területének behatároltsága sajátossá tette a gyűjteményt, mert az – legalábbis ami a törzsdarabokat illeti – jórészt a rég megszűnt Veszprém megyei huták készítményeit tartalmazza, kivéve azokat a tárgyakat, melyeket a 60-as évek óta immár megváltozott munkahelyén gyűjtött. Ezek között van 18. századi festett butella, megtalálhatók itt Beéli szintelen és kék korsók, valószínűleg cseh készítményű lámpionbúraüvegek, vázácskák stb. Tagadhatatlan, hogy a gyűjtemény legfigyelemreméltóbb darabjai azok, melyek a Veszprém megyei hutákban készültek a 19. század elején és közepén. E huták történeti és termelési adatai ismertek, de a készítmények minőségéről még most, e gyűjtemény ismeretében sincsenek pontos és megbízható fogalmaink. Egy-két darab maradt ugyan fenn gyűjteményeinkben, azonban ez kevés a teljes kép, egy egész termelési periódus felrajzolásához. Pedig a kép, amelyet a fennmaradt tárgyak ígérnek: érdekes, izgalmas. Ezek a huták szállítási és más nehézségek miatt – ugyanúgy, mint kőedénygyáraink – nem országos, csak lokális érdekek kielégítésére vállalkoztak. Minden hutának meg volt a maga körzete, mely hol egy, hol több egymás melletti megyéből állt. A fennmaradt darabok – a rajtuk levő névből, monogramból és évszámból következtetve – nem vásári, vagy bizományi eladásra készültek, hanem megrendelésre egy-egy konkrét személyeknek. A megrendelők szinte kivétel nélkül Veszprém megyeiek, sőt a hutákhoz egészen közeli falvak nemesi lakóiból kerültek ki. Ez a körülmény befolyásolta a huták készítményeit, hiszen ily módon a hutáknak egy meghatározott társadalmi réteg igényét kellett kielégíteniük. Azt eddig is tudtuk – hiszen a fennmaradt tárgyak tanúsították –, hogy e huták a lakosság széles rétegeinek kielégítésére dolgoztak, az egyszerű jobbágyok, nemesek, városi polgárok ízléséhez alkalmazkodtak azzal, hogy olyan formákat és motívumokat alkalmaztak, melyek igényeiknek, ízlésüknek megfeleleltek. A népies üvegek elnevezés mégsem egyértelmű. Egyesek szerint ezek „az európai formakincstől független, önálló formavilágot” képviselő üvegek voltak, amelyeket nemcsak Észak-Magyarországon kedveltek, hanem a Dunántúl bortermelelő vidékein

is. Ezek a kancsók, korsók, butellák és palackok hasonlóan más használati tárgyakhoz, rövidesen megtörték a fából és a kerámiából készült tárolóedények hegemoniáját, és a polgári, paraszti háztartások mindennapi használati tárgyaivá lettek. Ezzel szemben egyesek a díszítés, és nem a formázás sajátosságában vélik felismerni a népi jelleget, vagy legalábbis a díszítést ugyanolyan fontosnak tartják mint a formát a „parasztüvegek” megítélésénél. A forma előállítása egyrészt szabadkézzel, többnyire azonban formába fúvással történik. Az új formára akkor is fel kell készülni, ha azt szabad fúvással alakítják ki, hiszen csak úgy válik egy új forma kifizetődővé, ha előállításához kevés idő kell. Formába fúvás esetén a formákat külön kell előkészíteni, vagy előkészítettetni szakemberrel. Ez kétségtelenül nehezíti az átállást egyik formáról a másikra. A leggyakoribb formák voltak az összenyomott, tojásdad-alakú kulacsok, a kúp-alakú, nyakban összeszűkülő literes üvegek és a hengeres poharak. Ezek kézfúvással készültek és a lehetséges legegyszerűbb módon, csúsztatott köszörüléssel alakították ki őket. A köszörülésnek ezt a formáját aránylag vékonyfalú edényeken alkalmazták. Az eljárás nagy odafigyelést és gyakorlatot igényel, hogy a gyorsan forgó éles köszörű ne vágjon mély vágatot az edényre. Ezért a köszörűt nem élével engedték az edényre, hanem „oldalával”. Így nem vágott mélyre, hanem csak karcolta az edény falát. E technika nehézsége abban van, hogy vigyázni kell a köszörű-korong beállításával. Az így rajzolt vonalak nem olyan élesek és tiszták, mint a mélykőszörülésnél, de nem is olyan szimmetrikusak, mint azok. A korongot bátran kellett csúsztatni a felületen a megadott rajznak megfelelően, melyet előzetesen mindig felvittek valahogyan a felületre ugyanúgy, mint a kerámiáknál. Megkockáztathatjuk a feltevést is, hogy ez az eljárás nagyobb felkészülést, tapasztalatot igényelt, mint más díszítőeljárás, pl.: a festés, melyet ugyan ekkoriban már nem igen kultiváltak, de helyenként még alkalmazták. Az edényeket kizárólag kézi fúvással készítették, vagy formába fújták. A faformákat részben maguk elkészíthették, vagy úgy csináltatták a Bakonyban ekkortájt háziipari tevékenységet folytató fafaragókkal. A faformák alkalmazása igen megnövelte a formaparkot, hiszen viszonylag gyorsan áttérhettek egy-egy új formára. A formái változatosságot szolgáltatta a kézfúvás alkalmazása. A viszonylag bonyolultabb minták – mint pl. az öntőcsöves és szalagdi-

szes korszok – ritkák e huták eovréjében, mert ezek már igen nagy tapasztalatot kívánó fúvók beállítását tették szükségessé, ilyenekkel azonban hutáink nem rendelkeztek. Mindenesetre a díszítésnek ez a módja, a csúsztatott köszörülési eljárás nátron és káliüvegen ritkaság a 19. században. Ami még inkább figyelemreméltó, hogy ezek az edények nem dísz-, hanem használati rendeltetésre készültek, alakjukat a konkrét használat követelményei alakították ki. Díszítményükben a néven, monogramon és az évszámon kívül sok a sztereotip jelleg, a bokrok, fák stilizált rajzai, a szarvas-alak Dávid 42. Zsoltárának soraival szabad asszociációban keletkezett. Ahogyan a szarvas a hús patakra, az edény tulajdonosa is úgy kívánczik a benne lévő borra, pálinkára. A vállrészt, az oldalfelületet, a hasi részt kitöltő különböző motívumok is gyakoriak 19. századi edényeinken, mégis sok bennük az egyéni invenció, mint ahogy eredeti az egyes felületek összekötése is ugyanazzal a motívummal. Ezek a munkák, bár gyári készítésűek, mégis olyan megfogalmazásúak, mintha népi fafaragó alkotásai lennének. Az egyes huták tevékenysége között alig van különbség: nemcsak a formák ugyanolyanok, hanem a díszítések is, ami azzal magyarázható, hogy a díszítőműhelyek mintakönyv, vagy mintalapok után dolgoztak. A megrendelő kiválasztotta a kívánt díszítményt a mintalapon, s a műhely ezt az edényre ráköszörültette a megrendelő nevével, monogramjával és a kívánt évszámmal. Csak ezzel az eljárással magyarázható a mintáknak az az egybeesése, melyet ezeken a készítményeken láthatunk.

A csiszolás és köszörülés nem volt ismeretlen a 19. század elején és közepén Magyarországon, hiszen egyes gyáraink ekkor már a díszítőtechnikák szinte minden változatát ismerték. A Veszprém megyei hutákban alkalmazott technika mégsem mondható általánosnak, mert közönséges nátrium, illetve káliumüveget csak kevés helyen díszítettek csúsztatott köszörüléssel. Bár a színtelen üveg is köszörülhető, meglátszik rajta a köszörű karca. Ehhez a technikához viszont mégis jobb a gyengén zöldes huta-üveg, mert ezen jobban látható a színtelen karc.

TÁRGYJEGYZÉK

1. Korszó.

Kék színű üveg. Fúvott. Körte alakú test, lapos talppal, füllel, kiöntővel, szájrészszel. Felülete díszítetlen.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 13,5 cm, tsz.: 6,2 cm, szá.: 8,4 cm.

Ltsz.: I.84.1.1.

2. Korszó.

Kék színű üveg. Fúvott. Körte alakú test, talppal, füllel, kiöntővel, szájrészszel.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 13 cm, tsz.: 5 cm, szá.: 7 cm.

Ltsz.: I.84.1.2.

3. Korszó.

Kék színű üveg. Fúvott. Körte alakú test, lapos talppal, kiöntővel, szájrészszel.

Szájpereme színtelen.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 13 cm, tsz.: 6 cm, szá.: 7,8 cm.

Ltsz.: I.84.1.3.

4. Korszó.

Kék színű üveg. Fúvott. Körte alakú test, lapos talppal, füllel, kiöntővel, szájrészszel.

Szájpereme színtelen, szájrész a szokásosnál öblösebb.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 13 cm, tsz.: 5,8 cm, szá.: 7,8 cm.

Ltsz.: I.84.1.4.

5. Korszó.

Kék színű üveg. Fúvott. Körte alakú test, lapos talppal, füllel, kiöntővel, szájrészszel.

Üveg színe a szájrésznel a szokásosnál zöldebb.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 12,3 cm, tsz.: 6,3 cm, szsz.: 7 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.5.

6. Korszó.

Színtelen üveg. Fúvott. Körte alakú test, kifelé szélesedő szájreremmel, magas erős talppal.

Ép.

XIX. század eleje (?)

M.: 13,6 cm, tsz.: 5,6 cm, szsz.: 7,7 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.6.

7. Korszó.

Zöld színű üveg. Fúvott. Körte alakú test, gyengén szélesedő szájreremmel, széles talppal.

Teste gyengén függőleges bordázattal.

Ép.

XIX. század második fele.

M.: 12,4 cm, tsz.: 6,5 cm, szsz.: 7 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.7.

8. Korszó.

Színtelen üveg. Fúvott. Körte alakú test, kifelé szélesedő szájrerem, kiöntővel, has és nyaki rész vízszintesen kettősen bordázott.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 12,5 cm, tsz.: 6 cm, szsz.: 7,9 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.8.

9. Korszó.

Színtelen üveg. Fúvott. Körte alakú test, széles bordás talppal, kifelé szélesedő szájjal, kiöntővel.

Perem kék, a hasi és a nyaki rész kettősen bordázott.

Ép.

XIX. század első fele.

M.: 15,8 cm, tsz.: 7 cm, szsz.: 9,3 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.9.

10. Korszó.

Színtelen üveg. Fúvott. Körte alakú, gyengén szűkülő derékrésszel, a hasi részen alul és a nyaki részen kettősen bordázott. Füllel.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 9,2 cm, tsz.: 4,5 cm, szsz.: 4,8 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.10.

11. Korszó.

Színtelen üveg. Fúvott. Körte alakú, hengeres nyakkal, vastag talppal, fül nélkül.

Has repedt.

XIX. század közepe.

M.: 11,5 cm, tsz.: 5 cm, szsz.: 5,5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.11.

12. Korszó.

Kék színű üveg. Körte alakú test, gyengén szélesedő nyakkal, füllel, magas bordázott talppal. Nyaki részt sűrűn körbefutó bordák, a hasi részt pedig függőleges bordák között bevésített hullámok fedik.

Ép.

XIX. század eleje.

M.: 9,5 cm, tsz.: 4,5 cm, szsz.: 5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.12.

13. Korszó.

Kék színű üveg. Fúvott. Körte alakú test, gyengén szélesedő nyakkal, füllel, magas bordázott talppal. Nyaki részt sűrűn körbefutó bordák, a hasi részt pedig függőleges bordák között bevésített hullámok fedik.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 9,9 cm, tsz.: 4,5 cm, szsz.: 5,3 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.13.

14. Korszó.

Színtelen üveg. Fúvott. Körte alakú test, szélesedő nyakkal, magas sima talppal, füllel. Felületén színesen festett rózsák és levelek vannak.

Repedt.

XIX. század közepe.

M.: 14 cm, tsz.: 8,2 cm, szsz.: 8,8 cm

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.14.

15. Korszó.

Színtelen üveg. Fúvott. Tojás alakú test, hengeres nyakkal, kiöntővel, füllel, lapos talppal. Teste rézsutosan bordázott. A közők érdesen kialakítottak.

Ép.

XIX. század eleje.

M.: 24 cm, tsz.: 8 cm, sz.: 9,2 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.15.

16. Korsó. (1. ábra)

Szintelen üveg. Fúvott. Gömb alakú test, négyzetesre nyomott nyakkal, vastag talppal és füllel. Felületét apró dudorok borítják.

Ép.

XIX. század eleje.

M.: 12 cm, t.: 5 cm, sz.: 5,5 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.16

17. Butykos.

Szintelen üveg. Fúvott. Butykos alakú test, bordából kinövő nyakkal, kiöntővel. „D” alakú füllel.

Ép.

XIX. század eleje.

M.: 17 cm, t.: 8,6 cm, szsz.: 3,4 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.17.

18. Butykos.

Szintelen üveg. Fúvott. Összenyomott hengeres test, hosszú, egyenes, felül kitüremelő nyakkal, füllel, „S” alakú kiöntőcsővel, magas talppal.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 17,6 cm, tsz.: 6,6 cm, szsz.: 3,5 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.18.

19. Kupa.

Szintelen üveg. Fúvott. Hengeres test, kiüremelő talppal, füllel, testén gravírozott dísz, szívvél stilizált virág és huszárkötéses dísszel, „Vivat” felirattal és 1849-es évszámmal.

Fülnél repedt.

XIX. század közepe.

M.: 14,5 cm, tsz.: 11 cm, szsz.: 9,6 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.19.

20. Pálinkás üveg.

Szintelen és rózsaszín üveg kombinációjú. Fúvott. Gúla alakú test, lapos talppal, íves kiöntővel, füllel, üveg dugóval. Teste alul rózsaszínbe megy át, felületén apró színes szilvák, virágokkal.

Ép.

XIX. század eleje.

M.: 23 cm, t.: 8,5 cm, sz.: 5 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.20.

21. Pohár.

Kék színű üveg. Fúvott. Hengeres test, fölfelé tartó, rézsütös bordákkal.

Ép.

XIX. század eleje.

M.: 7,7 cm, tsz.: 5,4 cm, szsz.: 6 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: 84.1.21.

22. Pohár.

Sötétkék színű üveg. Fúvott. Hengeres test, füllel.

Ép.

XIX. század eleje.

M.: 6,2 cm, tsz.: 5,4 cm, szsz.: 5,4 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.22.

23. Pohár.

Szintelen üveg. Fúvott. Hengeres test, vastag talppal. Vízszíntesen körbemenő buborékszerű dísszel.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 8,6 cm, tsz.: 6 cm, szsz.: 6 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.23.

24. Pohár.

Szintelen üveg. Fúvott. Gyengén ívelő szájjal, alsó része homályosítva, színes virágos plasztikus dísszel.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 11,8 cm, tsz.: 5,5 cm, szsz.: 7 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.24.

25. Pohár.

Szintelen üveg. Fúvott. Felfelé álló, harang alakú, gyengén ívelő szájjal, virágos plasztikus dísszel. Testén Veszprém főtere látható.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 11,2 cm, tsz.: 4,5 cm, szsz.: 6,5 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.25.

26. Pohár.

Szintelen üveg. Fúvott. Serleg alakú test, lapos bordázott talppal.

Ép.

XIX. század második fele.

M.: 11 cm, tsz.: 8,6 cm, szsz.: 8,6 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.26.

27. Pohár.

Szintelen üveg. Fúvott. Serleg alakú testtel, összeszűkülő szájjal, bordás talppal. Rövid nyél.

Ép.

XIX. század második fele.

M.: 10,5 cm, tsz.: 5,8 cm, szsz.: 5 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.27.

28. Pohár.

Szintelen üveg. Fúvott. Serleg alakú, kifelé szélesedő kupával, bordázott nódusszal.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 12 cm, tsz.: 6,2 cm, szsz.: 6 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.28.

29. Pohár. (2. ábra)

Szintelen üveg. Fúvott. Serleg alakú, kifelé szélesedő kupával, sima szárral.

Ép.

XIX. század közepe (?)

M.: 8,6 cm, tsz.: 4,7 cm, szsz.: 4,5 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.29.

30. Pohárka.

Szintelen üveg. Fúvott. Hosszú függőleges bordázattal, kupával, gömb alakú nódusszal.

Ép.

M.: 9,5 cm, tsz.: 4,5 cm, szsz.: 3 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.30.

31. Pohárka.

Szintelen üveg. Fúvott. Hosszú függőleges bordázattal, kupával, gömb alakú nódusszal.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 9,5 cm, tsz.: 4,5 cm, szsz.: 3 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.31.

32. Pohár.

Szintelen üveg. Fúvott. Hengeres test, 10 függőleges lapra csiszolva, rubin színű felületű, szintelen, oválisban Kossuth címer, virágok és „Emlékül” felirat látható.

Törött, ragasztott.

XIX. század közepe.

M.: 14 cm, tsz.: 7,5 cm, szsz.: 8,5 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.32.

33. Pohár.

Szintelen üveg. Fúvott. Nyomott, hordó alakú test.

Ép.

XIX. század második fele.

M.: 10 cm, tsz.: 6x4,8 cm,
szsz.: 7,5x5,2 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.33.

34. Pohár.

Sárga színű üveg. Fúvott. Orsó alakú testtel.

Ép.

XIX. század második fele.

M.: 19 cm, tsz.: 8,7 cm, szsz.: 8,9 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.34.

35. Butella. (3. ábra)

Szintelen üveg. Formába fúvott. Hasáb alakú test, sarokélek befoglalva, kis öblös szájacskával. Elöl színes zománcfestékekkel virágot tartó nő, kétoldalt gyöngyvirággal, hátsó felén jókívánsággal, 1748-as évszámmal.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 16 cm, tsz.: 8x6,4 cm, szsz.: 2,5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.35.

36. Pohár. (4. ábra)

Tejüveg. Kocka alakú test, széles, tölcser alakú szájperemmel, lapos talppal. Felületét stilizált virágok borítják.

Ép.

XIX. század eleje.

M.: 6 cm, tsz.: 5,3 cm, szsz.: 4 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.36.

37. Borostüveg.

Tejüveg. Fúvott. Hengeres test, hosszú nyakkal, dugóval. A vállrésznél és talprésznél benyomott függőleges és bordás díszekkel.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 23 cm, tsz.: 6 cm, szsz.: 2,8 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.37.

38. Borostüveg.

Szintelen üveg. Fúvott. Fölfelé szűkülő hengeres hasi rész, hosszú hengeres nyakkal, vállbordával, dugóval.

Ép.

M.: 20,5 cm, tsz.: 7 cm, szsz.: 4,4 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.38.

39. Gyertyatartó.

Szintelen. Eloxált felületű üveg. Magas talpból kinövő esztergályozott formájú szárral, gyertyát befogó kupával.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 19 cm, tsz.: 9,5 cm, felül: 5,5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.39.

40. Gyertyatartó.

Szintelen. Eloxált felületű üveg. Magas talpból kinövő esztergályozott formájú szárral, gyertyát befogó kupával.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 21,7 cm, tsz.: 10,2 cm, felül: 6,2 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.40.

41. Pohárka.

Szintelen. elaxált felületű üveg. Orsó alakú testtel, két körbefutó bordával, magas talppal.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 10,5 cm, tsz.: 5,8 cm, szsz.: 5,5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.41.

42. Edény. (?)

Szintelen üveg. Formába fúvott. Szőlőfürt alakú testtel, dudorokkal, szűk nyakkal.

Ép.

XIX. század második fele.

Hossz.: 15 cm, alakja: amorf.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.42.

43. Cukortartó.

Tejüveg. Piros vonalakkal díszítve. Orsó alak, szájrésznél körbefutó szintelen üvegnyelvekkel.

Ép.

XIX. század közepe.

M.: 13,3 cm, tsz.: 8,8 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.43.

44. Váza.

Zöld színű üveg. Formába fúvott. Szarv alak, enyhén forduló szájjal. Felületén vízszintes bordák.

Ép.

XIX. század második fele.

M.: 23 cm, tsz.: 8,4 cm, szsz.: 2 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.44.

45. Váza. (5. ábra)

Szintelen üveg. Fúvott. Tojás alak, felül áttört felület, kifelé szélesedő ötágú szájrész, talppal.

Ép.

XIX. század második fele.

M.: 20 cm, tsz.: 8,3 cm, szsz.: 8 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.45.

46. Váza.

Szintelen üveg. Fúvott. Kóbak alak, felül négy kiöntőcsővel, felül közepűt szájjal.

Szájrész repedt.

XIX. század közepe.

M.: 22,5 cm, átm.: 16,4 cm, szájsz.: 2,8 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.46.

47. Lampionerő.

Szintelen üveg. Fúvott. Tojásdad test. Alul harang alakúan kiképezve, felül nyitott hengeres résszel, bordával.

Ép.

XIX. század vége.

M.: 24,5 cm, alul: 13,5 cm, felül: 4,5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.47.

48. Lampionerő.

Szintelen üveg. Fúvott. Orsó alakú, alul öblösen nyitott, felül rövid hengeres rész, bordával.

Ép.

XIX. század vége.

M.: 28 cm, alul: 13,8 cm, felül: 5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.48.

49. Edény. (?)

Szintelen üveg. Fúvott. Körte alakú test, hosszú hengeres nyakkal, kitüremelő szájjal, bordás talppal.

Ép.

XIX. század vége.

M.: 37,5 cm, alul: 16,5 cm, felül: 18,3 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.49.

50. Boros palack. (6. ábra)

Fúvott zöld színű buborékos üveg. Hasáb alakú test, felfelé keskenyedő henger nyakkal, szája alatt és nyaka körül vastag kék gyűrűvel. Oldalán drapéria-minta, zegzugvonalas vízszintes sáv között csúsztatottan beköszörülve „Franz Vogl Vivat 1850” felirat, vadász álló alakjával, káposztával megrakott szekér és aratószerszámok.

Ép.

(Somhegyi huta, 1850).

M.: 32 cm, szátm.: 4,5 cm,

talpátm.: 11 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.50.

51. Boros palack. (7. ábra)

Fúvott zöld színű buborékos üveg. Hasáb alak test, boltozatosan kiemelkedő, elkeskenyedő hengeres nyakkal. Szája alatt és a nyakon vastag kék gyűrű: kétoldalt csúsztatottan köszörülve két fa között hímszarvas és 1844-es évszám, tulipán virágszállal, fent koszorúban: „Éljen”, alatta. Cs.M. és B.J. betűk, legalul „Vivat” és virágeszokor tulipánokkal.

A nyak-gyűrűk egyrésze letörött.

(Somhegyi huta, 1844).

M.: 34,5 cm, szátm.: 4,5 cm,

talpátm.: 13x13 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.51.

52. Boros palack. (8. ábra)

Zöld színű gyengén buborékos üveg. Gömb alakú test, lepényszerű talppal, felfelé keskenyedő hengeres nyakkal, kettős szájjal. Nyaka alatt virág, rozetták, egyik oldalon koszorúban írott T.F. betűk, áttellenben ugró szarvas, 1850-es évszám és „Vivat”-felirat.

Ép.

(Somhegyi huta).

M.: 30,5 cm, szátm.: 4,7 cm,

talpátm.: 11,5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.52.

53. Boros palack. (9. ábra)

Fúvott zöld színű buborékos üveg. Kúp alakú test, hengeres nyakkal, szájrémén kék vastag és 3 szintelen gyűrűvel. Belsejében fúvott női alak kék kalappal, ujjakkal és keblekkel.

Ép.

(Somhegyi huta).

M.: 30 cm, szátm.: 5 cm, talpátm.: 12 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.53.

54. Boros palack.

Fúvott zöld színű buborékos üveg. Kúp alakú test, elkeskenyedő hengeres nyakkal, csúsztatott metszéssel díszítve. Nyakán hullámvonal és drapériadísz, alatta két tulipános ág között ugró szarvas és „Vivat 1841”, a másik oldalon „Éljen Ns Rák János” – felirat babérkoszorúban.

Ép.

(Somhegyi huta).

M.: 28,8 cm, szátm.: 5 cm,

talpátm.: 12 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.54.

55. Boros palack.

Fúvott zöld színű buborékos üveg. Kúp alakú test, keskenyedő hengeres nyakkal, szélesedő szájjal, csúsztatott metszésű díszszel. Nyakán hullámvonal és drapéria dísz. Testén két stilizált fa között hímszarvas tölgyfa makkokkal és ökrökkel szántó, pipázó férfi nemesi öltözetben, „Éljen 1843 és „F.J.” (Finta János) – felirattal, évszámmal.

Ép.

(Somhegyi huta).

M.: 29 cm, szá.: 4,8 cm, tá.: 11,5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.55.

56. Boros palack. (10. ábra)

Fúvott zöld színű buborékos üveg. Kúp alakú test, felfelé vékonyodó hengeres nyakkal, szélesedő szájjal. Testén csúsztatott köszörüléssel stilizált fák között drapéria-dísz, fölötté ökrökkel szántó, pipázó férfi, prémes zekében, süveggel. Fölötté: „Vivat G.M. 1842” felirat. Hátral négy tulipántó.

Szája csorbult.

(Somhegy, 1842).

M.: 30 cm, szá.: 5 cm, tá.: 12,8 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.56.

57. Boros palack.

Kúp alakú test, elvékonyodó hengeres nyakkal, széles szájjal, csúsztatott metszésű díszszel. Nyakán és a vállon hullámvonal és fordított drapéria dísz. Elöl két fa között zeg-zugos vonal, fölötté ugró hímszarvas, „Éljen Csapó Mihály” felirattal és 1845-ös évszámmal. Hátral tulipántó.

Ép.

(Somhegy, 1845).

M.: 29,5 cm, szá.: 4,7 cm, tá.: 12,5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.57.

58. Boros palack.

Halványzöld színű üveg, apró hólyagokkal. Kúp alakú forma, felfelé elkeskenyedő nyakkal, gyűrűvel kiszélesedő szájrémekkel.

(Somhegyi huta).

Ép.

M.: 31 cm, szá.: 4,5 cm, tá.: 11,6 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.58.

59. Boros palack.

Festett kékeszöld üveg. Kúp alakú forma, lapos, vastag talppal. Boltozatos vállból kinövő, felfelé szűkülő nyakkal, kihajló szájrermel. Nyakán és alja fölött zöld és purpur levelekből stilizált koszorú, váll alatt piros színű és gyöngyvirág koszorú. Közben G.A. betűk és 1857-es évszám purpural.

(Ajka). (?)

Ép.

M.: 23,5 cm, szá.: 4 cm, tá.: 9,5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.59.

60. Boros palack.

Festett, enyhén zöldes színtelen üveg. Kúp alakú test, ívelt vállrésszel megát a hosszú nyakba, mely kihajló szájrermelben végződik. Nyakán és alján stilizált levelekből koszorú, a felirat közepén kerítést átugró hímszarvas.

Ép.

M.: 29 cm, szá.: 5,2 cm, tá.: 12,5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.60.

61. Kotyogós. (11. ábra)

Fúvott zöldes üveg. Négyzetes alapú, hasáb alakú test, derékban összeszűkülő boltozatokkal, ferde nyakkal, dudoros szájrermel.

(Somhegyi huta).

Ép.

M.: 24,3 cm, szá.: 3,5 cm, tá.: 10,5x9 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.61.

62. Boros palack.

Színtelen üveg. Felfelé keskenyedő kúp alakú test. Elöl csúsztatott metszéssel: két fa között ugró hímszarvas, fölötté P M betűk és VIVAT 1834 évszámmal. Hátral kezdetleges füzérdísz alatt három virágszál.

Ép.

(Városlódi huta).

M.: 29 cm, szá.: 4 cm, tá.: 12 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.62.

63. Füles korsó. (12. ábra)

Zöldes buborékos üveg. Lapos talpon álló körte alakú test, kissé kiszélesedő szájrermel, széles, lapos füllel. Felületén csúsztatott metszésű díszekkel: két stilizált fa között kerítést átugró szarvasbika.

Ép.

(Városlódi huta, 19. sz. k.)

M.: 14 cm, szá.: 9 cm, tá.: 7,5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.63.

64. Hengerpohár.

Zöldes színű üveg. Lapos talpon álló hengeres test. Pereme alatt csúsztatott köszörléssel, „futókutya” dísz és hullámvonalas öv. Elöl két fa között futó szarvasbika, fölötté VIVAT felirat és 1828-as évszám. Átellenben keretben T Z monogram.

Ép.

(Somhegyi huta, 1828).

M.: 8,8 cm, szá.: 6 cm, tá.: 5,7 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.64.

65. Hengerpohár.

Vastagfalú és talpú, zöldes üveg. Henger-alak vastag lepényes talppal. Szája alatt „futókutya”-dísz, elöl két fa között kerítést átugró szarvasbika, kétoldalt T.J. betűk, átellenben: leveles ágak között 1849-es évszám, B.M. monogrammal. (Csúsztatott köszörléssel).

Ép.

(Somhegyi huta, 1849).

M.: 8,9 cm, szá.: 5,9 cm, tá.: 5,7 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.65.

66. Hengerpohár.

Vastagfalú és aljú zöldes üveg. Henger alakú vastag lepényes talppal. Szája alatt csúsztatott metszésű hullámvonal, elöl fák között szarvasbika, fölötté írott betűkkel: „Tamás Sándorné 1838 VIVAT”. Átellenben: két kisebb és egy nagyobb tulipán szál. (Csúsztatott metszéssel).

Ép.

(Somhegyi huta, 1838).

M.: 9 cm, szá.: 6,1 cm, tá.: 5,8 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.66.

67. Hengerpohár.

Zöldes üveg. Hengeres alak, megvastagított aljjal. Testén csúsztatott köszörlött leveles virágszál fut körbe.

Szája több helyen csorbult.

(Somhegyi huta, 1840).

M.: 8,2 cm, szá.: 5 cm, tá.: 4,8 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.67.

68. Borospohár. (6 db) (13. ábra)

Gyengén zöld színű üveg. Orsó alakú test, vastag alj résszel, kiszélesedő szájjal.

Ép.

(Somhegyi huta, 19. század).

5 db. M.: 8,3 cm, szá.: 6,1 cm, tá.: 4,5 cm.

1 db. M.: 9,2 cm, szá.: 6 cm, tá.: 4,3 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.68.

69. Nyeles borospohár.

Gyengén zöldes üveg. Fúvott tojásdad alakú, kehely, tömör rúdnéllel kapcsolódik a vastag lepénytalpához. A kehelyt kék csík szegélyezi, mely alatt „futókutya” dísz fut körül. Elöl két bokor között ágon ülő visszazéző galamb. Átellenben levélkoszorúban „VIVAT 1849” felirat, csúsztatott köszörléssel.

Ép.

(Somhegyi huta, 1849).

M.: 12,1 cm, szá.: 6,8 cm, tá.: 5,5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.69.

70. Tréfás borospohár.

Kékeszöld színű, vastag falú üveg. Kettős tojásdad alakú kehelyt vastag üreges nyél köti össze a vastag lepénytalppal. Felirat: „Éljen Weisz József 1864”. Törött, hiányos. Több darabból összeragasztott.

(Somhegyi huta, 1864).

M.: 11,8 cm, szá.: 7 cm, tá.: 5,8 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.70.

71. Gyógyszertári edény.

Kékeszöld üveg. Fúvott. Kúpos talpához illeszkedő középpútt behúzott íveltoldalu test. Kihajló szájrermel.

Ép.

(Somhegyi huta, 19. század közepe).

M.: 14,5 cm, szá.: 8,5 cm, tá.: 6,2 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.71.

72. Kiskancsó.

Zöldes üveg, fúvott. Kúpos teste, gömbtágas nyakban és fordított harangformájú szájrermelben végződik. Vastagfalú nyakából indul.

Szája csorbult.

(Ajka, 19. század második fele.)

M.: 9,5 cm, szá.: 2,8 cm, tá.: 4 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.72.

73. Kiskancsó.

Halványzöld üveg, fúvott. Gombtestből kinövő felfelé szűkülő kihajló szájrermel nyak, rúd füllel.

Ép.

(Somhegyi huta, 19. század k.)

M.: 9,2 cm, szá.: 1,7 cm, tá.: 3,5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.73.

74. Boros palack.

Fúvott színtelen üveg. Kúpos testből enyhén ívelő, felfelé keskenyedő hosszú nyak nő ki. Elöl köszörlött levélkoszorúban bokrok között két stilizált lángoló szív, átelles oldalán „VIVAT”-felirat 1853-as évszámmal.

Ép.

Városlód, (?) 1853.

M.: 29,6 cm, szá.: 4,5 cm, tá.: 11 cm.

Dugó: h.: 9,6 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.74.

75. Boros palack.

Színtelen üveg. Kúptestből kinövő felfelé vékonyodó nyak, kihajló szájrermel. Vállán hullámos indás levelesdísz, elöl szarvas, fölötté V.T.I. betűk köszörlülve.

Ép.

Városlód, 1850–60.

M.: 31 cm, talp: 12,7 cm, száj: 4,2 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.75.

76. Boros palack.

Zöldes színtelen üveg. Fúvott. Kúpos test, felfelé vékonyodó hengeres nyakkal, kihajló szájrermel. Nyakán hullámvonal, testén virágszálak. Elöl beköszörlülve Sz.J. betűk.

Ép.

Városlód, 19. század közepe.

M.: 34 cm, talp: 13 cm, száj: 4,4 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.76.

77. Lapos butykos. (14. ábra)

Színtelen üveg. Fúvott. Nyújtott ovális forma, dudortágas szájrermel. Egyik oldalán ugró szarvasbika, N.T.M. betűk és 1830-as évszám, másikon tulipános ág.

Ép.

Városlód, 1830.

H.: 25 cm, száj: 1,5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.77.

78. Kehely.

Szintelen üveg. Fúvott. Nyomott gömb alak, széles visszahajtott szélű talp, széles szájnnyílású, lapos aljú kupa.
Ép.
Dunántúl, XVII. század vége (?)
M.: 17 cm, talp: 10,5 cm, száj: 10,5 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.78.

79. Kanna.

Kobaltkék üveg. Fúvott. Orsó-alakú test. Vastag füle a nyakból indul ki. Szája alatt két dudor fut körbe vízszintesen.
Ép.
Dunántúl, 19. század első fele.
M.: 13 cm, talp: 6 cm, száj: 8 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.79.

80. Söröskorsó (15. ábra)

Sötétkék üveg. Fúvott. Hordó-alakú forma, kis ferde aljjal, testén hat-hat vízszintes körbefutó borda. Nyakából induló széles, mélyen ülő fül.
Ragasztott.
Németbánya, 19. század közepe.
M.: 15,7 cm, talp: 8 cm, száj: 8,3 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.80.

81. Hengerpohár.

Szintelen üveg. Teste vastag talpon ül. Elöl beköszörülve levélkoszorúban T.J.U. betűk (Tamás, Julianna, Szentgál.)
Ép.
Városlőd, 1830–40.
M.: 9,5 cm, talp: 5,8 cm, száj: 6,2 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.81.

82. Koronás tréfás korsó.

Szintelen üveg. Fúvott. Meredek kúptalphoz illeszkedő kidudorodó hengertest, a száj szélén csavart minta, fenékből induló esőves füllel, gyűrűs szájjal.
Törött.
Dunántúl, 1800 k.
M.: 22,5 cm, talp: 9 cm, száj:
Nádasdy Ferenc Múzeum Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.82.

83. Nyeles borospohár.

Szintelen üveg. Fúvott. Fordított tölcséralakú kehely, széles visszahajtott szélű talppal. A kehely szélén hullámvonal, köszörült stilizált virágos ágakkal.
Ép.
Városlőd, 19. század eleje.
M.: 17,2 cm, talp: 7,5 cm, száj: 7 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.83.

84. Talpas pohár.

Szintelen üveg. Fúvott. Tojásdad alakú kehely, magasan boltozatos tagolt, kerek talppal, tömör hullámosan formált tárcsából kinövő nyellel. Kelyhén vörös és kék beolvasztott vonalak.
Kelyhe hasadt.
Dunántúl, 19. század eleje.
M.: 17,8 cm, talp: 11,6 cm, száj: 9,2 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.84.

85. Boros palack. (16. ábra)

Szintelen üveg. Fúvott. Körte alakú test,

vastag szájerem, hengeres nyakkal. Egész felületét sűrű tejüvegszál borítja.
Ép.
19. század második fele.
M.: 26 cm, talp: 7,5 cm, száj: 3,9 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.85.

86. Szopókancsó.

Szintelen és tejüveg kombinációja. Fúvott. Lapított körtealakú testén 21 sor üvegszál. Vastag szájerem, erős füle nyakból indul ki.
Ép.
Zempléni huta, 19. század 3. harmada.
M.: 31 cm, talp: 13,5x10 cm, száj: 4,4 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.86.

87. Lapos butykos. (17. ábra)

Rózsaszínes tejüveg. Fúvott. Majdnem körtealakú test, kissé kihajló nyakba megy át. Rózsaszínű testét sűrűn tejüveg szállal borított.
Ép.
Észak-Magyarországi huta, 19. század második fele.
H.: 20,5 cm, száj: 5 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.87.

88. Só- és paprikatartó.

Szintelen üveg, fúvott. Félgömb-alakú test, erősen kihajló peremmel, tömör kerek talppal, csipett levélalakú válaszfallal.
Ép.
Dunántúl, 19. század első fele.
M.: 9 cm, talp: 6 cm, száj: 7,5 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.88.

89. Bokály. (18. ábra)

Opalescens és vörösbarna üveg. Fúvott. A talpból kigömbölyödő ívelt test, ellentétesen fésült felrakott barna üvegszál borítással. Szájából derekára tapadó, szélesen induló opalescens – szalag – fül.
Ép.
Magyar, 18. század második fele.
M.: 12 cm, száj: 6,3 cm, tá.: 6,7 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.89.

90. Oltári kézmosó.

Szintelen üveg. Fúvott. Vastag tagolt talp, alacsony nyélen félgömbalakú kehely, betétkarimás fedővel, boltozatos keresztalakú fogóval.
Alsó része törött, ragasztott.
Dunántúl, 1800 k.
M.: 10 cm, száj: 7,6 cm, tá.: 5,7 cm, fedő átm.: 6,3 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.90.

91. Fali szenteltvíztartó.

Szintelen üveg. Fúvott. A csúcsíves hátlaphoz gömbben végződő dudortagos tojásdad alakú medence illeszkedik. A hátlap szélét csipett karélyú pikkelyek alkotják, tömör felső része alatt hármashurok, három nyílással.
A gömb alja letörött.
Magyar, 18. század vége.
M.: 21,5 cm, száj: 5,6 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.91.

92. Fali szenteltvíztartó.

Szintelen üveg, kék fonalbetéttel. Fúvott. Gömbben végződő medencéske karfaszerűen hajlított tagokkal kapcsolódik az ovális hátlaphoz, melyet csipett szél keretez. A hátlap alján hármashurok, halványkék szálbetétes csavart üvegből.
Törött rézdróttal összekapcsolt.
Magyar, 18. század első fele.
H.: 25 cm, száj: 5 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.92.

93. Kulacs. (19. ábra)

Szintelen alapú, késsel díszített üveg. Fúvott. Ovális talpból kinövő kibuggyanó kulacs-alakú test, széles dudortagos behúzott nyakkal. Szíjtartója kobaltkék. Egyik oldalán csipett rátett koszorú, túoldalán nyolcágú csillag hasonló technikával. Egyik szíjtartó letört, talpa sérült, hiányos.
Magyar, 19. század közepe.
M.: 21,2 cm, száj: 2,3 cm, tá.: szélessége: 7 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.93.

94. Borospohár.

Kissé sárgászöld üveg. Fúvott. Vastag talprészre illeszkedő orsóalakú test, felső részén körbefutó indával, vonalakkal és pontokkal jelzett virágos ág (?), kezdetleges köszörüléssel.
Ép.
Dunántúl, 19. század közepe.
M.: 8,2 cm, száj: 6,2 cm, tá.: 4,3 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.94.

95. Miskannácska.

Szintelen üveg. Fúvott. Egyszerű talpon álló, hosszú nyakú, körtealakú test, aljából induló kiöntőcsővel, nyakából induló vastag füllel, kihajló szájeremmel.
Kiöntőcsőrének vége letörött.
Magyar, Dunántúl, 1800 k.
M.: 14,2 cm, száj: 32 cm, tá.: 5,2 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár. Múzeum.
Ltsz.: I.84.1.95.

96. Mécespohárka, 2 db.

Halványzöld üveg. fúvott. Fordított csonkakúp alakú, széles talppal.
Ép.
Dunántúl, 18. század vége.
M.: 7,2 cm, tá.: 4 cm, száj: 6 cm.
M.: 7,0 cm, tá.: 4 cm, száj: 6 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.96.

97. Pálincás pohárka.

Szintelen üveg. Fúvott. Tömör boltozatos talphoz tojásdad kehely csatlakozik.
Ép.
Dunántúl, 19. század vége.
M.: 4,7 cm, tá.: 4 cm, száj: 4 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.97.

98. Mécespohár.

Kobaltkék üveg, fúvott szájjal, ívelten szélesedő fordított csonkakúp.
Ép.
Dunántúl, 19. század eleje.
M.: 7,2 cm, száj: 6,6 cm, tá.: 4,5 cm.
Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.
Ltsz.: I.84.1.98.

99. Boroskancsó. (20. ábra)

Sárgászöld üveg, fúvott. Erősen lapított gömbtest, nyakából vállába tartó, vastag, erősen ívelt füllel. Teste mindkét oldalán körben nyolcszirmú nagy rozetta pontokkal.

Alja erősen kopott, oldala horpadt.

Dunántúl, 18. század vége.

M.: 30 cm, szá.: 5,2 cm, tá.: 12,5x10 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.99.

100. Pálinkás kancsó.

Sárgászöld üveg, fúvott. Tojásdad test, hosszú hengeres nyakkal, vastag szájjal. Füle dudortagból indul a vállra.

Ép.

Dunántúl, 19. század közepe.

M.: 12 cm, talp: 3 cm, szá.: 1,1 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.100.

101. Pálinkás kancsó.

Zöldeeskék üveg, fúvott. Ovális talpból kinövő, erősen lapított körtealak. Sugarasan optikailag mintázott felülettel, hengeres rövid nyakkal, széles szabálytalan szájgyűrűvel. Vállán ívelt fül.

Szája csorbult.

Dunántúl, 19. század második fele.

M.: 14,8 cm, szá.: 2 cm, tá.: 5,5x4 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.101.

102. Pálinkás kancsó.

Kékeszöld üveg. Fúvott. Ovális talpból kinövő, erősen lapított körtealakú test. Sugarasan bordázott és sűrűn ferdén recézett felülettel, dudortagos tölcseres nyakkal, kihajló szájjal. A dudortagot és a vállat fül köti össze.

Ép.

Dunántúl, 19. század vége.

M.: 13,2 cm, szá.: 2,5 cm, tá.: 5x4 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.102.

103. Pálinkás kancsó.

Sötétzöld üveg. Fúvott. Ovális talpon álló teste erősen lapított, felületét függőlegesen bordák fedik, nyaka dudortagos, füle nyakától a válláig futó. Száján vastag gyűrű fut körül.

Ép.

Észak-magyar (?), 19. század k.

M.: 17 cm, szá.: 2,2 cm, tá.: 5,2x3,5 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.103.

104. Pálinkás palack.

Kék üveg. Formába fúvott. Kúpos teste sugaras bordázatú talpon ül. Testét poncolást utánzó alapon palmetták váltakoznak ferdén rácsozott csúcsára illesztett négy-szögekkel, plasztikus rovátkákkal. Hengeres nyak kihajló nyakkal, ívelt füllel. Nyaka ferde.

Ép.

Magyar, 19. század első fele.

M.: 13,6 cm, szá.: 2,3 cm, tá.: 5,4 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.104.

105. Pálinkás palack.

Zöld üveg. Formába fúvott. Kúpos teste hengeres gömbtaggal illeszkedik a testhez, ferdén rácsozott, csúcsára állított négy-szögekkel. Recézett, öv fölött plasztikus

pontsor és sűrű bordázás. A fül a nyakát és a vállát köti össze.

Hibás üveg.

Magyar, 19. század első fele.

M.: 14 cm, szá.: 2 cm, tá.: 6 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.105.

106. Mécses, ún. pipics.

Zöld színű üveg. Fúvott. Széles tömör talpból kinövő tömör tojásdad nyélen ül a kisnyílású, hagyma alakú gömb.

Alja erősen kopott.

Dunántúl, 19. század eleje.

M.: 12 cm, szá.: 1,5 cm, tá.: 6,7 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.106.

107. Pipics.

Szintelen üveg. Fúvott. Széles talpból kinövő tömör nyélen ül a kerek nyílású gömbtest.

Talpa csorbult.

Dunántúl, 19. század vége.

M.: 8 cm, szá.: 1,5 cm, tá.: 5,9 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.107.

108. Patika-edény.

Kékes üveg, fúvott. Kerek boltozatos talpból nő ki, a szája alatt dudortagos tojásdad test. Elöl zölddel keretelt fehér ovális címke: „OL: NOCIS MOSCH” fekete zománc festésű felirattal.

Ép.

Magyar, 18. század közepe.

M.: 14 cm, szá.: 9,6 cm, tá.: 7,7 cm.

Nádasdy Ferenc Múzeum, Sárvár.

Ltsz.: I.84.1.108.

1. ábra. Korsó. (Tárgyjegyzék (továbbiakban: Tj.) 16.

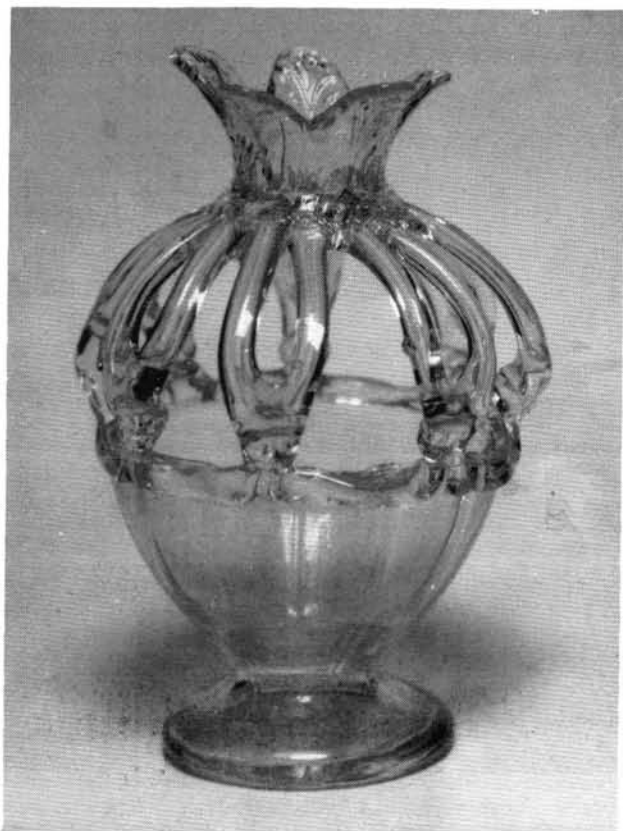
3. ábra. Butella. Tj. 35.

2. ábra. Pohár. Tj. 29.

4. ábra. Pohár. Tj. 36.

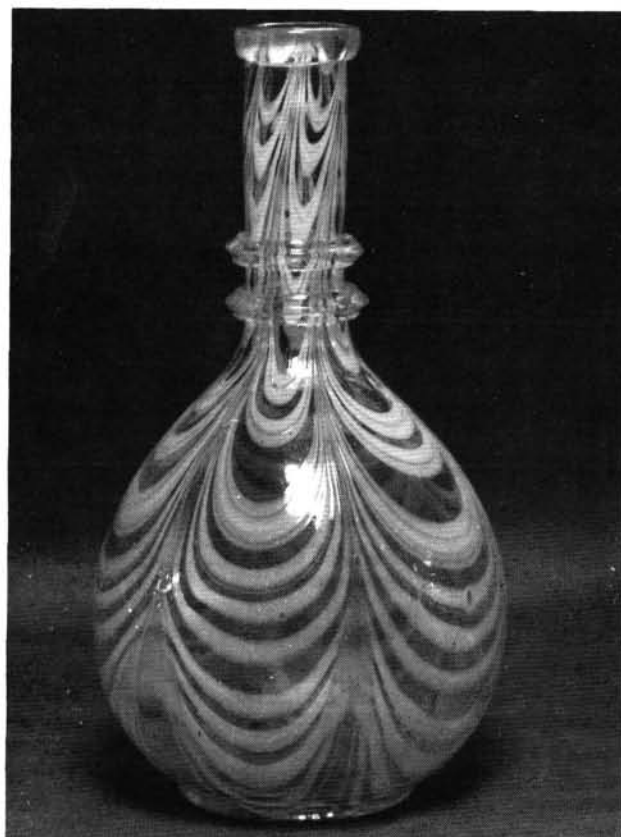
5. ábra. Váza. Tj. 45.

7. ábra. Boros palack. Tj. 51.

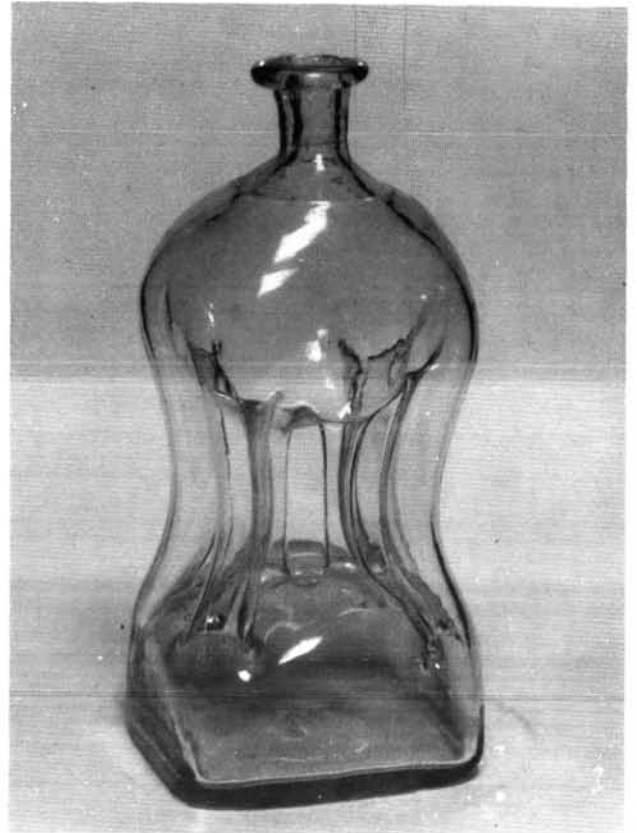
6. ábra. Boros palack. Tj. 50.

8. ábra. Boros palack. Tj. 52.

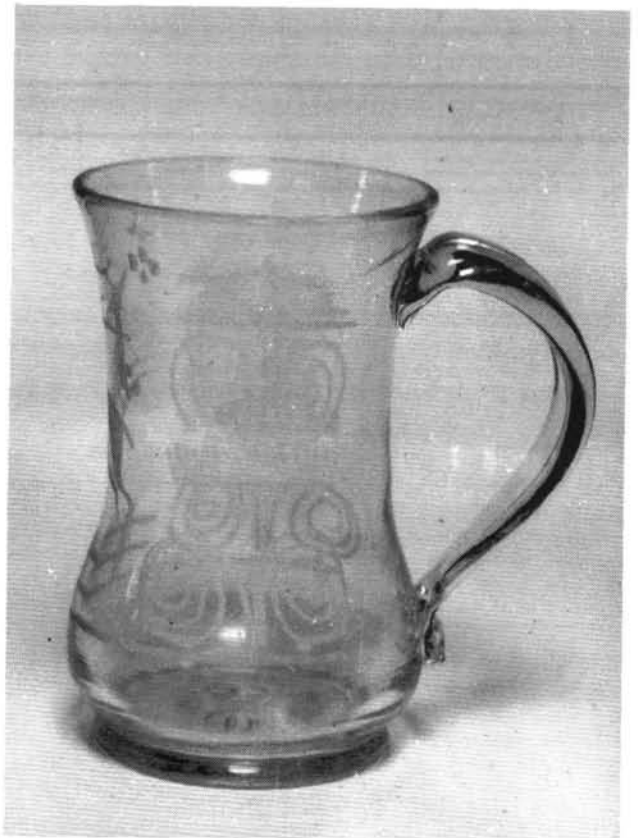
9. ábra. Boros palack. Tj. 53.

11. ábra. Kotyogós. Tj. 61.

10. ábra. Boros palack. Tj. 56.

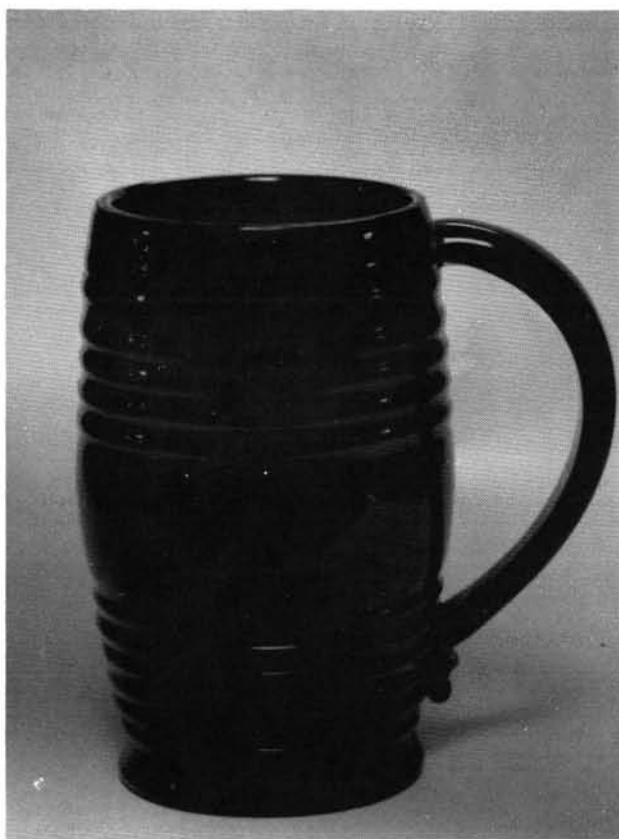

12. ábra. Füles korsó. Tj. 63.

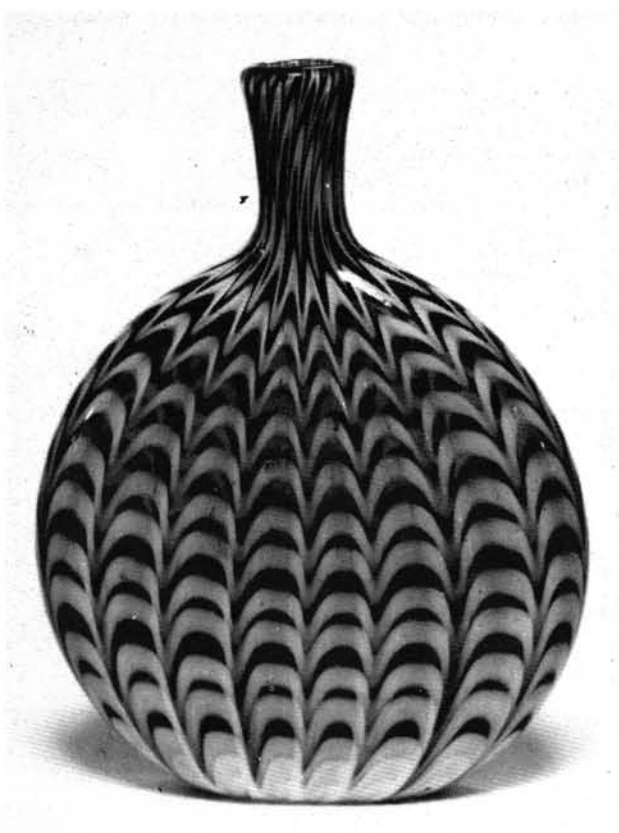
13. ábra. Boros pohár. Tj. 68.

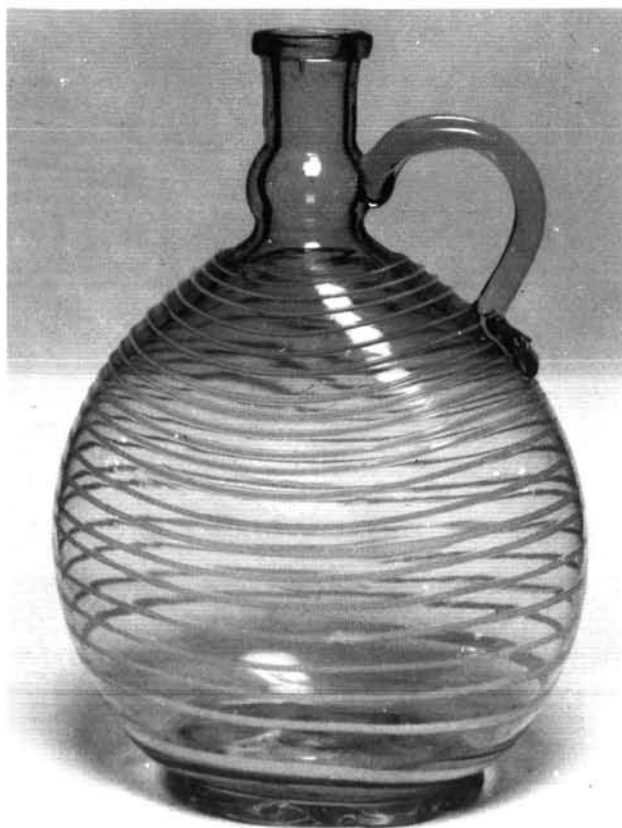
15. ábra. Söröskorsó. Tj. 80.

14. ábra. Lapos butykos. Tj. 77.

16. ábra. Boros palack. Tj. 85.

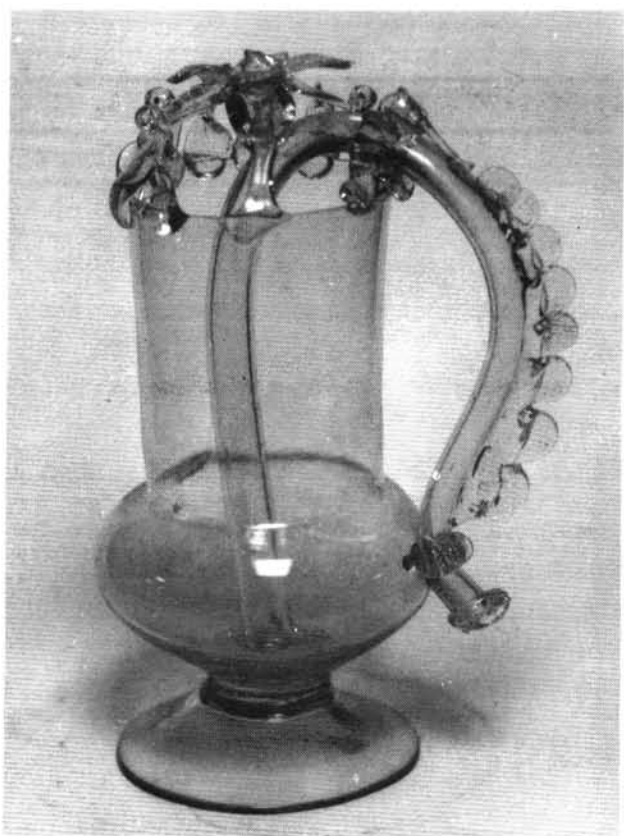
17. ábra. Lapos butykos. Tj. 87.

19. ábra. Kulacs. Tj. 93.

18. ábra. Bokály. Tj. 89.

20. ábra. Boroscansó. Tj. 99.

BIBLIOGRÁFIA

- BORSOS Béla: A magyar üvegművészet, Műszaki Könyvkiadó, Bp. 1974.
 BORSOS Béla: Az üvegművészet története és szakmai esztétikája I.k. Tankönyvkiadó, Bp. 1975.
 DIVALD Kornél: Az üveg. Ráth Gy. szerk.: Az iparművészet könyve. III. k. Bp. 1912.

- SÁGHELYI Lajos: A magyar üvegesipar története. Bp. 1938.
 SCHMIDT Róbert: Das Glas Handbücher der königl. Museen zu Berlin. Berlin 1912.
 TAKÁCS Béla: Parádi üvegművészet. Bp. 1970.
 TAKÁCS Béla: A zempléni hegység üveg-hutái. Bp. 1966.
 PAZAUREK G. E.: Kunstgläser der Gegenwart. Monographien des Kunstgewerbes.

- TAKÁTS Sándor: Magyar üveg, magyar üveges. XIX–XX. századok. Bp. 1907.
 TASNÁDINÉ MARIK Klára: Az Iparművészeti Múzeum orosz üvegjei.
 SZILÁGYI Dezső: Poharak. Műgyűjtő 1975. 3. sz.
 ADLEROVA Alena: Tschechoslowakisches Glas, Leipzig, 1964. Museum, der Kunsthandwerks.
 Böhmisches Glass der Gegenwart. Hamburg. Mus.f.Kunst und, Gewerbe 1973.

IMRE KATONA

HÜTTENGLÄSER DES BEZIRKS VESZPRÉM IN SÁRVÁR

Der größte Teil der im Privatbesitz von Bartha Lászlóné (Frau „László” Bartha) befindlichen und in seiner Gesamtheit erstmals hier ausgestellten Sammlung von mehr als 100 Stück entstand Ende der fünfziger Anfang der sechziger Jahre unseres Jahrhunderts.

Die Sammlung ging dann als Referenz der Abteilung Bildung und Kultur des Exekutivkomitees des Rates des Bezirks in die Dörfer und aufs Land, um die im Bezirk noch vorhandenen keramischen und hauptsächlich gläsernen Museumstücke zu erfassen. Obwohl sich in der Sammlung auch nicht aus dem Bezirk Veszprém hervorgegangene Stücke befinden, so zum Beispiel bemalte Boutelle- und farblose und blaue Beéler (Bezirk Bihar) Krüge aus dem 18. Jahrhundert, die wahrscheinlich in der Tschechei hergestellten Lampiongläser, Väschen usw., sind die beachtenswertesten Stücke jedoch diejenigen, welche zu Beginn und in der Mitte des 19. Jahrhunderts in den Hütten des Bezirks Veszprém hergestellt wurden.

Die geschichtlichen und Produktionsdaten dieser Hütten sind bekannt, aber von der Qualität dieser Erzeugnisse haben wir trotz Kenntnis dieser Sammlung auch jetzt noch keine genauen und zuverlässigen Vorstellungen.

Es unterliegt keinem Zweifel, daß diese Hütten – ebenso wie unsere Steingefäßfabriken – aufgrund von Transport- und anderen Schwierigkeiten nicht die Befriedigung landesweiter, sondern nur lokaler Bedürfnisse übernahmen.

Jede Hütte hatte ihr eigenes Umfeld, das teils einen, teils mehrere benachbarte Bezirke erfaßte.

Die erhaltenen Stücke wurden – wie aus auf ihnen anzutreffenden Namen,

Monogrammen und Jahreszahlen geschlossen werden kann – nicht für den Verkauf auf dem Markt oder durch Kommission hergestellt, sondern auf Bestellung jeweils einer konkreten Person.

Die Besteller kamen fast ohne Ausnahme aus dem Bezirk Veszprém, sie gingen sogar aus den adligen Bewohnern der Jen Hütten inmittelbar benachbarten Dörfer hervor.

Dieser Umstand beeinflußte die Erzeugnisse der Hütten, zumal sie auf diese Weise die Bedürfnisse einer bestimmten Gesellschaftsschicht befriedigen mußten.

Die üblichsten Formen waren die zusammengedrückten, eierförmigen Feldflaschen, die kegelförmigen, am Hals eingeeingten Litergläser und die zylindrischen Becher. Diese wurden ausschließlich durch Hand oder In-Formen-Blasen angefertigt. Die Holzformen stellte man auch zum Teil selbst her oder sie wurden so von den in dieser Zeit einer Hausindustrietätigkeit nachgehenden Holzschnitzern des Bakony angefertigt.

Die Verwendung von Holzformen ließ den Formenpark anwachsen, weil man sich so schnell auf eine neue Form umstellen konnte. Die üblichste Methode der Schmückung war das sogenannte „gleitende Schleifen“.

Das Verfahren fordert sehr viel Aufmerksamkeit und Praxis, damit die sich rasch drehende scharfe Scheibe keine tiefen Riefen in das Gefäß schneidet. Deshalb ließ man die Scheibe nicht mit ihrer Schneide, sondern ihrer Flachseite am Glas herab, sodaß sie das Glas nicht tief einschneidet, sondern nur seine Wand ankratzt. Die Schwierigkeit dieser Technik

bestand darin, daß man auf die Einstellung der Schleifscheibe achten mußte.

Die so gezeichneten Linien sind nicht so scharf und sauber wie beim Tiefschleifen, aber auch nicht so symmetrisch wie diese. Die Scheibe mußte man ohne Scheu nach der auf der Fläche vorgegebenen Zeichnung gleiten lassen, welche vorher stets irgendwie auf die Oberfläche aufgebracht wurde, genauso wie bei Keramik. Diese Gefäße wurden nicht als Schmuck, sondern für den Gebrauch hergestellt, ihre Formen wurden für die konkreten Nutzungsanforderungen gestaltet.

Unter dem Schmuckbeiwerk waren außer den Namen, Monogrammen und Jahreszahlen auch viele Stereotypzeichen, stilisierte Büsche und Bäume, Hirsche usw. . . .

Auf Schulterstück, Seitenfläche und bauchigem Teil sind bei den Gefäßen des 19. Jahrhunderts auch unterschiedliche Füllmotive üblich, jedoch sind auch viele Einzelinventionen darunter, ebenso wie die Zusammenbindung der ganzen Fläche durch gleiche Motive original ist.

Diese Arbeiten besitzen, obwohl sie Industrieerzeugnisse sind, eine Konzeption, als wären sie Schöpfungen von Holzschnitzern aus dem Volk.

Das Polieren und Schleifen waren im Ungarn des beginnenden 19. Jahrhunderts nicht unbekannt, ja unsere einzelnen Fabriken kannten zu dieser Zeit fast jede Variante der Schmücktechnik. Die in den Hütten des Bezirks Veszprém angewendete Technik kann man aber doch nicht als allgemein bezeichnen, weil man gewöhnliches Natrium- bzw. Kaliumglas nur an wenigen Orten durch „gleitendes Schleifen“ schmückte.

SZABÓ KLÁRA

RÓMAI KORI BRONZEDÉNYEK A VESZPRÉMI LACZKÓ DEZSŐ MÚZEUMBAN

ELŐSZÓ

Ebben a katalógusban a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum római kori bronzedényanyagát gyűjtöttük össze, számszerint 42 leletet. Törekvésünk az volt, hogy az ókori használati tárgyak iránt érdeklődő, átfogó ismeretekkel már rendelkező nagyközönségnek és a szakembereknek egyaránt hasznos munkát nyújtsunk.

A vastagon szedett katalógus-szám az egyértelmű és gyors tájékozódást szolgálja. Emellett áll az edényfajta megnevezése. A szöveges részben legelőször a tárgyalat darabra vonatkozó legfontosabb irodalmat adjuk meg a szerző nevének és a mű megjelenésének évével, a katalógusoknál szokásos módon. Természetesen a mellékelt irodalomjegyzékből visszakereshetőek az idézett mű bibliográfiai adatai.

Az őrzési hely minden esetben a Laczkó Dezső Múzeum római gyűjteménye, ezért ezt nem írjuk ki, az egyes daraboknál csak a leltári szám szerepel.

Há a lelőhely és a leletgyűjtés már legalább két edényre vonatkozik, akkor ezeket külön tárgyaljuk az odatarozó első lelet előtt, hogy elkerüljük a felesleges ismétléseket (pl. Balatonfüred, Inota, Mezőszilas, Nagydém, Somlójenő). Itt részletezzük szükség esetén az edények múzeumba való bekerülésének fontosabb állomásait is. Minden tárgy méretadatai centiméterben értendők. Az edényleírásokat rajzok és fotók illusztrálják, ezek felmentenek bennünket a hosszadalmas és túlzottan részletező, mindenki számára nyilvánvaló tények (pl. az edény nyaka henger alakú vagy az edény gömbhasú, stb.) megszövegezése alól.

Végül szeretném megköszönni mindazoknak a munkáját, akik a katalógus megírása közben segítségemre voltak. Először is köszönetet szeretnék mondani K. Palágyi Sylvania régésznek, a VBM Régészeti Osztálya vezetőjének, aki a munka megírására inspirált, továbbá a Veszprém Megyei Múzeumok Igazgatóságának, amely a megjelenést lehetővé tette és minden erővel támogatta.

Budapest, 1986. október

Szerző

VORWORT

In diesem Katalog haben wir das Material des Veszprémer Bakony Museums an Bronzegefäßen aus der Römerzeit, zahlenmäßig 42 Fundstücke, zusammengestellt. Unser Bestreben ist darauf gerichtet, den Interessenten für Gebrauchgegenstände der Frühzeit, einem über umfassende Kenntnisse verfügendem Publikum und ebenso Fachleuten eine nützliche Arbeit anzubieten.

Die fettgedruckte Katalognummer dient der eindeutigen und raschen Information. Daneben steht die Bezeichnung der Gefäßart. Im beschreibenden Teil geben wir zuallererst in der für Kataloge üblichen Weise die auf das betreffende Stück bezogene wichtigste Literatur mit, dem Namen des Autors und dem Erscheinungsjahr mit, dem Namen des Autors und dem Erscheinungsjahr des Werkes an. Natürlich können die bibliographischen Daten des zitierten Werkes auch aus dem beigefügten Literaturverzeichnis herausgesucht werden.

Aufbewahrungsort ist in jedem Fall die römische Sammlung des Bakony Museums, deshalb haben wir dies nicht vermerkt, bei den einzelnen Stücken ist nur die Inventarnummer von Bedeutung.

Beziehen sich Fundort und Fundbergung bereits auf wenigstens zwei Gefäße, befassen wir uns mit diesen extra bereits vor dem dazugehörigen ersten Fund, um eine überflüssige Wiederholung zu vermeiden (z.B. Balatonfüred, Inota, Mezőszilas, Nagydém, Somlójenő). Hier gehen wir erforderlichenfalls näher auf die wichtigsten Stationen ein, über die das Gefäß in das Museum gelangte.

Die Maßangaben für alle Gefäße erfolgen in Zentimeter. Die Gefäßbeschreibungen sind durch Zeichnungen und Photos illustriert, diese bewahren uns vor einer langatmigen, zu sehr ins Detail gehenden Beschreibung jedermann erkennbarer Fakten (z.B.: daß der Hals des Gefäßes zylindrisch ist oder das Gefäß kugelbauchig usw.).

Abschließend möchte ich all denjenigen für Ihre Mitarbeit danken, die mir bei der Erstellung des Kataloges geholfen haben. Vorrangig möchte ich auch der Archäologin Sylvia K. Palágyi Dank sagen, der Leiterin der archäologischen Abteilung des VBM (Veszprémer Bakony Museums), die die Anfertigung der Arbeit inspirierte, desweiteren der Direktion der Museen des Bezirks Veszprém, die ihr Erscheinen ermöglichten und mit aller Kraft unterstützten.

Budapest, im Oktober 1986

der Verfasser

KATALÓGUS

(Az illusztráció alatt szereplő szám a katalógus-számot jelenti.)

1–2. BALATONFÜRED

Balatonfüreden az Arács-Villasor nevű lelőhelyen került elő egy római telep részlete 1920-ban. Az akkori tulajdonost Molnár Antalnak hívták és a szeretetház igazgatója volt. A szőlőjében bukkantak elő a leletek: egy erősen profilírozott, egy horgony alakú és egy noricum-pannoniai szárnyas fibula, bronz szűrőedény töredéke (1), bronz mély tál töredéke (2), Drag. 18/31 terra sigillata tál, benyomott pohár, piros festett kerámia, dörzstál, hombár és egyéb római kori házikerámia (MRT 1, 1966, p. 43, 6/22. számú lelőhely).

1. Szűrő-merítő

Uo. p. 307, 17. t. 35.
55.214.7.

Nyel h. = 12, csésze átm. = 14,1.

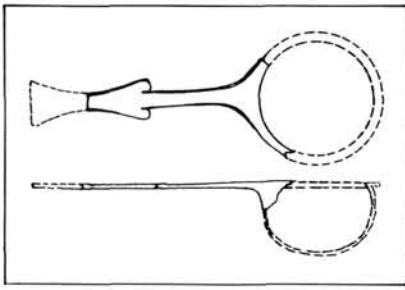
Töredékes. Kalapált lemezdedény. Kissé hajlott, Restaurált.

A nyél kiugró részét 2 hosszanti irányú bemélyedés tagolja. A szélek síkzottak, a hátlap sima. Ezt a nyélformát evezőlapát alakúnak nevezik (Radnóti 1938, 75–77 további irodalommal). Félgömb alakú csésze és vízszintes nyél jellemzi ezt a típust (uo. Taf. V. 24, Eggers 1951, 174, Beilage 68, Typ 160).

Az ilyen szűrők lyuksorai változatos mintájúak: meandereket, virágokat, rozettákat, köröket, körseleleteket, spirálforgókat, napszimbólumokat képeznek (Eggers 1966, 90–91). A korai császárkor két évszázada alatt nagyon elterjedt volt ez a forma, és elég keveset változott ez idő alatt. Italiában is, és Galliában, Germaniában is gyártották ezeket (Willers 1907, 85–92). A nyél mesterbélyege alapján lehet meghatározni a készítő műhelyt, a VBM 1., 16., 24. és 37. darabjain azonban ilyen nincs.

A vízszintes nyelű merítő a méretben hozzáillő szűrővel együtt boroskészlethez tartozott (Willers 1907, 82, den Boesterd 1956, p. XXI, Eggers 1966, 90–91, Kraskovská 1978, 3).

Service-ként sírokban (Eggers 1951, i.h.) és zárt leletekben (pl.

1. ábra. Szűrő-merítő

ászári kincs: Hampel 1885, 24–26) maradtak meg, egyedileg és főleg töredékes állapotban pedig a telepek leleteiben gyakoriak. Számuk Itáliában és a tartományokban épp oly jelentős, mint a Római Birodalom határain kívül.

Pannoniában a hasonló darabok lelőhelyei a következők: Siscia-Sisak (Radnóti 1938, 75; Taf. XVII, 34; XXIV, 6, 9), Müllendorf (uo. 75), Scarbantia-Sopron (uo. 75, Taf. XVII, 36; XXIV, 5), Halbturn (Radnóti 1966, 200–210; Taf. II, 2–3; III, 7), Carnuntum-Bad Deutsch-Altenburg/Petronell (Radnóti 1938, 75; Taf. XVII, 1), Ad Flexum-Mosonmagyaróvár (uo. 76, Taf. XXV, 3), Arrabona-Győr (Szőnyi 1974, 20; Taf. X, 8), Ászár (Radnóti 1938, 77; Taf. XXV, 1–2), Brigetio-Szőny (uo. 76; Taf. XXV, 7), Vinár (MRT 4, 1972, p. 261, 80/4 lh.; Taf. 23, 10), Sárbogárd-Tringer tanya (Kralovszky 1962, 262), Halimba (Bónis 1960, 93, Abb. 24, 2; Taf. XVIII, 8), Lovasberény (Radnóti 1938, 81), Káloz (Bónis 1981, 120), Szalacska (Radnóti 1938, 78) és Szőlőgyörök (Horváth 1981, 70–76, Nr. 6–7, fig. 3; 5, 1–2; 10, la–c, 2a–c; 78–79).

Az itt tárgyalt anyagban a 16., 24. és a 37. szám alatti leletek sorolandók ugyanebbe a típusba: a vízszintes nyelű, félgömb alakú szűrők közé. Ezt a boroskészletben használták, de a telep leletegyüttesekben való gyakoriságuk alapján nagyon valószínű, hogy ezen kívül a háztartás számos más területén is.

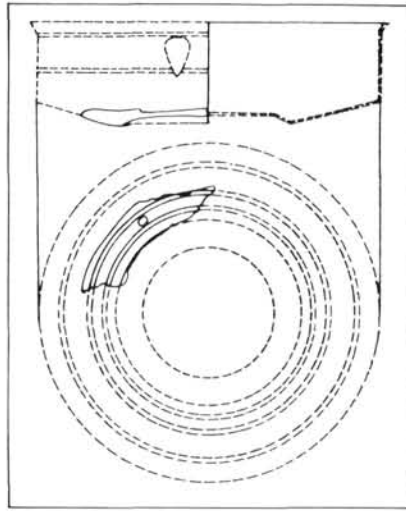
Az I. példány korát a vele együtt talált fibulák alapján lehet az I–II. századon belül pontosabban meghatározni. A noricum-pannoniai fibula lábán előforduló körös díszítmény a II. század elején jelentkezik (Garbsch 1965, 75: A 238v). Ebből arra következtethetünk, hogy a II. század elején készíthették a szűrőt.

2. Mély tál
55.214.10.
h. = 14,1

Töredék. Vékony falú, kalapált lemezdedény enyhe ívben hajlott darabja. A külső felületet 2+2 hornyolás díszíti. A kettős vonalpár közötti részen van egy lyuk. Nincs széle, min-

denütt törött, néhol repedés is látható rajta.

Ez a darab egy mély tál része. Az edényfajta H. Willers foglalta össze (1907, 62–68; Abb. 37.), a típusokat később H. J. Eggers választotta szét (1951, 14–15, 45–55; Beilage 29–31; Karte 25–28.; Typen 67–89). Alapja a fül- és az attache-formák különbözősége. E jellemzők híján a mély tál csak a pannoniai tipológiai rendszerbe illeszthető be (Radnóti 1938, 132; Taf. XII, 62).

2. ábra. Mély tál

A mély tálok Britanniában, Galliában, Germaniában, Itáliában, Moesiában és Thraciában fordulnak elő, de igen gyakoriak a birodalom határain kívül is.

Pannoniában a következő helyekről kerültek elő hasonló példányok: Poetovio-Ptuj (Radnóti 1938, 132), Emona-Ljubljana (uo.), Mursa-Osijek/Pinterovic 1962, 84; Pl. V, 5, III, 1), Carnuntum-Bad Deutsch-Altenburg/Petronell (Radnóti 1938, 132), Környe (uo. 133) és Intersica-Dunaújváros (Szabó 1980, 721–724, fig. 47.2.4.; 47.5.1.).

Az itteni anyagban a 28. és a 29. számok alatt tárgyaltak tartoznak ugyanehhez az edényfajtahoz. A 2. mély táltöredék a kísérőleletek alapján a II. század elejére keltezhető.

3. BALATONFÜZFŐ

Korsó

Cs. Dax M., ArchÉrt 98, 1971, 269, Nr. 29.
70.16.4.

későrómai sírkamra

Kerámiaedény- és kódombormű töredékek (Palágyi 1982, 17)

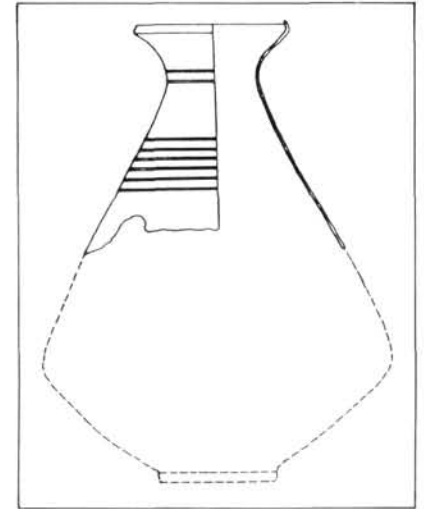
m. = 13,8; p. átm. = 8,5

Töredék, kalapált lemezdedény, amelyet a korrózió erősen megrongált. Restaurálták. Az összeszűkülő

nyakon 2, lentebb a szélesedő részen 6 hornyolás helyezkedik el. A fala nagyon vékony.

Ebből az edényből nagyon kis rész került elő, ezért a típusát nem lehet pontosan meghatározni. A szögletes peremkialakítás, a kör alakú száj és a váll felé egyenletesen szélesedő testforma alapján a tagolatlan felületű korsók későrómai változatának, a galér- ill. a nyakpárnás korsóknak a leegyszerűsödött formájának látszik (Radnóti 1938, 168–169).

Az edényttest hornyolt vonalpárjai a kalapált lemezdedények jellemző díszítő motívumai. Másfajta edényeken (merítő, mély tál, vödör, kancsó, palack, balsamarium) is megjelennek.

3. ábra. Korsó

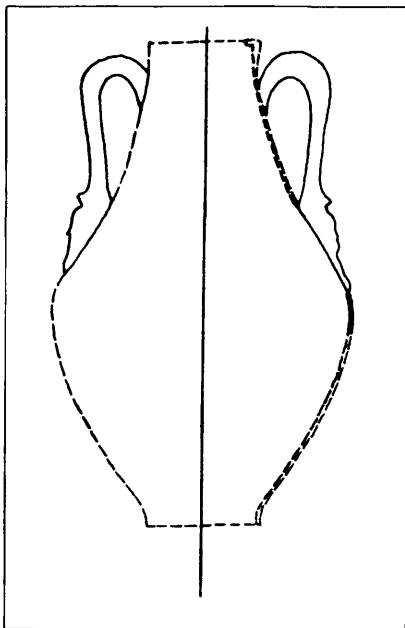
Az itt leírt perem és az edényttest díszítőmotívuma együtt két pannoniai leleten jelenik meg, az egyik a szekszárdi szarkofág lelete (Radnóti 1938, 153, Taf. LII, 4–4a), a másik egy brigetioi későrómai sír (Barkóczy 1968, 75–90; Szabó 1981 a, 59; fig. 9, 1–2; XVI.).

A leletegyüttes, a lelőköri körülmények és az analóg leletek alapján egybehangzóan megállapítható, hogy ez a korsó a III. század végén – IV. század elején kerülhetett a földre, ami a keltezése időre vonatkozóan annyit jelent, hogy a III. század közepénél később készült. Feltételezhetően helyi műhelyben gyártották. Először öntötték (ld. száj), majd kikalapálták az edény hasát.

4–5. BERTIDA

4. Amphora fülek – 2 db

Radnóti 1938, 159; Taf. LIII, 2; MRT 2, 1969, p. 73, 14. lh.; 17. t. 37.

4. ábra. Amphora fülek

55.247.1.; 55.164.6.

Töttösy Béla és neje ajándékként került a múzeumba 1917 júliusában h. = 11,3; sz. = 1,1.

Mindkettő öntött és az öntés után még megmunkált. Az 55.247.1. ltsz. fülön nemes patina van, a másik viszont vöröses színű, restaurált.

A fenti részen 2 plasztikus gyöngyör között élbe futó kiemelkedő rész van, ez alatt a fül szalagja sima, ovális keresztmetszetű, oldalt síkzott. A támasztólapon egy satyrféj látható. Az égnek álló haj és a kecskeszakáll vésett vonalakkal jelenik meg. Ugyanez az ábrázolásmódja az arcrészleteknek is. A szemeken és a szemzugnál is feltűnik ez a kemény, vonalas rajzolat. Hegves satyrfülei vannak. Kevésbé plasztikus az arc, az orr, a száj és a bajusz.

Amphorához tartoznak a fülek, ahhoz a típushoz, amelynél a fülek az edény nyakára vannak felforrasztva (Radnóti 1938, 156–159; Taf. XIV, 78; Eggers 1951, Typ 129.; Raev 1977, 622, Beilage 4, Typ 19.).

Különösen nagy számban fordulnak elő Italiában, Moesiában és Thraciában, de feltűnnek a többi tartományban is, valamint a birodalom határain kívüli leletgyűjtésekben.

Pannoniából eddig a következő lelőhelyekről származnak amphorák: Sisciasisak (Radnóti 1938, 156; Taf. XLII, 4), Emona-Ljubljana (uo.), Sopianae-Pécs (uo. 157; Taf. LII, 5, 8), ismeretlen pannoniai lelőhely (uo. = MNM 54. 5. 22.) és Salla-Zalalövő (Szabó 1981b, 330; 336, Abb. 49, 19), valamint ismeretlen lelőhelyek (IKM 623; MNM 81/1908. 3.).

A berhidai amphora füleket Radnóti A. a lemezserpenyőket is gyártó északitaliai műhelyből származtatja (1938, 157), s mivel e műhely tevékenységét az I. század első felére teszi (uo. 37–38), nagyon valószínű, hogy az amphora fülek is I. századiak.

5. Füstölő edény

63.517.1.

1902. évi ásatásból

m. = 4,7; p. átm. = 7,5;

talp. átm. = 3,4.

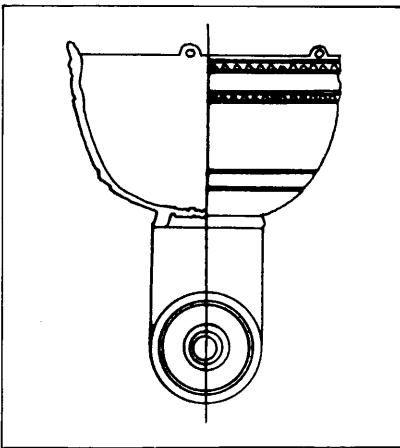
Öntött, esztergált, poncolt. Zöldesbarna patina van rajta. Alul egy kicsit horpadt, vastag falú edény.

A perem alatt 2x2 mélyen bevágott, esztergált vonalak vannak. A 2. és a 4. vonal fölött félkör alakú poncütéssor fut körbe. Az edény alsó harmadában az egész ornamentika megismétlődik.

Talpgyűrűje alacsony, ezen belül 2 esztergált kör van. Az edény belsőjében a fenéken 1+2 esztergált kör van, középtű pedig az esztergapadra való rögzítés helye.

Ez az edény füstölő volt (ld. erre Wigand 1912, 40–92), az antik neve *thymiaterium*. Hasonló példányt csak Egyiptomból ismerünk (Funde aus Egypten. Österreichische Ausgrabungen seit 1961 – Katalog einer Sonderausstellung der Ägyptisch-Orientalischen Sammlung, Kunsthistorisches Museum. Wien 1979. 120).

Korát az esztergálás kivitele alapján a II. századra tehetjük.

5. ábra. Füstölő edény

6–7. CSESZNEK

Csesznek-Kopaszhegy. Erről a lelőhelyről a következő leletek kerültek elő: kőbalta, 13 tagos vaslánc, egy ólomkarika; bronzok: csengő, vödörfül (6), kiöntős lemezkancsó fülének darabja (7) (MRT 4, 1972, p. 77, 19/1. számú lelőhely).

6. Vödörfül

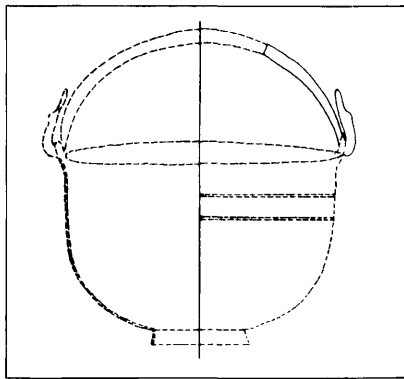
Uo. 12.t. 17.

55.192.2.

h. = 15; átm. = 1.

Töredék. Öntött. Zöldes színű patinája van. A felületén kisebb lyukak és sérülésnyomok vannak. A kengyel átmetszete nyolcszög alakú, visszahajló vége madárfej formájú, de nagyon erősen stilizált.

Ez a fül a Hemmoor típusú vödörök magyar változatának nevezett váli típusba sorolható (Radnóti 1938, 118–119; Taf. X, 52; Radnóti 1966, 203–206; Eggers 1951, 53; 165, Typ 63; Karte 23–24).

6. ábra. Vödör fül

A Római Birodalom területén szórványosan kerültek elő a váli típusú vödörök Pantikapaionban, Moesiában, Thraciában, Germániában és Galliában. Ezekon kívül a szabad Germániában is ismert két lelőhely.

Nagyobb számban csak Pannoniából kerültek elő a váli típusú vödörök (18 db) az alábbi helyeken: Groblje (Radnóti 1938, 118 = Pirković 1968, 121; Taf. 3, 1), Zomba (Radnóti 1938, 118 = Bónis 1982, 105–106; Abb. 9–10.), ismeretlen lelőhely (Radnóti 1938, 118; Taf. XXXV, 7), Vál (uo. 118 = Bónis 1982, 106), Intercisa-Dunaújváros (Radnóti 1957, 186; 217–222, Nr. 14–15, 40–41, 73), Mursa-Osijek (Radnóti 1938, 118 = Pinterović 1962, 80; 119; Sl. III, 1, 3, IV, 1–2; T. II, 1, 1, 5), Pécs (Radnóti 1938, 118; Taf. XXXV, 8 = Fülep 1984, 73, N° 43; Pl. 38, 1), Oggau (Pittioni 1941, 26; 32, Abb. 18, 1), Halbturn (Radnóti 1966; 200–206; Taf. II la–b, III, 1) és Aquincum-Budapest (Hatalay 1979, 63–64).

A VBM anyagában a 9., 36., és 42. számú darabok tartoznak még ugyanebbe a típusba.

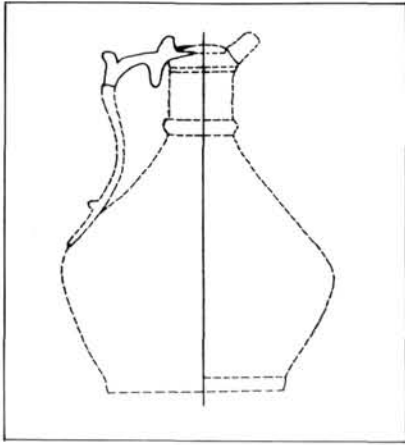
A fent idézett hasonló darabok alapján a cseszneki példány valószínűleg a III. századra keltezhető.

7. Kiöntős lemezkancsóhoz tartozó fül töredéke

MRT 4, 1972, 12.t. 18.

55.192.3.

m. = 6; h. = 7,5.

7. ábra. Kiöntős lemezkancsó

Tömör, öntött, nyaktörredék. Az edényszáját félkörívben átfogó karok rövidek és hirtelen elcsökevényesednek. A nyakhoz lenyúló rész nehézkes, vastag, a lyuk nagyjából a közepén helyezkedik el. Fönt kettéoszló félköríves tartóélek emelkednek ki 1–1 lyukkal áttörten, itt belül mélységben többszörösen tagozott még, ami a csapófedő jó illeszkedését szolgálja. Emögött található a támasztó, lejjebb pedig a lapított, ovális átmetsetű fül.

Ez a töredék a kiöntős lemezkancsók típusába tartozik, amelyeknek a fő jellemvonása az, hogy a kancsó fülét és a száját körbefogó kiöntőt egyszerre, egy tagban öntötték (Radnóti 1938, 151–155; Taf. XIII, 75; Eggers 1951, 171, Beilage 54; Typ 128).

Ez a típus Itáliában, a nyugati tartományokban (Britannia, Gallia, Germania, Raetia és Noricum), Daciában, Moesiában és Thraciában nagy számban van képviselve. A barbaricumban is előfordul néhány példány. Ezeket a kancsókat mindenütt helyi műhelyek gyártották. A közzétett leletek száma mintegy 400.

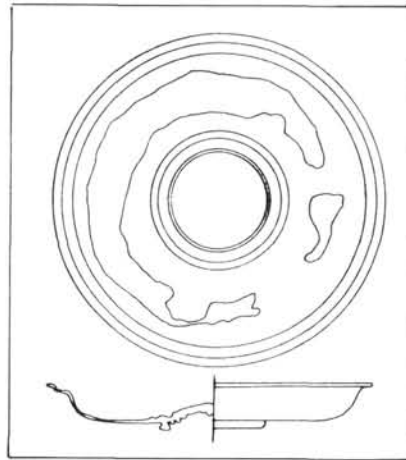
A pannoniai lelőhelyek az alábbiak: Carnuntum-Bad Deutsch-Altenburg/Petronell (Radnóti 1938, 153; Reinfuß 1957, 85, Nr. 1.; Taf. III, 14; Swoboda-Milénović 1958, 48), Sommerein-Sarasdorf (Radnóti 1938, 151; Taf. LII, 2), Oggau (Pittioni 1941, 24–26; 32, Abb. 15; 16, 1), Savaria-Szombathely (Radnóti 1938, 153), Brigetio-Szőny (Radnóti 1938, 152; Taf. LII, 3; Bónis 1968, 26; Abb. 7, 2; 8, 2; Barkóczy 1968, 90; Taf. X, 2; MNM 65/1885. 48), Aquincum-Budapest (Radnóti 1938, 152; Taf. LI, 4–5 = Szabó 1979, 253, fig. 5.; Radnóti 1938, 153; Paragi 1963, 311–326), Zámoly (Radnóti 1938, 152), Káloz (uo. = Bónis 1981, 118–120, Abb. 13.), Vajta (Radnóti 1938, 152; Taf. LI, 3 = Fülep 1949, 41), Románd (MRT 4, 1972, p. 224, 68/12. lh.), Páty (Ottományi 1985, 214; XXX. t.

2.), Intercisa-Dunaújváros (Radnóti 1957, 218, 223, Nr. 17–18, 20, 67–68, 76; Szabó 1979, 251–254; 260, Pl. I.; IM 67.2. 371.3.; 79.17.33.), Fejér megye (IKM 625), Tolna megye (BÁM 66.314.1.), Annamatia (Szabó 1980, 724–726; fig. 47.5.2.), Lussonium-Dunakömlőd (uo. 724; fig. 47.5.3.), Mursa-Osijek (Radnóti 1938, 153 = Pinterović 1962, 93, 120; Pl. II, 4; uo. 93; Pl. VIII, 4–5; uo. 79–80, 92–93; Pl. IV, 4; XIV), Dalj (Pinterović 1965, 90) és Siscia-Sisak (Radnóti 1938, 153).

A cseszneki fültörredéket az edényszáját félkörívben átfogó fülvégződés alapján a II. század közepére lehet keltezni (Szabó 1979, 254).

8–10. ENYING

Enying-Sashegy a neve annak a lelőhelynek, ahol 1877. szeptember 4-én egy koci (?) sír került elő. A föld tulajdonosa Balog Imre volt. A bronzleletek között egy umbós tányér (8), egy tagolatlan felületű korsó (10), egy váli típusú vödör töredékei (9) és lószerszámdíszek (4 db) találhatóak. Ide tartoznak még urnatörredékek, egy vasrács és egy kagyló is (ArchÉrt 11, 1877, 195; Radnóti 1938, 94; 118, 165).

8. ábra. Umbos tányér

8. Umbós tányér

Radnóti 1938, 94; Taf. XXX, 2. 55.275.532.

Perem átm. = 24,5; talp átm. = 11,6; m. = 5,5.

Öntött, esztergált, töredékes állapotban van. A peremen kívül és belül egyaránt bekarcolt vonalak vannak. Belül kettős, profilált gyűrűben foglal helyet a sima, dísztelen, domború umbó. A talpgyűrűn belül esztergált, lapos bekarcolt és bevészt körrökkel tagolt bordákat készítettek. A legbelső kör homorúan behajló, s a középpontja nincs megjelölve.

A kitörött rész miatt bizonytalan, hogy tartozott-e hozzá valamilyen nyél. Az a valószínűbb, hogy nem volt nyele, mivel a kísérő leletek között nincsen umbós paterához illő kancsó (vö. Nuber 1972, 60). Az umbós tányér Radnóti A. 33. típusába tartozik (i. h.).

Ez az edénytípus Itáliában, Britanniában, Galliában, Germaniában, Moesiában, Thraciában és Syriában, valamint a szabad Germaniában fordul elő, többnyire I–II. századi leletek kíséretében.

Pannoniában a Nagytétény-érdei kocsi-leletből (Radnóti 1938, 94; Nuber 1972, 217), Aquincumból (Radnóti 1938, 94, Taf. XXX, 5), Szekszárdról (Bónis 1978, 121, Abb. 13) és Szőlősgyőrökről ismert (Horváth 1981, 77–79, Nr. 13; fig. 7, 2; 15, la–d).

A VBM anyagában a mezőszilasi darab (27) sorolható ugyanebbe a típusba.

Az enyingi umbós tányért a vele együtt talált korsó (10) alapján az I–II. századra lehet keltezni. Ezen belül a leletegyüttesben lévő váli típusú vödörtörredékek (9) alapján a későbbi keltezés a valószínűbb (vö. Radnóti 1966, 206).

9. Vödör

Radnóti 1938, 118; Nuber 1972, 170.

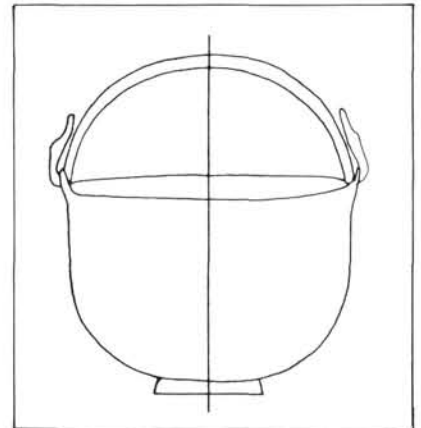
55.208.1.

m. = 16 (füllel), 9 (fül nélkül); perem átm. = 12–13; talp átm. = 6,2.

Öntött a nyolcszögű fül, aminek két visszahajló vége stilizált madárfejet formáz. Vékony lemezből készült maga a tojásformájú vödör, amin kívül 1x2 hornyolt vonalpár fut körbe. Pereme kihajló, oldalt 2 hullámos szélű fogó emelkedik föl belőle. Lába különálló lemezdarabból készült, s utólag forrasztották be, csónakakúp alakú. Törredékes példány.

A váli típusú vödörök közé tartozik (Radnóti 1938, 118–119; Taf. X, 52).

9. ábra. Vödör

Ebben az anyagban a 6., 36., és 42. számúak is ilyenek még.

Keltezésük Radnóti A. kutatásai alapján a II. század vége – III. század első fele (1966, 206).

10. Korsó

Radnóti 1938, 165; Taf. XL, 3–3a. 55.275.531.; 55.275.174.

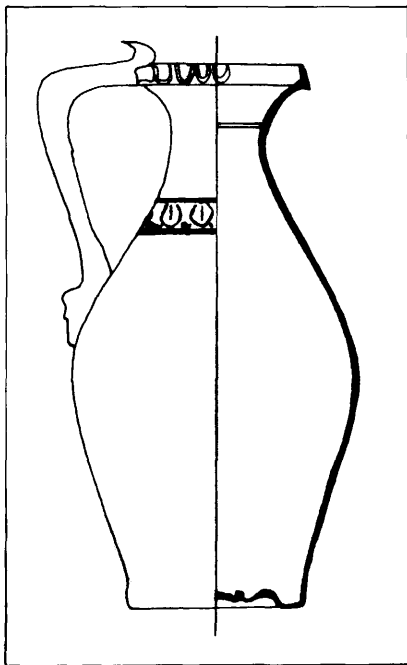
m. = 19,5; perem átm. = 8,5; talp átm. = 6.

Öntött a fül és az edénytest. Jelenleg három darabból áll: fül, edénytest és fenék. A fülön vésés, az edénytesten polírozás és fényezés nyoma fedezhető fel. A mostani edényfenék nem a készítés idején, hanem később készült, de még római kori pótlás. Lemezről készült, és 2+2+1+1 hornyolt vonal van rajta. A perem alatt kívül és a nyakon belül kb. 2 cm-rel a száj alatt ugyancsak hornyolt vonal található. A korsó vállán 2 vésett vonal között kötélmintá, középpütt pedig kyma-sor díszíti.

A fülön fent a bal oldali madárfej letörött. A fülszalagon domborműves, laza elrendezésű szőlőlevélsor húzódik. A levelek között mély árkok találhatóak, a felületek lekopottak. A támasztólap szélei töröttek. A medúza hajzata, arca és orra egészen lapos, kopott.

Ez a korsó a tagolatlan felületű, domborműves fülű típusba (Radnóti 1938, 163–165; Taf. XIV, 79), ezen belül az ornamentális motívummal díszített vállú alcsoportba tartozik (Raev 1977, 621).

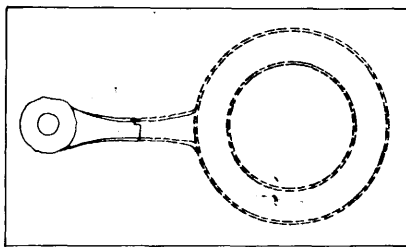
10. ábra. Korsó

A publikációk alapján eddig mintegy 30 példány ismert. Az elterjedési területük csaknem az egész Római Birodalom (Italia, Britannia, Gallia, Germania, Raetia, Moesia, Thracia, a Fekete tenger vidéke, Syria, Syria Palaestina és Aegyptus), sőt a barbaricumból is van egy ilyen korsó.

Pannoniából még egy másik példány is előkerült, de ennek a lelőhelye ismeretlen (Radnóti 1938, 164; Taf. XLI, 2–2a).

Az enyingi korsót a fül felbomlott indadíszé alapján a II. század közepére keltezzük. A földbekerülése pedig a váli típusú vödör alapján valószínűleg a II. század végén történt.

11. ábra. Serpenyő

11. GYULAFIRÁTÓT–POGÁNY-TELEK

Serpenyő

Radnóti 1938, 59; Taf. XXII, 2; Thomas 1964, 49; Taf. XVII. 55.241.3.

Római villa. Az I. épület 4. helyiségében került elő (MRT 2, 1969, p. 96, 20/6. számú lelőhely; 17. t. 36.).

h. = 12; korong átm. = 6.

Öntött nyéltörödé. A korong széléről körben letörött a kiemelkedő borda, aminek a teteje kopott, ellaposodott, két oldalt pedig mély árkok vannak mellette. A nyél végén sértetlenül megmaradt. Ugyanilyen típusú a borda a nyél két szélén is, de emellett az árkolás szélesebb. Hátsó sima.

Ez a korongos nyelű serpenyőtörödé a csésze nélkül nem osztályozható pontosabban (vö. Radnóti 1938, 50–60; Taf. III, 14–16).

A korongos nyelű serpenyők fő elterjedési területe Italia, a nyugati tartományok (Britannia, Gallia, Germania és Raetia), a dunai tartományok (Noricum, Pannonia és Moesia). Ezen kívül a barbaricumból is kerültek elő ilyen serpenyők. A mesterjegyek tanúsága szerint két nagy gyártócentrumuk volt, Italia és Gallia.

Az összehasonlítások alapján úgy tűnik, hogy az itáliai serpenyők ko-

rongja kisebb, mint a galliaiaké. A korong közepén lévő lyuk viszont az itáliaiaknál nagyobb. Ezek alapján valószínű, hogy a gyulafiratóti példány Italiában készült.

A pannoniái lelőhelyek a következők: Müllendorf (Radnóti 1938, 58; Taf. XXIII, 2–3; Nuber 1972, 89), Balf (Radnóti 1938, 53), Savaria-Szombathely (uo. 59; Taf. XVI, 4), Brigetio-Szőny (uo. 55, 63; Taf. XXI, 4), Aquincum-Budapest (uo. 55; Taf. XXI, 3), Vetus Salina-Adony (Barkóczi-Bónis 1954, 163; Abb. 15, 2 = Szabó 1980, 715–717; fig. 47. 2, 1.), Szőlőgyörök (Horváth 1981, 76, Nr. 8–10; fig. 4, 4–5; 6, 1; 11, la–d; 9, 1–2), Mursa-Osijek (Pinterović 1962, 74; 118; T. I, 1), Surčin (Radnóti 1938, 53; Taf. XXI, 2), Siscia-Sisak (uo. 51), Sčitarjevo (uo. 55) és egy ismeretlen lelőhely (uo. 51; Taf. XXI, 1–1a).

A gyulafiratóti darab készítésének korát a példány töredékessége miatt nem tudjuk meghatározni. Hosszan tartó használata a lelőkörmények alapján egész biztos. Megerősíti ezt a rendkívül kopott, elhasznált állapot is. Feltehetően a III. században került be a csatornát kivezető helyiség leletei közé.

Hasonló még a VBM anyagában a 31. számú darab.

12–23. INOTA

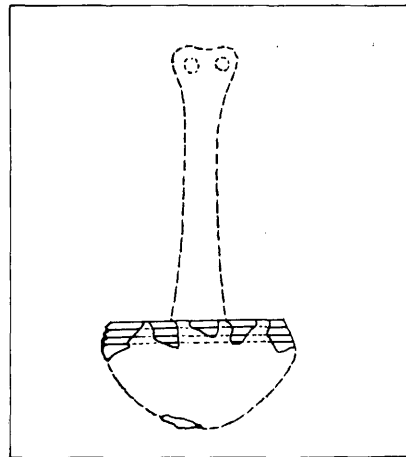
Inotán 2 halmot tárt fel Palágyi Sylvia 1973–1975 között. Az 1. halomban egy faladában elhelyezett urnás temetkezés volt. Itt került elő egy simpulum is (12). A 2. halomban kocsival és lovakkal együtt elhantolt, gazdag mellékletekkel ellátott urnás temetkezést sikerült hitelesen feltárni, megfigyelni és dokumentálni (Palágyi 1981, 7–93). Ebből került elő a többi bronzedény (13–21).

12. Simpulum

Palágyi 1981, 8, 36–37.

73.2.35., 41., 43.; 77.1.16., 26., 92.

12. ábra. Simpulum

1. halom (2. gödör: a lótemetkezés). A leletben a lócsontvázon kívül disznó- és madárcsontok, lószerszám-díszek, 2 db vascsat, vasszőgek és egy Drag. 35 formájú tányér került felszínre.

3–4 cm hosszúságú peremdarabkák, lemezből.

Kicsi peremtöredékek maradtak meg összeolvadt, deformált állapotban. Az egyenes perem alatt kettős tagozódás van.

Ez a perem alatti bordázás a simulumokra jellemző. Az itteni töredékeket a profil alapján Radnóti A. 41. típusába lehet besorolni (1938, 100; Taf. VIII, 41).

Eddig Germániában és Pannoniában került elő több ilyen lemez simulum, összesen 5 példány.

A pannoniak Sisciából (Radnóti 1938, 100; Taf. XXVIII, 7), Poetovióból (uo.) és Carnuntumból származnak (uo.). Eddig minden adat I. századi keltezésre utal.

A VBM példánya a leletegyüttesben található Drag. 35 formájú terra sigillata-tányér alapján az I. század végére – II. század első harmadára keltezhető (Palágyi 1981, 21–23).

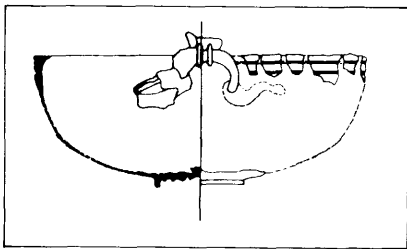
13. Tál

Palágyi 1981, 11, 13, 18, 24, 37, 43; Taf. VII, 14; VIII, 1–2, 7.

Peremtöredékek: 77.2.69., 77., 81., 108., 138.

Talpgyűrűs töredék: 77.2.90.

Fül: 77.2.3.

13. ábra. Tál

A perem darabjai a 2. halom sírgödörben kerültek elő, a fogó és a feneke pedig körülötte a római kori talajfelszínről. A sírgödörben elhelyezett mellékletek: facettált üvegpohár, 2 hasábos üvegpalack, 2 hengeres üvegpalack, Drag. 35–36 formájú terra sigillata-tálak, pipaföld tányér, vaskés, vaskard, vasvinkli, vas strigilispár, vas alkatrészek, lóherelevél szájú bronzkancsó füle (17), nyúl-, disznó-, tyúk-, galamb csontok.

Az ω -alakú fül és a perem többi darabja, valamint a tál alja összeolvadt üveg- és bronzedények (15–16, 18–21), kerámiák, szőgek, vas kocsi-alkatrészek és tordírozott karperec között került elő.

Öntött, esztergált tál volt. Darabjai igen kicsik, összeolvadtak és deformálódtak. A perem vízszintesen befelé tagozódott, belül szögletes volt, majd elvékonyodott és fallá változott, amely gömbszelet formát utánoz. Kívül a perem egyenes folytatása a tálformának, a száj alatt csupán mélyen bevéselt vonalköteg díszíti. A feneke beforrasztott volt, talpgyűrűje magas és vékony. A talpgyűrűn belül 2 vékony, 1 széles, lapos, domború és 1 alacsony, vékony esztergált borda fut körbe, középpontban van egy kis átmérőjű kör – ez az esztergapadra rögzítés helye. Ez belül is jól látható.

A tálnak eredetileg 2 ω -alakú füle volt, de csak egy maradt meg, az is összeolvadt, deformálódott állapotban az egyik oldalon. Középen a 3 gyűrű jól kivehető és a kör átmetszétű fogantyú másik oldala is.

A jellegzetes töredékek alapján a gömbszelet formájú ω -fogantyús tálak közé kell sorolni ezeket a darabokat (Radnóti 1938, 127–131; Taf. XII, 60; Eggers 1951, 169, Beilage 38; Karte 31; Type 99–100).

Ez a táltípus az egész Római Birodalom területén, a szabad Germániában és a barbaricumban megtalálható, és az I–II. század legelterjedtebb formái közé tartozik.

Pannoniában csak néhány ép példány maradt meg, a többi fültöredék. A következő lelőhelyeken kerültek elő: Carnuntum-Bad Deutsch-Altenburg/Petronell (Radnóti 1938, 127), Müllendorf (Barb 1938, 202; Radnóti 1938, 129), Rábacsésény-Iudipusza (uo. 127), Káloz (Bónis 1981, 118; Abb. 14, 4a–b; Abb. 15, 3a–b), Sárbogárd-Alsótöbörzsök (Radnóti 1938, 128), Gorsium-Tác (Bánki 1976, 167, Nr. 86; Taf. I, 2), Paks (BÁM R 10.933.1.), Szőlőgyörök (Horváth 1981, 61–70, Nr. 3; fig. 3; 6, 2; 12, 1a–c; 13, 1a–b), Mursa-Osijek (Pinterović 1962, 83; 119; T. II, 8; Sl. VIII, 1–3), Poetovio-Ptuj (Radnóti 1938, 129), Siscia-Sisak (uo. 131) és Pannonia (uo. 127; Taf. XXXVIII, 2).

A VBM anyagában hasonló lelet a mezőszilasi halomsírból származó fültöredék (26).

Az inotai ω -fülű tálát a leletegyüttesben előforduló Drag. 35–36 formájú sigillata az I. század végére – II. század első harmadára keltezi (Palágyi 1981, 21–23).

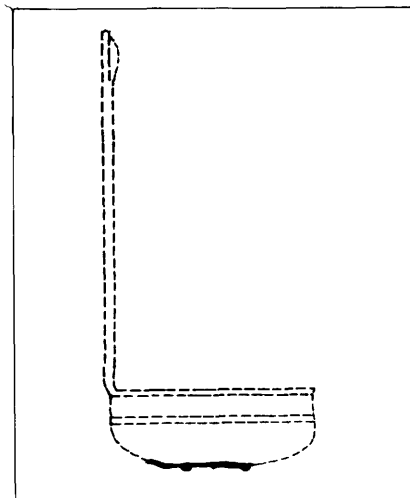
14. Simpulum

Palágyi 1981, 12; Kat. 2. 1. 22.; 38; Taf. VIII, 8, 11. 77. 2. 25., 32., 37–38., 45., 60., 62.

2. halom, sírgödör. A leletegyüttest ld. 12. sz. alatt.

Lemezből készült, vékony falú, esztergált töredékek (2 db).

A rendelkezésre álló kevés töredék profilja alapján megállapítható, hogy

14. ábra. Simpulum

az edény simpulum, és Radnóti A. 44. típusába tartozik (1938, 103; Taf. VIII, 44).

A Római Birodalom határain belül korai, I–II. századi leletekből kerültek felszínre ilyen tárgyak.

A pannoniai példányok is a korai városokból és a korán romanizálódott területekről származnak: Weiden am See, tumulus (Radnóti 1938, 103; Werner 1954, 73, IV–23), Velemszentvid (Radnóti 1938, 103; Werner 1954, 73, IV–26), Mursa-Osijek (Radnóti 1938, 103; Werner 1954, 73, IV–34; Pinterović 1962, 76; 118; T. I, 2; Sl. I, 2), Poetovio-Ptuj (Radnóti 1938, 103), Brdovci (uo.; Taf. XXVIII, 9), Fmona-Ljubljana, Siscia-Sisak és ismeretlen lelőhely (uo.).

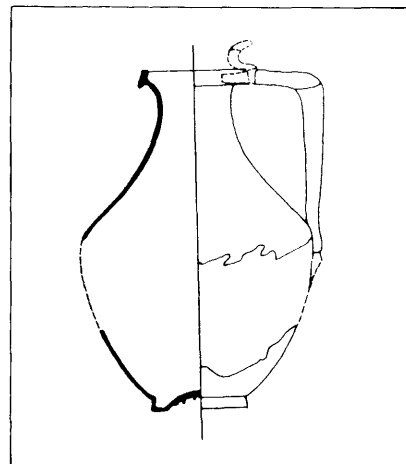
Az inotai példány korát a leletegyüttes alapján az I. század végére – II. század első harmadára tehetjük (Palágyi 1981, 21–23).

15. Korsó

Palágyi 1981, 12; 18; 24; 38; 43; Taf. IX, 6–7; XX, 3, 6.

77.2.283–286., 223. (Taf. IX, 6–7);

15. ábra. Korsó

77.2.120. (Taf. XX, 3); 77.2.140. (Taf. XX, 6).

A 2. halom 2. gödrében – ahol a kocsit és az egyik lovat találták – került elő a korszótest két darabban (77.2.283–286., 223.; Taf. IX, 6–7), a füle pedig 3 darabban a sírgödör környékéről a római kori talajfelszínen (77.2.120.: Taf. XX, 3; 77.2.140.: Taf. XX, 6), vö. még 13. sz. Száj átm. = 7,5–7,9; talp átm. = 10,8; feltételezett m. = 30.

Öntött, kalapált és esztergált korszó. Füle 3, teste 2 darabban van, deformálódott, égett és összenyomódott állapotban.

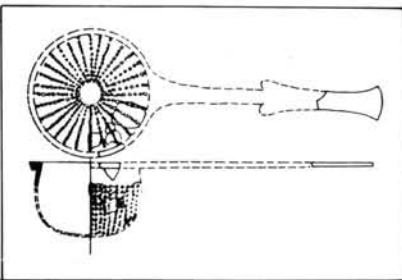
Szájnyílása kör alakú, pereme ferdén álló, befelé tagozott. Az edénytest vastag, erős bronzlemezéből készült, amit a vállnál már kikalapáltak. Az alsó rész amorf, összenyomódott állapotú, a talpgyűrű kb. 0,8 cm széles, domború esztergált bordás aljrészrel. Középen található az esztergára való rögzítés helye.

A fülből csak a hátrahajló húsos levél darabja, a vízszintes szakaszából és a függőleges fogórészből is csak egy-egy töredék maradt meg. Ez utóbbi leveles díszítésű volt. Átmetszete D-alakú.

Ez a korszó a tagolatlan felületű típusok közé tartozik (Radnóti 1938, 162–167; Taf. XIV, 79; Werner 1954, 46–51; Raev 1977, 620–621, Palágyi 1981, 24). Az általános sajtóságokon túl a típusok elkülönítő jegyei még nem állnak rendelkezésünkre.

A VBM anyagában több példány ismert (3., 10., 22. és 30.), bár ezek különböző korúak.

Az inotai korszót a kísérő leletek az I. század végére – II. század első harmadára kelteznek (Palágyi 1981, 21–24).

16. ábra. Szűrő

16. Szűrő

Palágyi 1981, 13, 18, 24, 43; Taf. VII, 12–13, 17; XX, 4–5. 77.2.5., 11., 16., 99., 103., 113., 135.

2. halom, a sírgödör mellett (ugyanott, mint a 13, 15 és 18–21).

A kiegészítés alapján rekonstruált méretek: nyél h. = 14; átm. = 12; m. = 8. A töredékek méretei: nyél h. = 6,5; m. = 1,8–4.

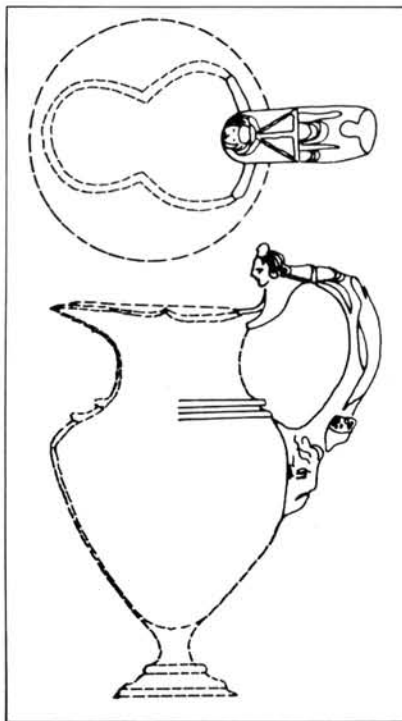
Vékony lemezéből készült, perforált, sugaras elrendezésű lyuksorral ellátott szűrő összenyomódott, deformált darabjai. A perem átmetszete háromszög, a nyél evezőlapát alakú. A vége ívelten kiszélesedik.

A fenti töredékek eléggé jellegzetesek ahhoz, hogy a vízszintes nyelű, félgömbös csészéjű típusok közé besorolhatók legyenek (Radnóti 1938, 77–78; Taf. VI, 24). A továbbiakat ld. az 1. sz. alatt. Hasonló még a 24. és 37.

17. Kancsófül

Palágyi 1981, 11, 18, 24, 37. 77.2.76., 106.

2. halom, sírgödör. A leletgyűttest ld. a 13. sz. alatt. h. = 11,2.

17. ábra. Kancsófül

Öntött, égett, az alsó attache-nál deformálódott a támasztólap, a felső részen a peremre illeszkedő két félkör alakú kar letörött.

Fent plasztikusan formált apotropaikus női fej emelkedik ki a felületből. Frizurája a homlok fölött szélesen felszedett, rollniba tekert és letűzött hajtincs, mögötte a fejtetőn közepén elválasztott sima haj, aminek csak a nyakba lógó vége kunkorodik be egy kissé. A hajsálakat vésett vonalak adják vissza. Félhold

alakú csüngős nyakláncá ugyancsak vésett vonalas.

A forgórész hármás, plasztikus díszítéssel kezdődik, alatta redőzött drapéria, lejjebb keresztbetett lábbal álló, zömök testalkatú gyerek, alatta gyümölcsös kosár. Az alsó attache-on széles arccsontú fej jelenik meg, dús hajfürttel. Deformálódott és kissé megolvadt.

Ez a kancsófül az apotropaikus fej alapján a löherelevél szájú bronzkancsók talpas változatába tartozik (Radnóti 1938, 146; Taf. XII, 68; Nuber 1972, 54–60; 200, Liste F III; Palágyi 1981, 24). Kancsó – nyeles csésze készletben fordul elő általában (az inotai leletben is, ld. 18. sz.).

Ez a kancsóváltozat eddig mintegy 15 példányban került elő, ezek többsége a Római Birodalom keleti feléből származik. Gyártása az I. század első felében kezdődött és folyamatosan a II. század második feléig tartott.

Pannoniában Érdről (Radnóti 1938, 146; Taf. L, 2), egy ismeretlen lelőhelyről (uo. Taf. XLIX, 4) és egy Intercisa környéki hamvasztásos sírból kerültek elő hasonló példányok (Szabó 1979, 251).

A VBM anyagában még a 19. sz. alatti lelet tartozik ugyanebbe a típusba.

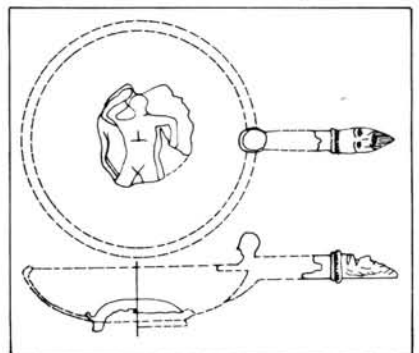
A kancsófül a kísérő leletek, valamint a hajviselet és a fogó többi lapos relieves díszítőmotívuma alapján az I. század végére keltezhető (Schreiber 1894, 439–469; Radnóti 1938, 146; Palágyi 1981, 18, 24).

18. Umbós patera (Griffschale)

Palágyi 1981, 13, 18, 24, 43; Taf. VII, 9; XX, 2. 77.2.2., 111., 134.

2. halom, a sírgödör környékéről a római talajfelszínről. Leletgyűttest ld. a 13. sz. alatt.

Rekonstruált méretek: átm. = kb. 15; nyél h. = 9; m. = 5, umbo = 5,6; nyélvég h. = 7,3; m. = 2,3.

18. ábra. Umbós patera

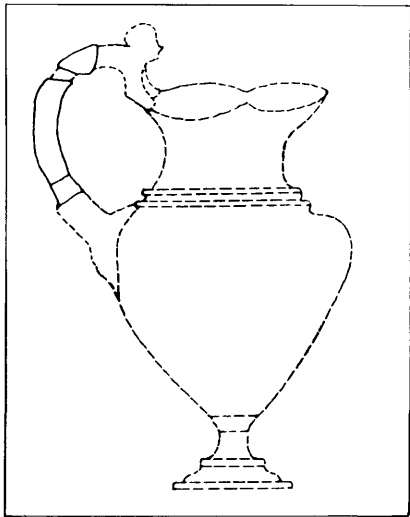
Öntött, az umbo tömören, a nyélvég üregesen. Az utóbbi helyen belül égett anyagot találtak. Mindhárom darab a hőtől egy kissé deformálódott. Umbo: 2 összeálló töredéke maradt meg. Középpütt meztelen férfialak helyezkedik el, laza testtartásban. Bal kezét fölemeli, tenyere befelé fordul, a fej felé, a jobb karja könyökben kissé meghajlik. Kívül esztergált, domború körök vannak rajta. A nyél sima, lezárása egyrészt vízszintesen rovátkolt gyűrű, másrészt szakállas, bajuszos fej, egy kissé deformált. A haj dús, hosszú, egyenes szálú.

Az umbo és a nyéltöredék az alikariai készlet paterájának szokásos formáját mutatja (Radnóti 1938, 83–86; Taf. VI, 28; Nuber 1972, 54–56, Abb. 8.).

Ez a készlet csak a Római Birodalomban terjedt el, a barbaricumból nem ismerjük.

Pannoniában a nagytétényi kocsiletből került elő ilyen patera (Radnóti 1938, 83; Taf. XXVI, 1a–b; Nuber 1972, 54–55; Mócsy 1974, 148; Pl. 15 a).

Az inotai példány a kísérő leletek alapján az I. század végére – II. század első harmadára keltezhető (Palágyi 1981, 24).

19. ábra. Kancsófül

19. Kancsófül

Palágyi 1981, 13, 18, 24, 43; Taf. VII, 10, 15.
77.2.1., 4.

2. halom, a sír fölötti rátöltött földrétegből (Taf. VII, 15), ill. a sírgödör környékéről, a római kori talajfelszínről (Taf. VII, 10). Leletegyüttes: üvegpotharak, kerámia urna és korsó, csonthenger, bronzedények (13., 15–16., 18., 20–21.), szögek, ládaveret (?), érem (?), karika, tordíró-

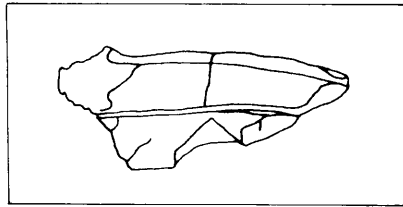
zott karperec, vastárgy és állatcsontok.

h. = 7,6, ill. 3,2; sz. = 2,3, ill. 3.

Öntött, tömör fültöredékek (2 db). A kisebbiken levélmotívum látható, ez plasztikus.

A fogórész lapos reliefes darab. Ábrázolás: delfinen lovagló Amor félprofilban, alatta bojtos sapkás, oldalt forduló férfifej, arca előtt félkör alakú villaszerű tárgy. Egy nagy repedés vonul végig a fül közepén. Lejebb az Amor lábánál egy kerek bemélyedés figyelhető meg. Valószínű, hogy ez a fültöredék is a lóherelevél szájú, talpas bronzkancsók közé tartozik (Radnóti 1938, 145–147; Taf. XII, 68), vö. 17. sz.

Ezt a fület Palágyi S. stiláris alapon a Flavius-korra keltezi (1981, 24).

20. ábra. Edénytöredék

20. Edénytöredék

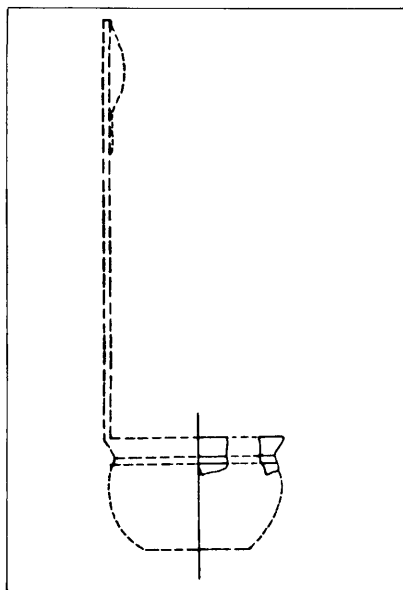
Palágyi 1981, 13, 18, 24, 43.
77.2.109., 143.

2. halom, a sírgödör környékén a római kori talajfelszínről. A leletegyüttest ld. a 13. sz. alatt.

h. = 7,5, ill. 4,4.

Öntött edénytöredék 2 darabban, kétszeresen bordázott, deformált.

21. ábra. Simplum

21. Simplum

Palágyi 1981, 13, 18, 24, 43; Taf. XX, 8–9.

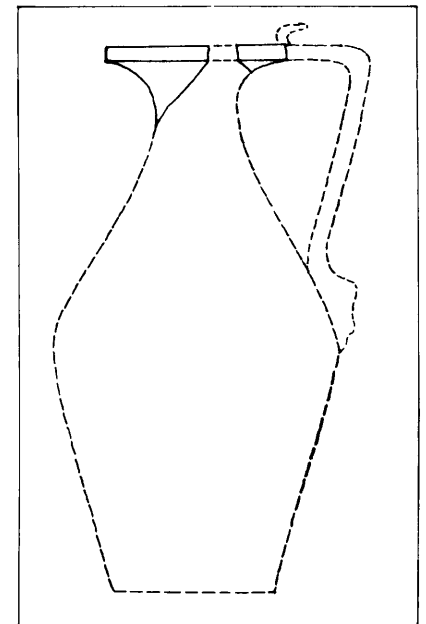
77.2.112., 136–137.

A 2. halomból a sírgödör környékén a római kori talajfelszínről került elő ez a 6 db töredék. A leletegyüttest ld. a 13. sz. alatt.

h. = 6,4, ill. 2.

Lemezéből készült edény töredékei.

Enyhén kifelé ívelt darabok, tűztől deformálódott állapotban. A rekonstrukciós rajzon egy lehetséges variációt mutatunk be, ami a legvalószínűbbnek tűnik.

22. ábra. Korsó

22–27. MEZŐSZILAS

Mezőszilas (korábban: Szilasbálas) falu Ny-i oldalán, a sárbogárdi út mellett kb. 1 km hosszan 3–4 m magas halmok sorakoztak, amelyeket e század elején kezdtek elhordani. Emiatt feltárásukra 1904-ben került sor. A megfigyeléseket Németh József, szolnoki gimnáziumi tanár és Kovács Ignác végezték. Az első három tumulusban észlelt jelenségekről és leletekről Németh J. számolt be (ArchÉrt 25, 1904, 246–248). A leletek 2 terra sigillata-tál kivételével, amelyeket a MNM-nak ajándékoztak, a veszprémi Bakonyi Múzeumba kerültek. A részletes publikációt Kiss Á. készítette el (1957, 40–49).

22. Korsó

Németh 1904, 246–248.
63.243.1.1. és 63.243.1.5.

Az I. halomban került elő (Németh 1904, 247). Kísérő leletei: kerámia tál (Kiss 1957, 40–41; I. t.

2.), bögre (uo. I. t. 3.), korsó (uo. I. t. 4.), tányér (uo. I. t. 6.), kékeszöld üvegpalack (uo. VII. t. 2.), bronzkorsó töredékei (23.) (Németh 1904, 247), noricum-pannoniai bronz fibulatöredék (Kiss 1957, 40–41; VI. t. 6.), erős profilú fibulatöredék (uo. VI. t. 7.), összeolvadt bronzdarab vázsonmaradvánnyal (Németh 1904, 247), pár darab csipkés szélű, átlukasztott bronzlemez (uo.) = bronzszűrő (24.), 6 db bronzszög, vas, csonttöredékek (Németh 1904, 247).

Perem átm. = 9,3; falv. = 0,1.

Vastag, erős bronzlemezéből kialakított szögletes perem 2 darabja. Egy helyen kissé csorba. Felületén kb. 1 mm átmérőjű fehér szemcsék vannak. A perem ép, de a nyakrész töredékes.

Ezek a darabok arra engednek következtetni, hogy az eredeti korsó a késő La Tene – koracsászárkori széles, bő szájú lemezkorsók közé tartozott, mivel a szájkiképzés azokkal mutat rokonságot. Három típust különít el ezen a csoporton belül J. Werner, aki mintegy 23 példányt gyűjtött össze ezekből (1954, 43–51). Itt nincs lehetőség további, finomabb osztályozásra, mivel hiányzik a fül. A csoport fő elterjedési területe az Alpok vidéke (Werner 1954, 67, Liste A), de szórványosan előfordul a szabad Germaniában is (Eggers 1951, 170–171, Beilage 52; Typ 122; Karte 37).

Tartománybeli analógiaként egy ismeretlen lelőhelyű korsót említünk (Radnóti 1938, 162; Taf. XXXIX, 1; Werner 1954, 49; 67, A–15).

Az itt tárgyalt edénytöredékeket a kísérő leletek az I. század végétől a II. század közepéig terjedő időszakra keltezik (vö. Kiss 1957, 50).

23. Korsó

A lelőhelyet és a leletegyüttest ld. a 22. sz. alatt.

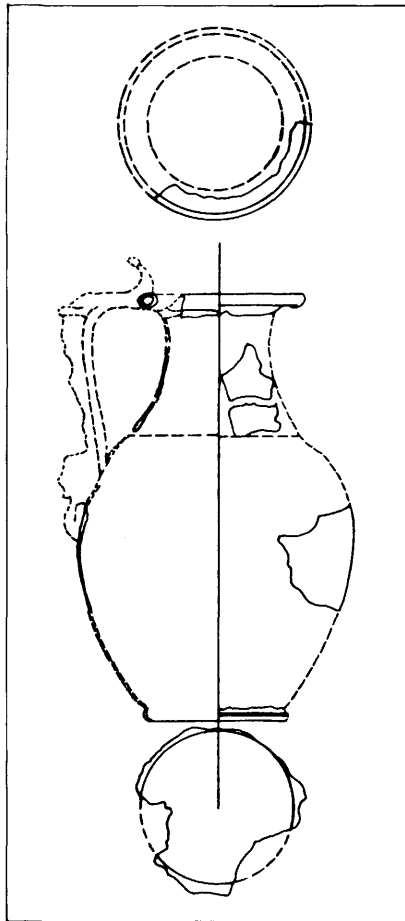
63.243.1.2–3., 6–8.

Perem átm. = 8; talp átm. = 6,7.

Lemezből kalapált edény. A perem kereken visszahajló „csöves” (Németh 1904, 247), a nyak és a has töredékei kb. 1 mm vastagságúak, ívelték. Van köztük deformálódott, kissé összeolvadt töredék is.

Viszonylag épen maradt meg a sima, díztelen lemezfenék, mindössze 2 helyen tört ki belőle egy-egy kisebb rész.

Ezek az edénytöredékek a tagolt felületű korsókhoz tartoznak (Radnóti 1938, 159; Taf. XIV. 77; Cahen-Delhay 1970, 131), pontosabban azoknak egy Kelet-Alpok vidékén készült változatához. A korsót a leletegyüttes az I. század végére – II. szá-

23. ábra. Korsó

zad első felére keltezi (Kiss 1957, 50).

24. Merítő vagy szűrő

A lelőhelyet és a leletegyüttest ld. a 22. sz. alatt.

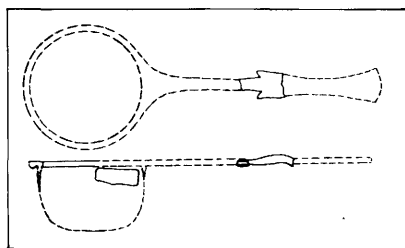
63.243.1.4.

h. = 6, ill. 5; v. = 0,15, ill. 0,1.

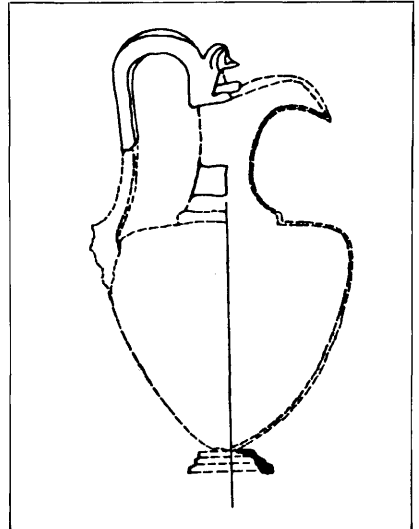
Öntött nyéltöredék, kalapált lemezcsésze töredéke. Evezőlapát alakú nyél középső része ez a darab, kissé deformálódott állapotban maradt meg. Sima, enyhén ívelő csésze része a másik töredék.

Ez a két darab vízszintes nyelű merítő vagy szűrőedény töredéke (ld. 1. sz.). Hasonlóak még ebben az anyagban a 16. és 37.

24. ábra. Merítő szűrő

25. Kancsófül- és nyaktöredék
Radnóti 1938, 139; Kiss 1957, 49; VI. t. 3.; Radnóti 1960, 108; 122, Nr. 33.; Balty 1965, 55, N° 74; Number 1972, 150; 204, Liste G VIe6; 217, Grabliste 132.
55.212.52–53. (= régi ltsz.: 463–4; gyarapodási szám: 585), 55.271.162.

25. ábra. Szűknyakú kancsó

A IX–XI. tumulusokból származnak a töredékek. Ugyancsak innen kerültek elő még a következő leletek: ládika bronzverete, vaszár, 16 db kalaposfejű bronzszög, bronzfibula, ω-fülű tál fogantyúja (26) (Kiss 1957, 49).

h. = 7; sz. = 0,8–1,2.

Mindhárom öntött és töredékes. A fülön fent van 2 egymás felé fordított trapéz alakú, a fülfelületből alig kiemelkedő lapos tag. Valószínű, hogy lereszelt öntőcsap.

A lóprotomé kezdetlegesen modellált, az előrenyúló hegyes pofa kutyára vagy rókára emlékeztet. A sörényt 3 mélyen vésett függőleges vonal, ill. közöttük széles lapos vátjátú vízszintes vonalak jelzik. A testrészleteket elnagyoltan egymás mellé tett síkokkal adják vissza. A két mellő végtag a kancsó ferdén levágott szájára illeszkedett rá. A forgórészen lefelé futó S-motívumok vannak, ezek is vésettek. Az egész fül egy kis félloldal, a hőtől deformálódott.

A nyakrész összehajlott csöszzerű állapotban van.

Ezek a töredékek egy szűknyakú kancsóhoz tartoznak (Radnóti 1938, 137–144; Taf. XIII, 71; Eggers 1951, 171, Beilage 53; Typ 127; Radnóti 1960; Balty 1965). A típus elterjedési területe az egész Római Birodalom, de előfordulnak a szabad Germaniában is. Eddig kb. 150 példányt tettek közzé.

Pannoniában eddig a típus a következő lelőhelyeken került elő: Vindobona-Wien (Radnóti 1938, 140; Radnóti 1960, 108, Nr. 51.; Balty 1965, 53, N° 38; Nuber 1972, 70; 150; 204; 216), Müllendorf (Radnóti 1938, 143; Taf. XLIV, 4; Radnóti 1960, 112), Savaria-Szombathely (Radnóti 1938, 141; Radnóti 1960, 108; 122, Nr. 50.; Balty 1965, 57, N° 93), Környe (Radnóti 1938, 141; 143; Taf. XLVIII, 3-3a; Radnóti 1960, 112; 122, Nr. 44-45.; Balty 1965, 26; 43, 52, N°s 36, 92), Brigetio-Szőny (Radnóti 1938, 140-141; Radnóti 1960, 108; 112, Nr. 46-48.; Balty 1965, 26, 43-44, 53, 55, 57, N°s 37, 75, 99; Pl. XI, 3, 5; Paulovics 1942, 227; XXXII. t. 6.), Somodorpuzta (Radnóti 1938, 143; Taf. XLVIII, 2-2a; Radnóti 1960, 103; 122, Nr. 43; Balty 1965, 57, N° 91; Nuber 1972, 69; 171; 174; 204; 217; Bónis 1978, 105-110, 114-121; Abb. 4-9), Békásmegyér (Radnóti 1938, 141; Radnóti 1960, 108; 118; 122, Nr. 42.; Balty 1965, 57, N° 98), Aquincum-Budapest (Radnóti 1938, 140-144; Radnóti 1960, 108; 122, Nr. 39-41.; Balty 1965, 56-57, N°s 88-90; Nuber 1972, 150, 168; 204; 217), Intercisa-Dunaújváros (Radnóti 1938, 137; 140; Taf. XLVIII, 1-1a; Radnóti 1957, 198; 213-214; 218, 222, Nr. 21., 59.; Radnóti 1960, 108; 122, Nr. 36-37.; Balty 1965, 52, 56, N°s 35, 87; Nuber 1972, 70; 150; 168; 204; 216; Vágó 1971, Taf. XLVII, 1), Vajta (Radnóti 1938, 139-140; Taf. XLVII, 2-2a; Fülöp 1949, 42; Radnóti 1960, 108; 122, Nr. 34.; Balty 1965, 52, N° 34; Bánki 1972, 48-50, N° 33; Nuber 1972, 151; 174; 204; 217), Káloz (Radnóti 1960, 108; 122, Nr. 38.; Balty 1965, 57, N° 97; Nuber 1972, 169; 172; 174; Bónis 1981, 114; 116; 141), Sárbogárd-Alsótöbörzsök (Radnóti 1938, 140; Bánki 1972, 57, N° 38; Nuber 1972, 204; 217), Keszthely-Újmajor (Radnóti 1938, 141; Nuber 1972, 151; 204), Pölöske (Radnóti 1938, 139-142; Taf. XLVII, 1-1a; Alföldy 1960, 6), Gölle, Uzd puszta (Radnóti 1938, 144; Kocztur 1964, 53), Cece (Radnóti 1938, 144; Radnóti 1960, 108; 122, Nr. 35.; Balty 1965, 56, N° 86; Pl. XVI, 2), Nagydorog (Radnóti 1938, 12; 142; Radnóti 1960, 107; 122, Nr. 35.; Balty 1965, 56, N° 86), Szalacska (Radnóti 1938, Taf. XLIV, 7), Dalj (Pinterovics 1954, 29; Radnóti 1960, 108; 121, Nr. 29.; Balty 1965, 26; 43-44; Radnóti 1960, 108; 121, Nr. 27-29.; Balty 1965, 26; 43-44, 56, N°s 30-31, 85; Radnóti 1938, 144; Antička bronz 125, N° 221), Sisak (Radnóti 1938, 140; Radnóti 1960, 108; 121, Nr. 30.; Balty 1965, 26; 43-44, N° 73), Ljubljana (Radnóti 1938, 140; Radnóti 1960, 108; 121, Nr. 32.; Balty 1965, 53, N° 33) és ismeretlen lelőhelyű példányok (Radnóti 1938, 139; 142; Radnóti 1960, 108; 122, 124, Nr. 52., 88.; Balty 1965, 57, N°s 84, 100).

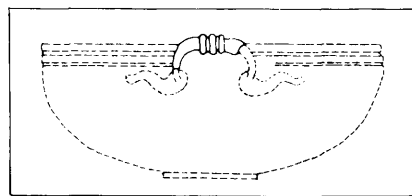
A mezőszilasi kancsófüll állatprotoméja egy formázásban járatlan kézre vall. A fogó díszítménye provinciális tilusú és kivitelű. Ez a fül helyi készítmény, kérdéses csak az, hogy egy pótlásról van-e szó, vagy pedig az I. század végén – II. század elején itt dolgozó – bronzkancsókat gyártó –

műhely termékéről. Sajnos, az összeolvaszt kancsónyak erre semmilyen információt nem ad.

26. Tál fogantyú
Kiss 1957, 49; VI. t. 4.
55.272.17. (=465)
IX–XI. tumulusok, vö. 25. sz.
h. = 4.

Öntött, tömör bronzfogantyú töredéke. Középpütt 3 gyűrű van. Bal oldalt az elvékonyodó résznél, jobb oldalt közvetlenül a gyűrű mellett tördött.

Ez a fogó az ω -füles tálak (Eggers 1951, Type 99–101) egyik típusát képviseli (Radnóti 1938, 127–131; Taf. XII. 60). Vö. 13. sz.

26. ábra. Tál

27. Kézmosótál umbója
55.213.1.

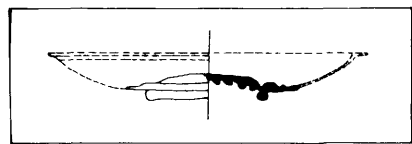
Szörványtelel a halomsírokból. Kovács Ignác ajándékozta 1908-ban a múzeumnak.

Átm. = 9,6; m. = 4.

Öntött és esztergált umbo, amiről a fal körben leszakadt. Kettős kör között plasztikus borda van az umbo díszítetlen.

A talpgyűrűn belül 3 erőteljes, domború borda, közepén pedig a 8. sz. darabnál leírt homorúan behajló, megjelölt középpont nélküli belső kör figyelhető meg. Restaurálatlan, vékony zöld patinája van.

Ez a töredék is a nyeles kézmosó tálak közé tartozik, azoknak az umbós típusába (Radnóti 1938, 94; Taf. VII, 33). Vö. 8. sz.

27. ábra. Umbo

28–30. NAGYDÉM

A szakirodalomban *lararium*ként vált ismeretessé ez a leletegyüttes, ami valójában egy, a többnyire III. században elrejtett, pannoniai kincsleletek közül (Ászár, Balozsamegy-

gyes, Igar, Rábakovácsi, Pápasalamon, Szalacska, Tamási). Ezt a kincset bronzveretes faládjába helyezték, majd elásták. 1906 tavaszán paraszt suhancok bukkantak rá (Rhé 1908, 119), akik azonnal széthordták (Éri 1963, 27–38). A Bakonyi Múzeum akkori munkatársai tudomást szerzvéen róla, azonnal harcot indítottak megszerzéséért és megmentéséért. Ez hosszadalmas huzavona után sikerült (Éri 1963, 27–38). A lelőhely neve: Hathalom. Uradalmi földön került elő, amelyik előbb a bérelő, majd a tényleges tulajdonos adatai értelmében Nagydém község határában feküdt. A szomszéd falu Gic. Nyilvánvalóan az egyik itteni lakos ideiglenes birtokába került a 28. sz. mély tál egyik szőlőleveles attache-a (Radnóti 1938, 133). A későbbiekben azután a közigazgatás változása szerint Középrépas puszta, ill. Répás közte II helynév is fölmerült lelőhelyként (MRT 4, 1972, p. 169, 51/2. számú lelőhely). Ma Bakonytamási községhez tartozik az egykori lelőhely.

A leletegyüttesre vonatkozóan a VBM adattári dossziéjainak áttanulmányozása után az alábbi kép bonkatozott ki:

A láda tartalma egy szentély felszerelési tárgyait rejtette. Ezek között voltak istenszobrocskák (Apollo, Lar), bronzedények (mély tál: 28–29. sz., korsó: 30. sz., füstölő, mécsesek) és áldozati eszköz (tőr vagy kés). Ez az összetétel látszik valószínűnek az iratok szerint. A 28. sz. mély tál az első közlésben egy szabálytalanul csipkézett szőlőleveles attache-sal jelenik meg (Rhé 1908, 119–127, 3. kép). A második és a harmadik attache-ról nincs semmilyen információ sem a szövegben, sem az illusztrációkon. Ugyanígy veszi át Radnóti A. is (1938, 132; Taf. XXXVIII, 3). A tárgyon viszont mindhárom tartótagnak igen jól látszik a helye. Talán az eleinte Gic-Hathalom lelőhelyű, majd Gicsithalomra módosított (Radnóti, i.h.) attache-ban kell keresni az egyiket.

Szó esik Rhé Gyulánál a „fedő”-ről, ami vékony bronz, ill. réztárgy volt . . . már a helyszínen teljesen szétzúzódott, ebből töredék sem került a múzeumba” (1908, 119). Mégis őriz a VBM a 28. sz. mély tálal azonos leltári számon egy másik mély tál peremet is. Meg kell jegyezni, hogy a 28. sz. teljes pereme megvan, tehát kizárt dolog, hogy annak a töredéke legyen. Így az alábbi látszik valószínűnek a lądában alulra tették a jobb állapotban lévő mély tálal (28.) és ebben helyezték el az Apollo és a Lar szobrot. A tetejére ráboríthattak egy másik mély tálal

(29.), ami összetört, amikor az eke beleakadt.

28. Mély tál

Rhé 1908, 119–127, 3. kép; Radnóti 1938, 133; Thomas 1964, 283; Thomas 1965, 22; MRT 4, 1972, p. 169, 51/2. sz. lh. 55.187.4.

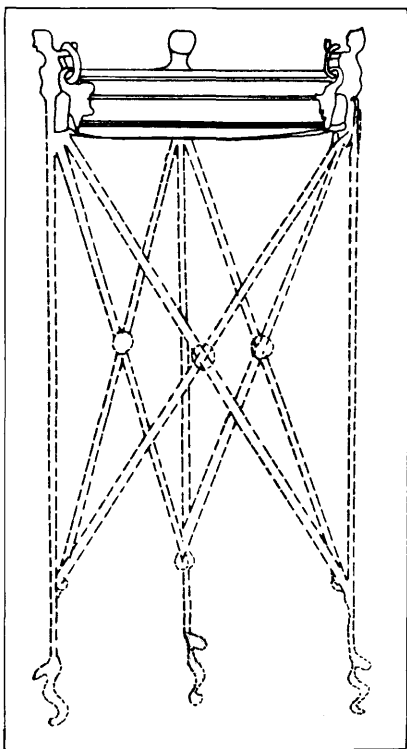
m = 8; perem átm. = 32; fenék átm. = 26.

Vékony bronzlemezből készült, kalapált, meredek falú mély tál erősen sérült állapotban. A perem egy helyen, az oldalfal több helyen elrepedt. Feneke kb. 2/3 részben hiányzik. Kívül egymástól arányos távolságban 3 ezüstös folt található. Ez feltehetően a forrasztásnál használt óntartalmú vegyület nyoma. Fönt, a perem alatt 1x2, lejjebb a törésvonal közelében 1x3 hornyolt vonalpár mutatkozik, a fenéken pedig 1x2. A belső oldalon folyamatos, szürke színű bevonat látszik több helyütt. Itt is vannak hornyolt vonalpárok: a perem alatt 1x3, lejjebb az oldalfalon 1x2, a fenéken 1x2.

Attache. Öntött. Eredetileg 3 volt belőle. Az oldalfalhoz támaszkodó rész szőlőlevél alakú, a kengyel félköríves, vége pedig stilizált madárfej.

A rendelkezésünkre álló töredékekből rekonstruálni lehet a meredekfalú mély tálat (Radnóti 1938, 132–133; Taf. XII, 62; Eggers 1951,

28.-29. ábra. Medence

167, Beilage 31; Typ 83), amit 3 karikával függesztettek föl a háromlábúra (Kráskovská 1978, 20–21; Pl. XVIII, 4).

A VBM anyagában hasonló ehhez a 2. és a 29. sz.

A nagydémi lelet mély tálja már a II. század végén földbe kerülhetett. Használati ideje nem lehetett túl hosszú, legfeljebb egy emberöltő, így készítésének időpontjául a II. század közepét jelöljük meg.

29. Mély tál

Rhé 1908, 119.

55.187.4. (?)

H. = 10; 6,8; 8,1; m. = 6,9.

3 töredék, közülük 2 összeillik. Öntött, majd kalapált lemezedény. A perem alatt közvetlenül, ill. az oldalfalon 2x2 és 1x3 hornyolt vonal fut körbe. A felső két vonal között található egy szürke folt. Belül a perem alatt 1x3 hornyolt vonalköteg látható.

Meredek falú mély tálhoz tartoznak ezek a töredékek (Radnóti 1938, 132–133; Taf. XII, 62; Eggers 1951, 167, Beilage 31; Typ 83).

Hasonló az itt tárgyalt anyagban a 2. és a 28. sz.

30. Korsó

Rhé 1908, 119; Radnóti 1938, 163; Taf. XLI, 1; Thomas-Szentlélek 1959, 32; XXIV. t.; Éri 1963, 27–38; Thomas 1964, 283–286; Taf. 179, 182; Thomas 1965, 21; Thomas 1970, 6; Mithay 1971, 31; MRT 4, 1972, p. 169, 51/2. sz. lh. 55.187.3.

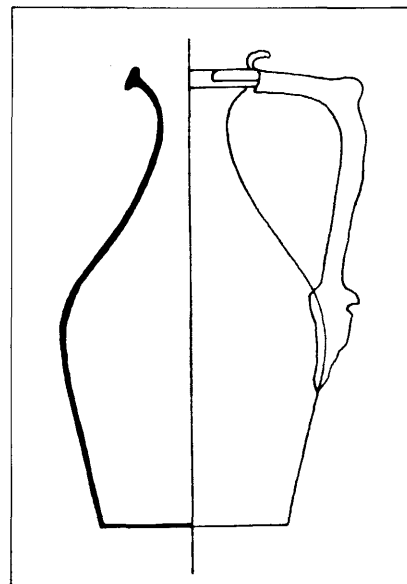
A korsó a 29. sz. mély tál mellett volt a földben (Rhé 1908, 119).

M. = 20,4; perem átm. = 6,9;

talp. átm. = 9.

A füle öntött és utólagosan megmunkált, az edényttest öntés után kikalapált. Tagolatlan és díszítetlen felületű, de polírozott. Befelé ívelő, széles perem zárja le a tölcésrészt. Az edény a nyakánál a legszűkebb, innen lefelé fokozatosan szélesedik. Az összmagasság felénél egy kissé lejjebb éri el a legnagyobb kiterjedését. Zömök, vaskos darab, de mégis hajlékony ívelésű. Az oldalal lent az alján megrepedt, s kissé összenyomódott. Feneke nincs.

A fül fent az edényszájnál stilizált madárfejek és levélmotívumok kombinációjából áll. A vízszintes részt egy stilizált levél választja el a függőlegestől. Ez utóbbin középen egy jobbra néző, mezítelen férfialak áll, vállát redőzött lepel borítja, jobb kezében valamilyen füles tartóedényt fog, felemelt bal kezében pedig mericét. A férfialak lábánál egy kicsi négylábú állat tűnik elő, ez valószínűleg kecske, mert hosszú nyaka van.

30. ábra. Korsó

Az ifjút kb. háromnegyed nézetben ábrázolták. Lejjebb az alak lába alatt egy kis részlet kitörött, majd a lezárás következik, ami 3 virágsziromból áll. A támasztópajzs szélei körben letörték. Rajta reliefben párdunok lovagló bacchans kiterjesztett karokkal, féloldalt fordulva. Mögöttük thyrsos botot látunk.

Ez az edény a tagolatlan felületű, domborműves fülű korsók típusába tartozik (Radnóti 1938, 163–165; Taf. XIV, 79), azoknak a késői, sima felületű alcsoportjába (Raev 1977, 621).

Ez a forma fölöttébb elterjedt a Római Birodalom tartományaiiban, de a határokon kívül nem. Az eddig ismert példányok zömében I. és II. századiak.

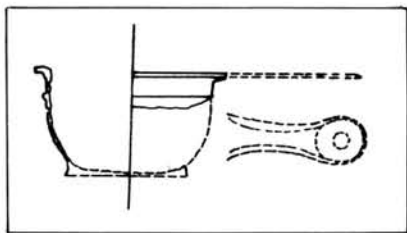
A pannoniai lelőhelyű darabok között egy ép korsó van Sopronból (Radnóti 1938, 162–163), a többi fül Brigetioból (uo. 166; Taf. XLII, 7), ismeretlen lelőhelyről (uo. Taf. XLII, 6), ill. Kemencs-szentpéterről került elő (MRT 4, 1972, 129. 37/6. sz. lh.: XXIV. t. 4.).

A nagydémi korsót a dionysziakus motívumok alapján a II. századra keltezzük (így MRT 4, 1972, p. 169). Összehasonlítva ezt az edényt a fent idézett pannoniai lelőhelyű korsókkal kitűnt, hogy azoknál sokkal gazdagabban díszített. Az ábrázolt jelenetek gyakran előfordulnak a galliai korsókon (Tassinari 1975, 65–66, N° 170, további irodalommal). A hasonlóságok oly mértékűek, hogy arra kell gondolnunk, hogy ez az edény is ott készült.

31. ÖSKÜ

Serpényő töredék

Kiss 1957b, Nr. 81.; MRT 2, 1969,

31. ábra. Serpenyő

p. 162. 37/10. sz. lh.
55.273.43.

Aranyoskút, római telep, 1955. évi leletmentés. Ugyaninnen származik egy vaskés, ólomtöredék és római kori házikeramia.

m. (tör.) = 2,8; perem átm. = 14.

Öntött, de vékony falú serpenyő íveltlen hajló peremtöredéke folytatólagosan az oldalfal kis részletével. Kívül egy plasztikus lécz, belül egy vésett vonal van rajta.

Az itt rendelkezésre álló töredék a korongos nyelű serpenyők csészéjével mutat hasonlóságot, ezért Radnóti A. 14–16. típusainak darabjai közé sorolhatjuk (1938, 50–60; Taf. III, 14–16.)

A hasonló pannoniái példányokat a II. sz.-nál részletesen felsoroltuk. A 31. sz. példányt a kísérő kerámia alapján a II. század végére – III. század elejére lehet keltezni.

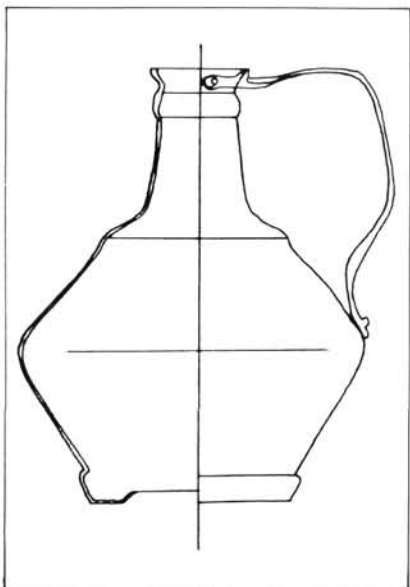
32. PALOZNAK

Kancsó

Palágyi 1972, 111–113, 7. és 9. kép. 71.8.1.

Hampaszskút 939. hrsz. Római szarkofág, másodlagos beletemetkezés melléklete.

32. ábra. Kancsó

Hagymafejes fibula, bronz csat, vaskés, vas méceses, vas akasztó horog, vasgyűrű, üvegpohár és üvegpalack kíséretében került elő.

M. = 20,5; perem átm. = 3,9;

talp átm. = 7,8.

Kalapált lemezdedény. Füle lemezcsíkból készült és hozzászögelték az edény nyakához és hasához. Szájnyílása kör alakú, pereme függőlegesen álló, egyenes, körbevágott. A nyaka hengeres, egy gyűrűvel fönt, lent pedig egy enyhén lejtős lépcsőig tart. A has két egymásnak szembefordított csonkakúp formát mutat. Feneke külön lemezdarabból készült, kalapált talpgyűrűs és forrasztással illesztették az edénytesthez. Foltozott.

E tárgy vállas lemezkancsó volt (így Palágyi 1972, 113. A típusról ld. Radnóti 1938, 154–155; Taf. XIV, 83; Raev 1976, 157–159, Typ II.; Raev 1977, 616–617, Typ Straldza; Bolla 1980, 33–39, Typ IIe). Megállapították, hogy ez a vizes kancsók egyike volt. Elterjedési területe Moesia, Thracia, Italia, Dalmatia tartományokra esik, de szórványosan előfordul Galliában és Britanniában is.

Pannoniában az alábbi lelőhelyeken kerültek elő ilyen típusú kancsók: Sisciasisak (Radnóti 1938, 154), Vinkovci (uo.), Lorenziberg (uo.), Kuzmin (Slavnic 1952, 60–63; T. CI, 2), Zomba (Bónis 1983, 108–111; 122, Abb. 11.), Intercisa (Radnóti 1938, 154; Radnóti 1957, 203, 220–221, Nr. 33, 52; 1983-ban 14 db vállas lemezkancsónyak került elő a táborból, ld. Szabó 1987, s.p.), Keszthely-Újmajor (Radnóti 1938, 154), Keszthely-Fenekpuszta, erőd, 6 kancsó töredékekben (Müller 1978, 20, 7. kép 3–6; 9. kép 1.), Somogyvár (Kocztur 1964, 139), Szalacska (Radnóti 1938, 154), Szöny-Füzítő puszta (uo.), Müllendorf (uo.: 2 példány), Carnuntum-Bad Deutsch-Altenburg/Petronell (uo.: 3 példány).

A paloznaki kancsó a vállas lemezkancsók későbbi változatát képviseli, mert lépcsős vállú. Ugyanilyen az idézettek közül az egyik intercisai (Radnóti 1957, Nr. 52), a Keszthely-Újmajori és 2 carnuntumi példány (Mus. Carnuntinum 1672, 1676). Általános keltezésük a IV. század. Az itt tárgyalt példány a IV. század második felére keltezett (Palágyi 1972, 111–113). Készítésének kora sem sokkal előbbi, kb. a IV. század közepe, s mintegy 30–40 év használati időt tételhetünk fel.

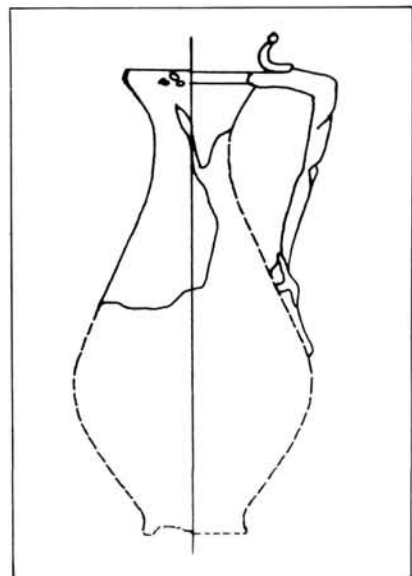
33. PÁPASALAMON

Korsó

Szabó 1981, 54, N° 4 (= XI); 5. kép 2; 6. kép; MRT 4, 1972, p. 211, 64/1. sz. lh.

55.170.1–2.

Kincslet, a köztemető melletti homokbányában találták 1923-ban.

33. ábra. Korsó

2 évvel később került be a múzeumba Kajcsos István gyűjtéséből.

Kísérő leletei a következők: bronztárgyak – ládikaveretek, pánatok (Gáspár 1980, 77–86), tükör, szőlőlevél idomú edényfűl; kerámia-töredékek; vasak – patkó, lándzsa, pajzsdudor. Ma már csak a ládika és a bronzkorsó azonosítható.

m. (tör.) = 12; perem átm. = 7,2; fül h. = 16,2.

A korsóból csak a száj és a nyak néhány töredéke, valamint a fül maradt meg. A fül öntött, az edénytest kalapált.

A fülön jobb oldalt a madárfej letörött, bal oldalt csak a csőr. Középen van egy gombban végződő húsos levél. A függőleges fogón fönt 2 vésett vonal, középen pedig 4, amely térdet imitál, alatta formázott alsó lábszár, majd sarus jobb lábfej következik. Plasztikus kidolgozású, de utólagosan is megmunkált.

Ez a korsó az emberi lábfejjel, ill. lábszárral díszített fülű típusba tartozik (Radnóti 1938, 167; Radnóti 1957, 205; Tassinari 1973, Types I–XI.; Raev 1977, 621, Beilage 4, Typ 16; Szabó 1981, 52–64; Ruprechtsberger 1985, 61–72), a keleti változathoz.

Pannoniából egy hasonló fület ismerünk, ez lelőhely nélküli darab (Szabó 1981, 54, N° 5 = XII.; 8. kép 2.).

A Római Birodalom határain belül mintegy 60 példány került elő eddig a nyugati és a keleti változathoz együttesen.

Keltezésük: II–III. század. Sajnos, ennél pontosabban nem keltezhető a pápasalamoni példány sem. Ha-

sonló kincsletek kerültek elő a tartományban Nagydémről, Igarról, Tamásiból, valamint Pécs-Homokbánya dűlő lelőhelyéről. Faládában rejtették el a tamásit, Pécs-Homokbánya dűlőit és a pápasalamonit. Az összetétel változó, de a visszatérő elemek között szerepel az emberi lábfejjel díszített fülű korszó (Pécs-Homokbánya dűlő, Pápasalamon és Igar).

34–35. SOMLÓJENŐ

Ürgedomb DNY-i lejtő, urnasír. Bronzvödör (34.) mint urna, ezüsttányér (35.) mint urnafedő, aranygyűrű, szárnyas nyíl, tokos vasszigony, 3–4 csontnyelű vaskés mellékletként került elő 1912-ben.

A Veszprém vármegyei Múzeumi Bizottság és Múzeumegylet együttes évi Jelentése 1912-től 13skk; Radnóti 1938, 94, 108–112; Taf. XXIX, 1–1a (35), XXXI, 2 (34); Thomas-Szentlélek 1959, 25; T. X.; MRT 3, 1970, 193, 50/3. sz. lh.; 12. t. 1, 4, 5.

34. Vödör

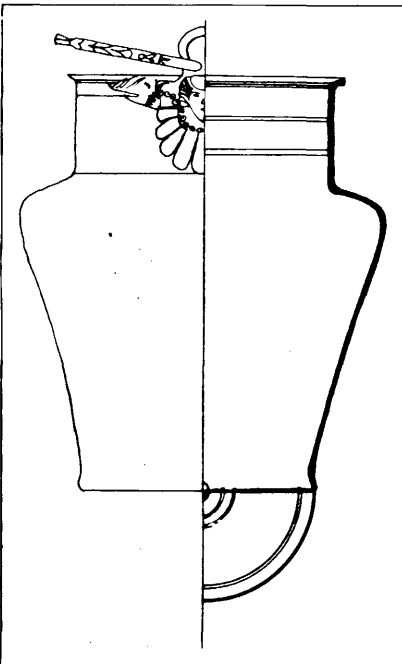
55.191.2.

m. = 28,5; perem átm. = 23; fenék átm. = 18.

Öntött a fül, a 2 attache és a vödörtest is, de ezt az öntés után kialakították. Az utólagos megmunkálások közül hornyolást, vésést, poncolást, esztergálást lehet rajta látni.

Széles, bő szájnílása, vízszintes pereme, hengeres nyaka, kiugró ívelt válla van. Itt a legöblösebb, majd lefelé folyamatosan szűkül, legalul viszont enyhén kiszélesedik és talp-

34. ábra. Vödör

gyűrűt alkot. Az alján belül, a középpont mellett 3 hornyolt, koncentrikus kör figyelhető meg, a gyűrűnél pedig egy. Díszítés: a fülön fent, középen kannelúrázott gyűrű és fogó hosszanti árkolással, alatta 2–2 visszahajló levél, alatta poncolt pontsor, ill. a visszahajló, állatfejes végeken még véssett vonaldíszek is találhatóak. Ez a fül két oldalt karikás attache-okba kapaszkodik. Ezeknek a díszítménye egy három alakos kompozíció. Középen egy pálmagalléros női fej helyezkedik el, 2 oldalán pedig egy háromszög alakú, előrenyúló, kissé stilizált állatpofa. A szemeket és a szörzetet véssett vonalak jelzik. A 3 alak egybetartozását a formán kívül még egy díszítő motívum is hangsúlyozza. Ez egy hullámos vonal, amely poncolt pontsorból áll. Az állatfülektől indul, s a női fej nyaka alatt húzódik, majd oldalt fölemelkedve a másik állatfejhez tart. Radnóti A. Scylla ábrázolásnak tartja ezt és a hellénisztikus kor művészetéből származtatja (1938, 94–112). A vödör vízszintes peremén fonott szalagdísz van, középen poncolt pontsorról, oldalt befelé ferde vonalkázással. A nyakon kívül 3 párban körbefutó honyolások mutatkoznak. Belül, a perem alatt, egymástól kis távolságban 2 véssett vonal fut körbe.

Ez a vödör vagy más néven situla típus a nevét az arcos attache-ról kapta (Radnóti 1938, 94–112; Eggers 1951, 57; 161, Beilage 13; Karte 16; Typ 24; Wielowiejski 1985, 175–179). Ez az edény az asztali ivőkészlethez tartozott (Radnóti, i.h.).

Ezt a típust Dél-Itáliában gyártották, a capuai bronzédművészség terméke (Willers 1907, 26). Gyártási ideje az I. század első negyede (Zahlhaas 1972, 153). Elterjedési területe Italia, Pannonia, Germania és a barbaricum.

Pannoniából néhány fültörédeket lehet idézni, amelyek nagy vonalakban hasonlítanak a somlójénőhöz, de silányabb kivitelűek: Vinkovci (Radnóti 1938, 94–112), Slankamen (uo.), Brigetio-Szőny (uo.), Kemenesszentpéter (MRT 4, 1972, p. 129, 37/6. sz. lh.; 24. t. 3.), Schwechat (Neumann 1968–1971, 302, Abb. 1,1; 2,4), Szőlőgyörök (Horváth 1981, 77; 8. kép, 16. kép la–d).

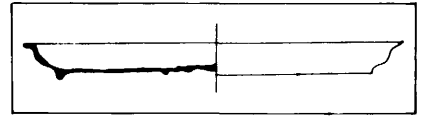
A somlójénői példány sírba kerülésének a kora az I. század végére – II. század elejére tehető (Alföldy 1960, 1–12). Használati ideje kb. 70–80 év.

35. Ezüst tányér

55.191.1.

m. = 3; perem átm. = 30; talp átm. = 27.

Öntött, esztergált, vastag falú, lapos edény. Oldalfala S-vonalban ívelt.

35. ábra. Ezüsttányér

Alacsony, keskeny talpgyűrűn áll. A középpont körül egyenlőtlen távolságban 4 plasztikus kör helyezkedik el.

Ez a lapos, ezüst tányér (Drexel 1. forma) Itáliában, Germaniában, Raetiában, Britanniában és a Római Birodalom határain kívül került elő. Itáliában gyártották.

Pannoniában Babóton találtak egy hasonló példányt (Radnóti 1938, 93). A somlójénői darab készítése ideje az I. századon belül pontosabban nem határozható meg. A földbe az I. század végén – II. század elején került.

36. SOMLÓ

Vödörfül

MRT 3, 1970, 214.

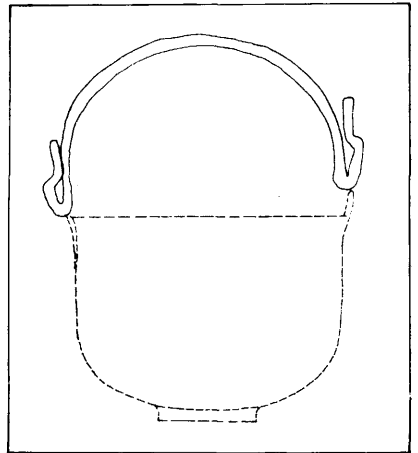
55.164.5.

Vétel, 1906. VIII. 30-án. Egy gyöngyszemmel és egy kis bögrével került be a múzeumba.

Átm. = 21,5.

Öntött, nyolcszög átmetszetű kenyele van és az erősen stilizált madárfejekben végződik.

A váli típusú vödörkhöz tartozik. Vö. 6., 9. és 42. sz.

36. ábra. Vödörfül

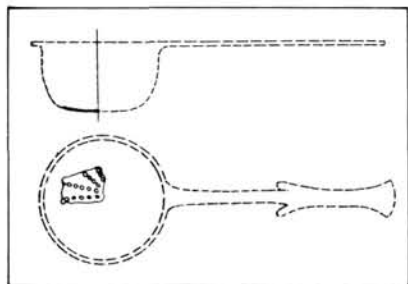
37. SZENTKIRÁLYSZABADJA

Szűrő

Thomas 1964.

55.240.745. (rég. szám: 59/1943)

Romkút, I. épület 4. helyiség, É-i belső szöglet.

37. ábra. Szűrő

h. =

Vékony, kalapált bronzlemezéből készült szűrőalj. A lyuksor sugaras elrendezésű.

Ez a darab egy vízszintes nyelű szűrő kitörött része. Ld. ezekről az 1., 16. és 24. sz.

38. VESZPRÉM MEGYE

Kancsó

Radnóti 1938, 155; Taf. L, 4.

55.275.154.

m. = 12; perem átm. = 7, ill. 6;

talp átm. = 5.

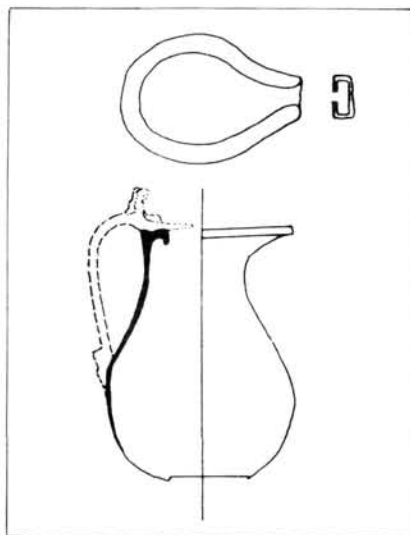
Öntött edény. Hasa behorpadt. Feneke hiányzik. Zömök, hasas kiöntős szájú edény. Különleges jellemzője, hogy a nyakon ülő, kiszélesített, profilált perem derékszögben befelé hajlik.

Ez az edény a csőrös kancsók, római korban nem túlságosan népes családjába tartozik (Radnóti 1938, 155–156; Taf. XIII, 76.).

Több példány származik itáliai lelőhelyről, de szórványos előfordulások vannak a tartományokból is: Iudaeából, Moesiából, Thraciából, Raetiából, Galliából és Britanniából.

A típus gyártása Italiában folyt Radnóti A. véleménye szerint, s ezt a

38. ábra. Csőrös kancsó

tevékenységet az I. századra keltezi.

Pannoniában ennek a típusnak a lemezváltozata is megjelenik, de az jóval későbbi, és más centrumból érkezik, s a formája sem ugyanaz, főleg a szájkiképzés tér el, így csak az öntött csőrös kancsók között kell hasonlókat keresni. A MNM római gyűjteményében őriznek két ismeretlen lelőhelyű kancsót (Radnóti, i.h.).

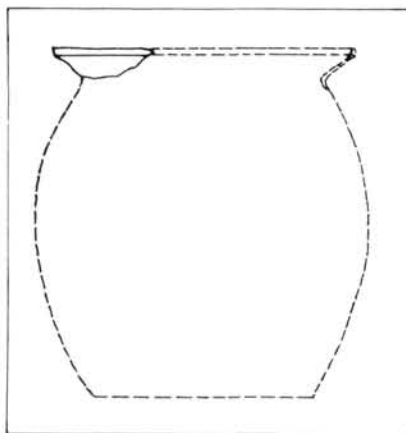
39–42. ISMERETLEN LELŐHELY

39. Vödör töredék

55.275.6.

h. = 12.

Kalapált lemezdedény perem- és oldalfal darabja. Enyhén ívelt, összenyomódott, erősen rongált állapotban van.

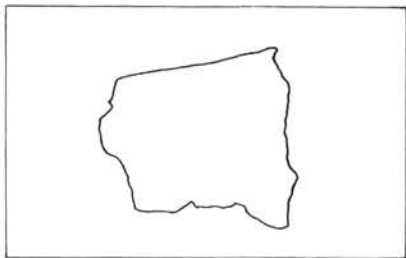
39. ábra. Vödör

40. Edénytöredék

55.275.138.

h. = 5,6.

Kalapált lemezdedény ívelt oldalfalának töredéke.

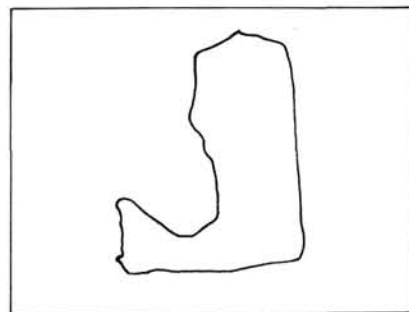
40. ábra. Edénytöredék

41. Edénytöredék

55.275.141.

h. = 4,6.

Az előzővel megegyezik.

41. ábra. Edénytöredék

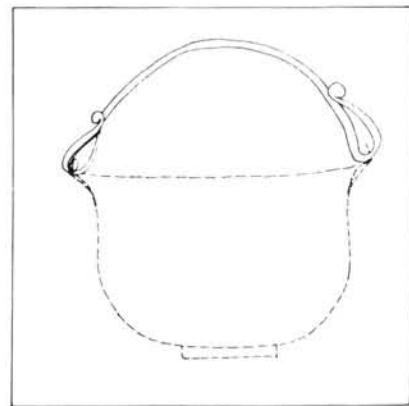
42. Vödörfül

55.275.144.

átm. = 26,5, m. = 10.

Öntött kengyel, amit elhajlítottak és kalapáltak. Átmetszete négyszög alakú.

Ez a fül is olyan, mint amelyeket a 6., 9. és 36. sz. leletek tárgyalása kapcsán már láttunk.

42. ábra. Vödörfül

TÍPUSINDEX

Korongos nyelű serpenyő, Radnóti 16.

típus

11. Gyulafirátót 55.241.3.

20. Inota 77.2.109., 143.

31. Óskü 55.273.43.

Vízszintes nyelű merítő/szűrő edénypár,

Radnóti 24. típus

1. Balatonfüred 55.214.7.

16. Inota 77.2.5., 11., 16., 99.,

103., 113., 135.

24. Mezőszilas 63.243.1.4.

37. Szentkirályszabadja 55.240.745.

Domborműves, umbós paterák, Radnóti

28. típus

18. Inota 77.2.2., 11., 134.

Tányér, Radnóti 32. típus

35. Somlójenő 55.191.1.

<i>Umbós patera, Radnóti 33. típus</i>		<i>Tál omega-alakú fülekkel, Radnóti 60. típus</i>		<i>Csőrös kancsó, Radnóti 76. típus</i>	
8. Enying	55.275.532.	13. Inota	77.2.3., 69., 77., 81., 90., 108., 138.	38. Veszprém megye	55.275.154.
27. Mezőszilas	55.213.1.	26. Mezőszilas	55.272.17.	<i>Tagolt felületű korsó, Radnóti 77. típus</i>	
<i>Simpulum, Radnóti 40. típus</i>		<i>3 fogantyús, meredek falú, mély tál, Radnóti 62. típus</i>		23. Mezőszilas	63.243.1–3., 6–8.
21. Inota	77.2.112., 136–137.	2. Balatonfüred	55.214.10.	<i>Amphora, Radnóti 78. típus</i>	
<i>Simpulum, Radnóti 41. típus</i>		28. Nagydém	55.187.4.	4. Berhida	55.247.1., 55.164.6.
12. Inota	77.1.16., 26., 92. 73.2.41., 43.	29. Nagydém	55.187.4.	<i>Tagolatlan felületű korsó, Radnóti 79. típus</i>	
<i>Simpulum, Radnóti 44. típus</i>		<i>Lóherelevél szájú, talpas kancsó, Radnóti 68. típus</i>		3. Balatonfüzű	70.16.4.
14. Inota	77.2.25., 32., 37–38., 45., 60., 62.	17. Inota	77.2.76., 106.	10. Enying	55.275.174., 531.
<i>Vállas vödör, Radnóti 47. típus</i>		19. Inota	77.2.1., 4.	15. Inota	77.2.283–286., 223., 120., 140.
34. Somlójenő	55.191.2.	<i>Szűknyakú kancsó, Radnóti 71. típus</i>		22. Mezőszilas	63.243.1.1.5.
<i>Váli vödör, Radnóti 52. típus</i>		25. Mezőszilas	55.212.53.	30. Nagydém	55.187.3.
6. Csesznek	55.192.2.	<i>Kiöntős lemezkancsó, Radnóti 75. típus</i>		<i>Emberi lábfejjel díszített fülű korsó, Radnóti 81. típus</i>	
9. Enying	55.208.1.	7. Csesznek	55.192.3.	33. Pápasalamon	55.170.1–2.
36. Somló	55.164.5.			<i>Vállas lemezkancsó, Radnóti 83. típus</i>	
42. Ismeretlen lelőhely	55.275.144.			32. Paloznak	71.8.1.

TIPOLOGIAI EGYEZTETŐ TÁBLÁZAT

Radnóti	Eggers	Kraskovská	Raev	Nuber
1.	130.	—	—	—
2.	131.	12.	—	—
3.	—	—	—	—
4.	131.	12.	—	—
5.	—	—	—	—
6.	—	—	—	—
7.	136 (csésze) 134–135 (nyél)	—	—	—
8.	—	—	—	—
9.	—	—	—	—
10.	—	—	—	—
11.	137.	13.	—	—
12.	—	—	—	—
13.	138.	—	—	—
14.	140.	15.	—	—
15.	139., 141., 143.	14.	—	—
16.	144.	17.	—	—
17.	146.	16.	—	—
18.	147.	—	—	—
19.	—	—	7.	—
20.	—	—	—	—
21.	—	—	—	—
22.	—	—	—	—
23.	—	—	—	—
24.	160.	19.	—	—
25.	161.	—	—	—
26.	161.	20., 23.	—	—
27.	—	—	—	—
28.	—	—	—	—
29.	155.	24.	—	D (Hagenow) F (Alikaria) E (Millingen)
30.	—	—	—	—
31.	—	—	—	—
32.	—	—	—	—
33.	—	—	—	—

<i>Radnóti</i>	<i>Eggers</i>	<i>Kraskovská</i>	<i>Raev</i>	<i>Nuber</i>
34.	—	—	—	—
35.	—	—	—	—
36.	—	—	—	—
37.	—	—	—	—
38.	—	—	—	—
39.	—	—	—	—
40.	163.	—	—	—
41.	—	—	—	—
42.	—	—	—	—
43.	—	—	—	—
44.	—	—	—	—
45.	—	—	—	—
46.	18–20., 23.	—	—	—
47.	24.	1.	—	—
48.	21.	—	—	—
49.	38.	3.	—	—
50.	—	—	—	—
51.	58.	—	—	—
52.	63.	—	—	—
53.	36.	—	—	—
54.	—	—	—	—
55.	—	—	—	—
56.	43.	—	—	—
57.	—	—	—	—
58.	5.	—	—	—
59.	—	—	—	—
60.	103.	—	22.	—
61.	68.	—	—	—
62.	83.	—	—	—
63.	82.	—	—	—
64.	—	—	—	—
65.	—	—	—	—
66.	—	—	—	—
67.	—	—	—	—
68.	—	—	4.	F (Alikaria)
69.	—	—	—	G (Canterbury)
70.	—	—	10.	—
71.	127.	25.	12.	G
72.	125.	—	11.	E (Millingen)
73.	—	—	—	—
74.	—	—	—	—
75.	128.	27.	13.	—
76.	—	—	—	—
77.	—	—	5.	—
78.	129.	—	19.	—
79.	—	—	—	—
80.	—	—	—	—
81.	—	—	—	—
82.	—	—	—	—
83.	—	—	14.	—
84.	—	—	—	—

A LETÁRI SZÁMOK SZERINTI INDEX

Ltsz.:	Régi ltsz.:	Edény	Nr.	Lelőhely
55.164.5.	1520	vödörfül	36	Somló
55.164.6.	—	amphorafül	4	Berhida
55.170.1–2.	—	korsó	33	Pápasalamon
55.187.3.	4683	korsó	30	Nagydém
55.187.4.	—	mély tál	28	Nagydém
55.187.4.	—	mély tál	29	Nagydém
55.191.1.	—	tányér	35	Somlójenő
55.191.2.	—	vödör	34	Somlójenő
55.192.2.	3024	vödör	6	Csesznek
55.192.3.	3020	kancsófü	7	Csesznek
55.212.52–53.	464	kancsófü	25	Mezőszilas
55.213.1.	2024	umbo	27	Mezőszilas
55.214.7.	5342	szűrő	1	Balatonfüred
55.214.10.	5342	mély tál	2	Balatonfüred
55.240.745.	—	szűrő	37	Szentkirályszabadja
55.241.3.	—	serpenyő	11	Gyulafirátót
55.247.1.	—	amphorafül	4	Berhida
55.271.162.	—	kancsófü	25	Mezőszilas
55.272.17.	465	tál fogó	26	Mezőszilas
55.273.43.	—	serpenyő	31	Öskü
55.275.6.	—	vödörfül	39	ism. lh.
55.275.154.	158	csőrös kancsó	38	Veszprém m.
55.275.174.	300	korsó	10	Enying
55.275.531.	300	korsó alja	10	Enying
55.275.532.	299	umbós tányér	8	Enying
55.208.1.	301	vödör	9	Enying
63.517.1.	—	füstölő	5	Berhida
63.243.1.1., 5.	—	korsó	22	Mezőszilas
63.243.4.	—	szűrő	24	Mezőszilas
63.243.1.2–3., 6–8.	—	korsó	23	Mezőszilas
70.16.4.	—	korsó	3	Balatonfűzfő
71.8.1.	—	kancsó	32	Paloznak
73.2.35., 41., 43.	—			
77.1.16., 26., 92.	—	simpulum	12	Inota
77.2.3., 69., 77., 81., 90.	—			
77.2.108., 138.	—	tál	13	Inota
77.2.25., 32., 37–38., 45.	—			
77.2.60., 62.	—	simpulum	14	Inota
77.2.120., 140., 223., 283.	—			
77.2.284–286.	—	korsó	15	Inota
77.2.5., 11., 16., 99., 103.	—			
77.2.113., 135.	—	szűrő	16	Inota
77.2.76., 106.	—	kancsó	17	Inota
77.2.2., 11., 134.	—	patera	18	Inota
77.2.1., 4.	—	kancsó	19	Inota
77.2.109., 143.	—	serpenyő?	20	Inota
77.2.112., 136–137.	—	simpulum	21	Inota
55.275.138.	—	edénytör.	40	ism. lh.
55.275.141.	—	edénytör.	41	ism. lh.
55.275.144.	—	vödörfül	42	ism. lh.

BIBLIOGRÁFIA

- ALFÖLDY 1960 = *Alföldy, G.*, Bronze vessels in the burial rites of the native population in North Pannonia. *Archaeologia* (Warszawa) 11, 1959–60, 1–12.
- ANTIČKA BRONZA = *Popović, Lj., B.–Mano-Zisi, D.–Velicković, M.–Jeličić, B.*, Antička bronza u Jugoslaviji. Beograd 1969.
- BALTY 1965 = *Balty, J. Chr.*, Une anse d'aiguère d'époque romaine à incrustation d'argent. *Bull. des Musées Royaux d'Art et d'Histoire* 37, 1965, 13–48.
- BÁNKI 1972 = *Bánki, Zs.*, La collection du Musée Roi Saint Etienne – Objets romains figurés en bronze, argent et plomb. IKMK B/30. Székesfehérvár 1972.
- BÁNKI 1976 = *Bánki, Zs.*, Bronze. in: *Forschungen in Gorsium im Jahre 1974*. Alba Regia 15, 1976, 167–168.
- BARB 1938 = *Barb, A.*, Frühromische Gräber von Burgenland. in: *DissPann II.6*. Budapest 1938. 177–205.
- BARKÓCZI–BÓNIS 1954 = *Barkóczi L.–Bónis, É. B.*, Das frühromische Lager und die Wohnsiedlung von Adony (Vetus Salina). *ActaArchHung* 4, 1954, 129–199.
- BARKÓCZI 1968 = *Barkóczi L.*, Négy későrómai sír Brigetioból. *KMMK* 1, 1968, 75–105.
- DEN BOESTERD 1956 = *den Boesterd, M. H. P.*, The Bronze Vessels in the Rijks-

- museum G. M. Kam at Nijmegen. Nijmegen 1956.
- BOLLA 1980 = *Bolla, M.*, Brocca rinvenuta a Carobbio degli Angeli. Rivista Archeologica dell'Antica Provincia e Diocesi di Como 161, 1979 [1980], 23–50; Tav. I–V.
- BÓNIS 1960 = *Bónis, É. B.*, Römerzeitliche Gräber in Halimba (Kom. Veszprém). FA 12, 1960, 91–110.
- BÓNIS 1968 = *Bónis, É. B.*, Amaillierte Palästra-Geräte aus Brigetio. FA 19, 1968, 25–58.
- BÓNIS 1978 = *Bónis, É. B.*, Rekonstruktionsversuche aus dem Fundinventar des römerzeitlichen Bestattungswagens von Szomor-Somodorpuszta. FA 29, 1978, 103–124.
- BÓNIS 1981 = *Bónis, É. B.*, Das kaiserzeitliche „Wagengrab“ I von Káloz. FA 32, 1981, 95–144.
- BÓNIS 1982 = *Bónis, É. B.*, Das kaiserzeitliche „Wagengrab“ Nr. 3 von Környe. FA 33, 1982, 117–161.
- BÓNIS 1983 = *Bónis, É. B.*, Der kaiserzeitliche Bronzefund von Zomba. FA 34, 1983, 93–122.
- CAHEN-DELHAYE 1970 = *Cahen-Delhayé, A.*, Buire romaine en bronze découverte à Saint-Mard. Helinium 10, 1970, 120–135.
- DAX 1971 = *Dax, M. Cs.*, ArchÉrt 98, 1971, 269, Nr. 29.
- DREXEL 1909 = *Drexel, F.*, Alexandrinische Silbergefäße der Kaiserzeit. BJ 118, 1909, 176–235.
- EGGERS 1951 = *Eggers, H. J.*, Der römische Import im freien Germanien. Atlas der Urgeschichte. Hamburg 1951.
- EGGERS 1966 = *Eggers, H. J.*, Römische Bronzegefäße in Britannien. JRGZM 13, 1966, 67–164.
- ÉRI 1963 = *Éri I.*, A nagydéli lararium múzeumba kerülése. VMMK 1, 1963, 27–38.
- FÜLEP 1949 = *Fülep, F.*, Rómaikori kocsitemetkezés Vajtán. ArchÉrt 76, 1949, 40–51.
- FÜLEP 1984 = *Fülep, F.*, Sopiana. The history of Pécs during the Roman era, and the problem of the continuity of the Late Roman population. Budapest 1984.
- GARBSCH 1965 = *Garbsch, J.*, Die norisch-pannonische Frauentraacht im 1. und 2. Jahrhundert. München 1965.
- GÁSPÁR 1980 = *Gáspár, D.*, A pápasalamoni kincslelet ládaverete. VMMK 14, 1980, 77–86.
- HAMPEL 1885 = *Hampel, J.*, Ászári kincs. ArchÉrt 5, 1885, 24–26.
- HATALAY 1979 = *Hatalay, G.*, Római rézveder és hódoltságkori rézedény restaurálása. Múzeumi műtárgyvédelem 6, 1979, 63–67.
- HORVÁTH 1981 = *Horváth, L.*, A szőlősgyőröki római kori sír. CommArchHung 1981, 59–81.
- KISS 1957 = *Kiss, Á.*, A mezőszilasi császárkori halomsírok. ArchÉrt 84, 1957, 40–49.
- KISS 1957b = *Kiss, Á.*, Pétfürdő. in: Leletmentő ásatások az 1955. évben. ArchÉrt 84, 1957, Nr. 81.
- KOCZTUR 1964 = *Kocztur, É.*, Somogy megye régészeti leletkatasztere. Rég. Füzet. II:13. Budapest 1964.
- KRALOVÁNSZKY 1962 = *Kralovánszky, A.*, Igar. in: Archäologische Forschungen im Jahre 1961. ArchÉrt 89, 1962, 261.
- KRASKOVSKÁ 1978 = *Kraskovská, L.*, Roman Bronze Vessels from Slovakia. BAR Int. Ser. 44, Oxford 1978.
- MRT 1 = *Bakay, K.–Kalicz, N.–Sági, K.*, Veszprém megye régészeti topográfiája: A keszthelyi és tapolcai járás. Budapest 1966.
- MRT 2 = *Éri I.–Kelemen, M.–Németh, P.–Torma, I.*, Veszprém megye régészeti topográfiája: A veszprémi járás. Budapest 1969.
- MRT 3 = *Bakay, K.–Kalicz, N.–Sági, K.*, Veszprém megye régészeti topográfiája: Devecseri és sümegi járás. Budapest 1970.
- MRT 4 = *Dax, M.–Éri I.–Mithay, S.–Palágyi, S.–Torma, I.*, Veszprém megye régészeti topográfiája: A pápai és zirci járás. Budapest 1972.
- MITHAY = *Mithay, S.*, Vezető a pápai Helytörténeti Múzeum állandó kiállításához. Pápa 1971.
- MÜLLER 1978 = *Müller, R.*, V. századi bronzműves műhely maradványai Keszthely-Fenékpusztán. ArchÉrt 105, 1978, 11–29.
- NEUMANN 1968–71 = *Neumann, A.*, Ein Metalldepotfund aus Wien-Schwechat. JÖAI 49, 1968–71, 299–316.
- NUBER 1972 = *Nuber, H. U.*, Kanne und Griffschale. BRGK 53, 1972, 1–232.
- OTTOMÁNYI 1985 = *Ottományi, K.–Gabler, D.*, Római telepek Herceghalom és Páty határában (A pátyi terra sigillata). Studia Comitatus 17, 1985, 185–241.
- PALÁGYI 1972 = *Palágyi, S.*, A paloznaki és a túskevári szarkofág. VMMK 11, 1972, 109–118.
- PALÁGYI 1981 = *Palágyi, S.*, Die römischen Hügelgräber von Inota. Alba Regia 19, 1981, 7–93.
- PALÁGYI 1982 = *Palágyi, S.*, Mithrasrelieftöredék a Balaton-felvidékről. VMMK 16, 1982, 15–19.
- PARRAGI 1963 = *Parragi, Gy.*, A Bogdáni úton feltárt későrómai temető. Budapest Régiségei 20, 1963, 311–326.
- PAULOVICS 1942 = *Paulovics, I.*, Brigetioi kisbronzok magángyűjteményekből. ArchÉrt 1942, 216–245.
- PINTEROVIĆ 1954 = *Pinterović, D.*, Najnoviji nalazi iz Dalja, Zkačajnog arheološkog nalazista. Osječki Zbornik 4, 1954, 19–31.
- PINTEROVIĆ 1962 = *Pinterović, D.*, O rimskoj bronci s terena Osijek i okolice. Osječki Zbornik 8, 1962, 71–152.
- PINTEROVIĆ 1965 = *Pinterović, D.*, O rimskoj bronci u arheološkoj zbirici Osječkog Muzeja. Osječki Zbornik 9–10, 1965, 75–104.
- PIRKOVIĆ 1968 = *Pirković, I.*, Crucium. Die römische Poststation zwischen Emona und Nevidunum. Situla 10, 1968, 121.
- PITTIONI 1941 = *Pittioni, R.*, Römische Funde aus der Landschaft Burgenland-Reichsgau, Niederdonau. JÖAI 33, 1941, 15–70.
- RADNÓTI 1938 = *Radnóti, A.*, Die römischen Bronzegefäße von Pannonien. DissPann II.6. Budapest 1938.
- RADNÓTI 1957 = *Radnóti, A.*, Gefäße, Lampen und Tintenfüßer aus Bronze. in: Intercisa II. (Dunapentele) Geschichte der Stadt in der Römerzeit. ArchHung 36. Budapest 1957, 173–224.
- RADNÓTI 1960 = *Radnóti, A.*, Eine Bronzekanne aus Augsburg. BVBl 25, 1960, 99–124.
- RADNÓTI 1966 = *Radnóti, A.*, Ein römisches Urnengrab in Halbturn (Burgenland). in: Festschrift für A. Barb. Wiss. Arbeiten aus dem Burgenland 35. Eisenstadt 1966, 199–221.
- RHE 1908 = *Rhé, Gy.*, Apollo- és lareszobor Veszprémben. MKÉ 2, 1908, 119–127.
- RAEV 1977 = *Raev, B. A.*, Die Bronzegefäße der römischen Kaiserzeit in Thrakien und Mösien. BRGK 58, 1977, 605–642.
- REINFUSS 1957 = *Reinfuß, G.*, Gräberstraße 1957. Carnuntum Jahrbuch 1957, 81–99.
- SLAVNIC 1952 = *Slavnić, M.*, Predmeti iz antiknih grobova kod Kuzmina u Sremu. Rad Vojvodanskog Muzeja 1, 1952, 60–63.
- SWOBODA-MILENOVIĆ 1958 = *Swoboda-Milenović, R. M.*, Ausgrabungen in der Zivilstadt 1953/54 und 1958. Carnuntum Jahrbuch 1958, 30–58.
- SCHREIBER 1894 = *Schreiber, Th.*, Die Alexandrinische Toreutik. Abhandlungen der philologisch-historischen Klasse der Königl. Sächsischen Gesellschaft der Wissenschaften 14, 1894, 273–480.
- SZABÓ 1979 = *Szabó, K.*, Tombeaux des environs de Intercisa. Alba Regia 17, 1979, 251–262.
- SZABÓ 1980 = *Szabó, K.*, Vaisselle de bronze sur la frontière pannonienne (entre Vetus Salina et Lussonium). in: Roman Frontier Studies 1979. Papers presented to the 12th International Congress of Roman Frontier Studies. BAR Int. Ser. 71. Oxford 1980, 715–728.
- SZABÓ 1981a = *Szabó, K.*, Emberi lábfejjel díszített füles bronzkorsók Pannoniából. ArchÉrt 108, 1981, 52–64 = Pot à anse, en bronze, ornée d'un pied humain, provenant de Pannonie. Antiquités Nationales 14/15, 1982/83, 86–96.
- SZABÓ 1981b = *Szabó, K.*, Funde aus Bronze. In: Römische Forschungen in Zalalövő 1978–1979. ActaArchHung 33, 1981, 328–335.
- SZABÓ 1987 = *Szabó, K.*, 14 Bronzegefäße in der Lagerwerkstatt von Intercisa. In: Akten des 14. Internationalen Limeskongresses, Wien im Druck.
- SZÖNYI 1974 = *T. Szőnyi, E.*, A győri Kálvária utcai római temető csontvázas sírjai. Arrabona 16, 1974, 5–44.
- THOMAS–SZENTLÉLEKY 1959 = *B. Thomas, E. – Szentlélek, T.*, Vezető a veszprémi Bakonyi Múzeum régészeti kiállításában. Budapest 1959.
- THOMAS 1964 = *Thomas, E. B.*, Römische Villen in Pannonien. Budapest 1964.

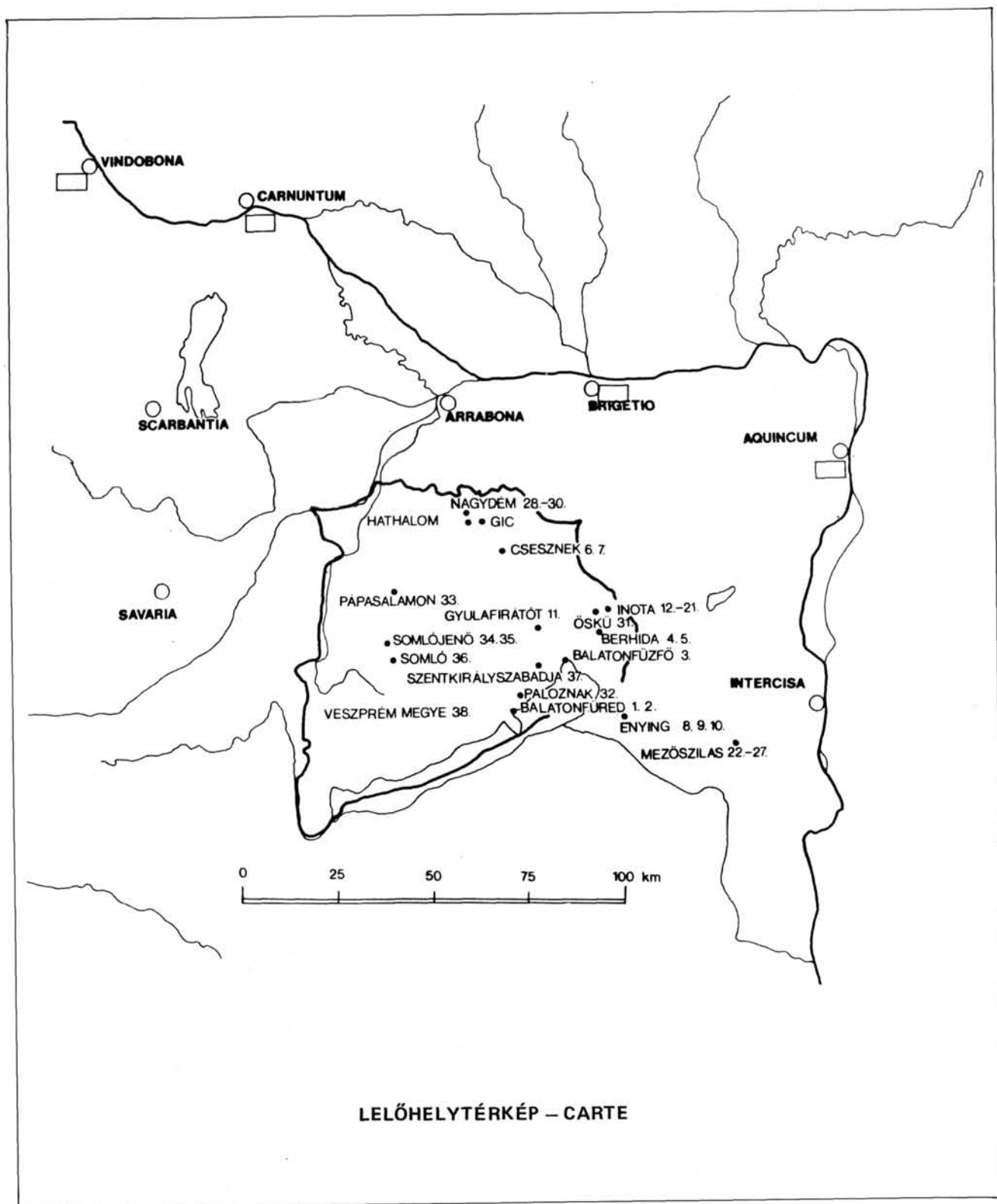
THOMAS 1965 = *B. Thomas E.*, A nagydémi lararium. Veszprém 1965.
 THOMAS 1970 = *Thomas, E. B.*, Über Pannonien. Tihany 1970.
 WILLERS 1907 = *Willers, H.*, Neue Untersuchungen über die römische Bronzeindustrie von Capua und von Niedergermanien. Hannover–Leipzig 1907.
 WIGAND 1912 = *Wigand, K.*, Thymiateria. BJ 122, 1912, 1–97.

WERNER 1954 = *Werner, J.*, Die Bronzekanne von Kelheim. BVBl 20, 1954, 43–73.
 WIELOWIEJSKI 1985 = *Wielowiejski, J.*, Die späteltischen und römischen Bronzegefäße in Polen. BRGK 66, 1985, 123–320.
 ZAHLHAAS 1972 = *Zahlhaas, G.*, Großgriechische und römische Metalleimer. 1972.

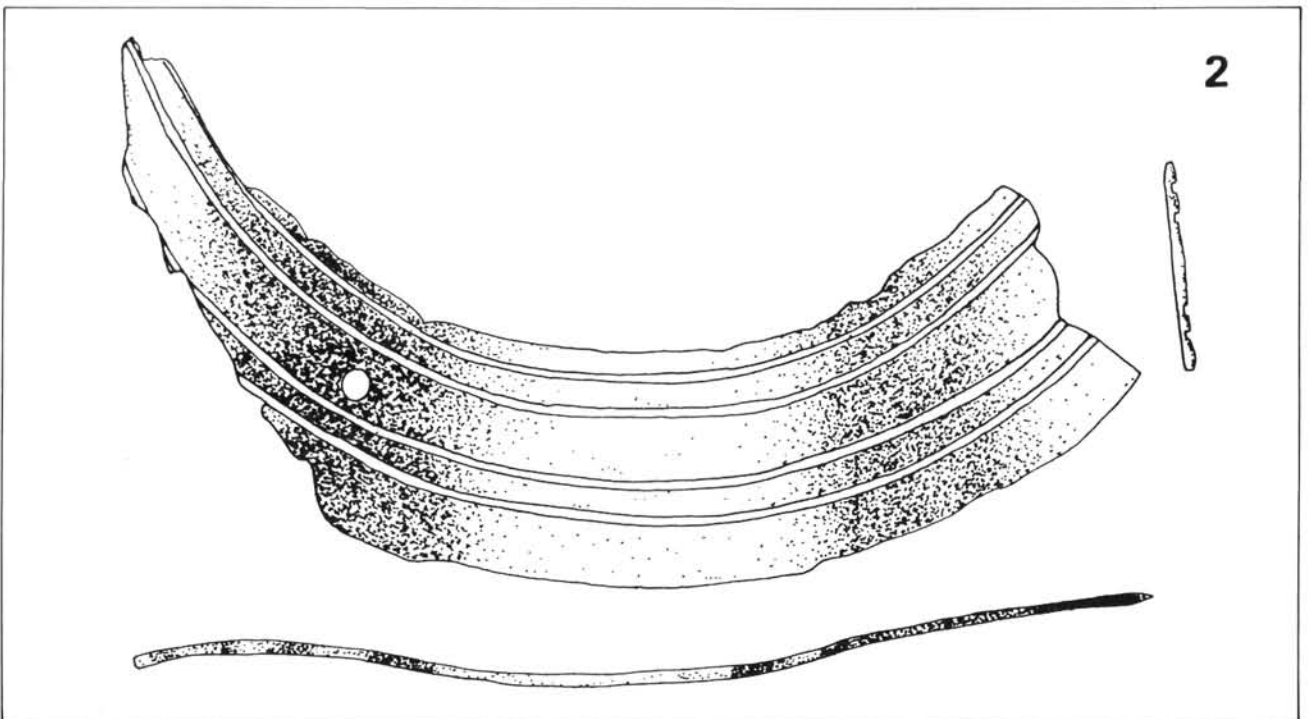
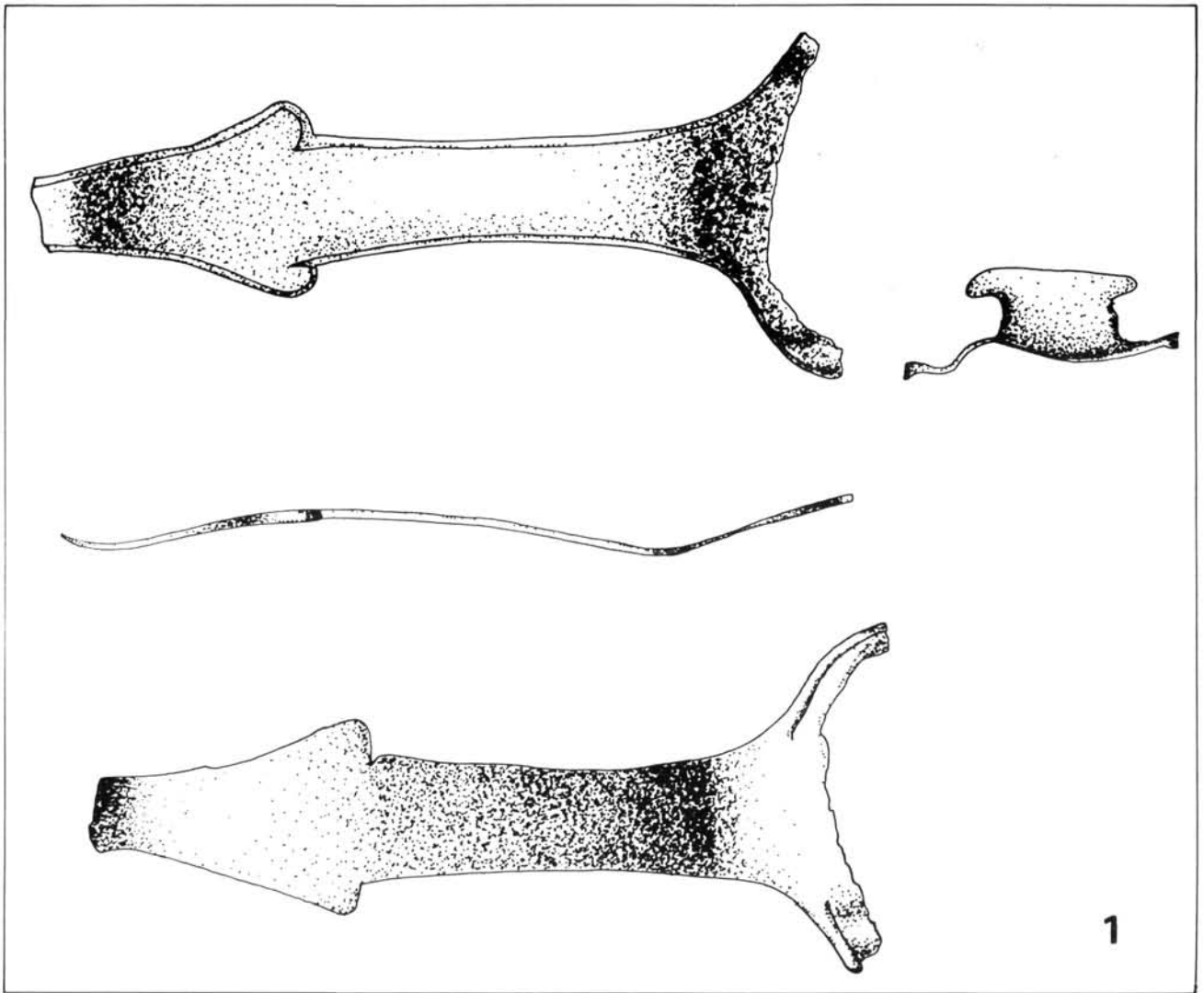
RUPRECHTSBERGER = *Ruprechtsberger, E.*, Eine Bronzekanne aus Windischgarsten. Jahrbuch des Oberösterreichischen Musealvereins 130/1, 1985, 61–72.

TÁBLÁK

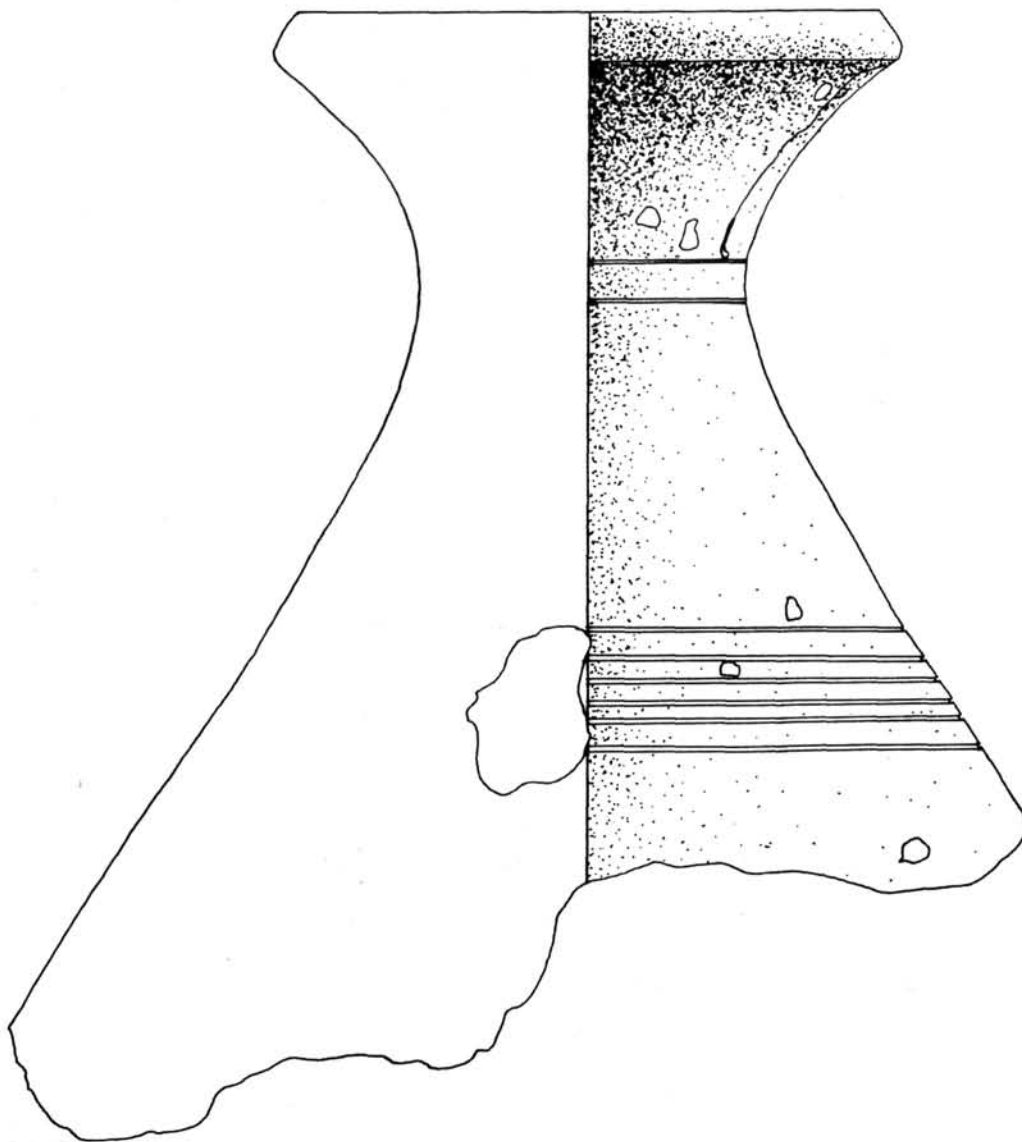
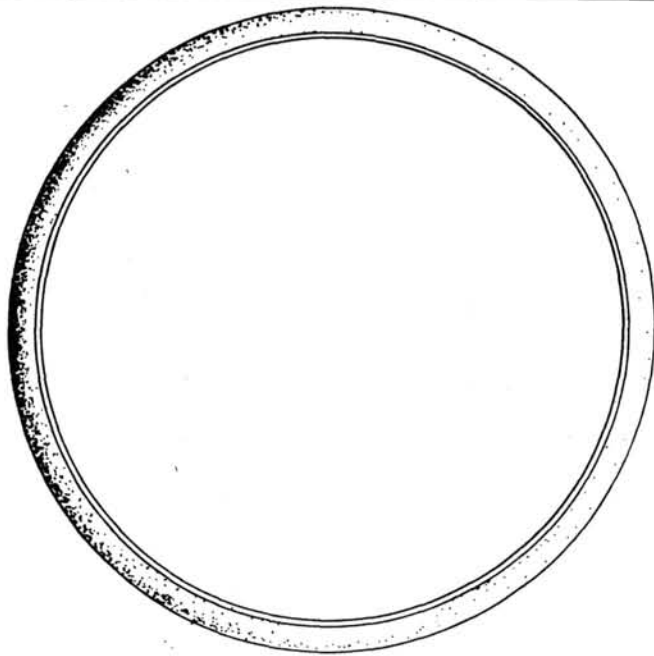
Az illusztrációk alatt szereplő szám a katalógus-számot jelenti.

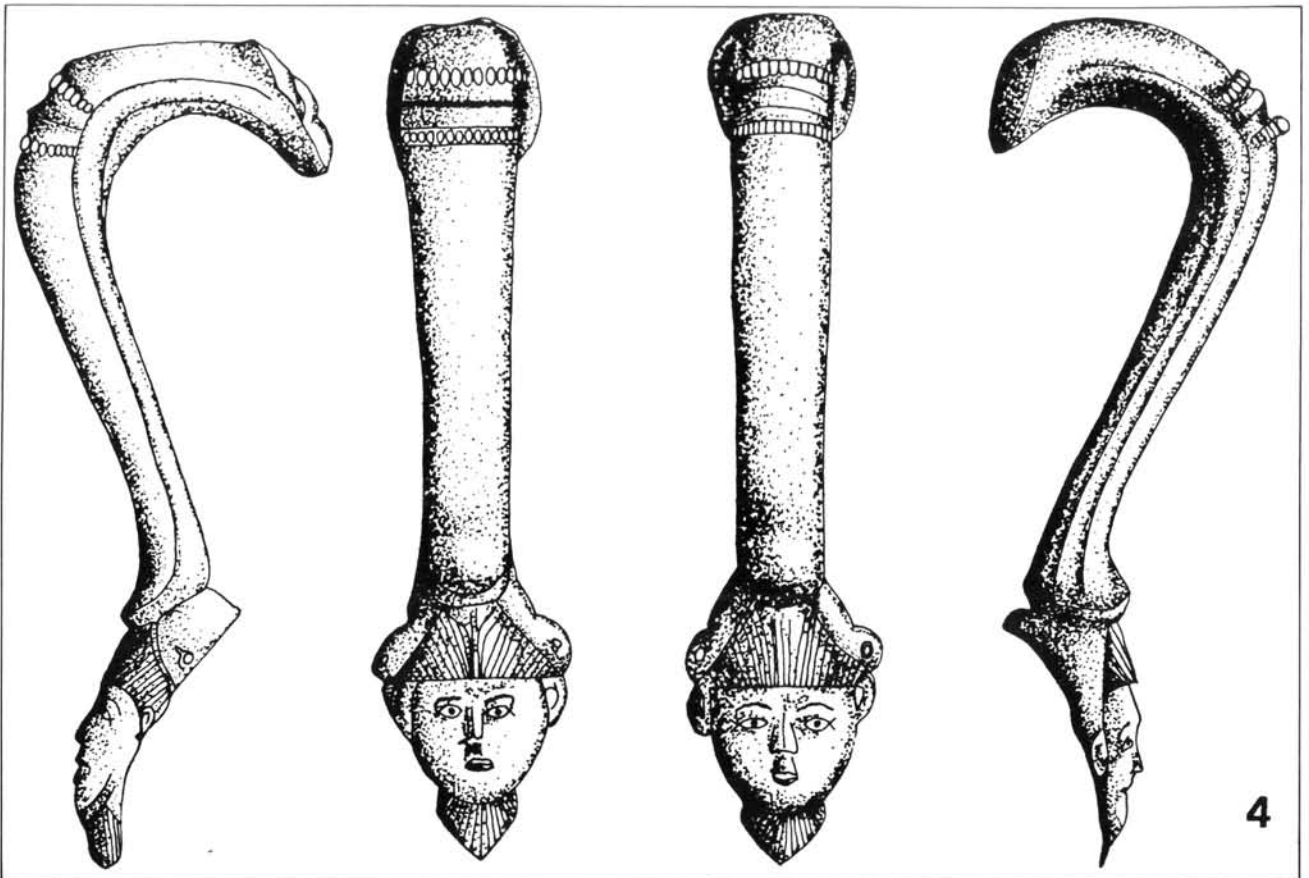
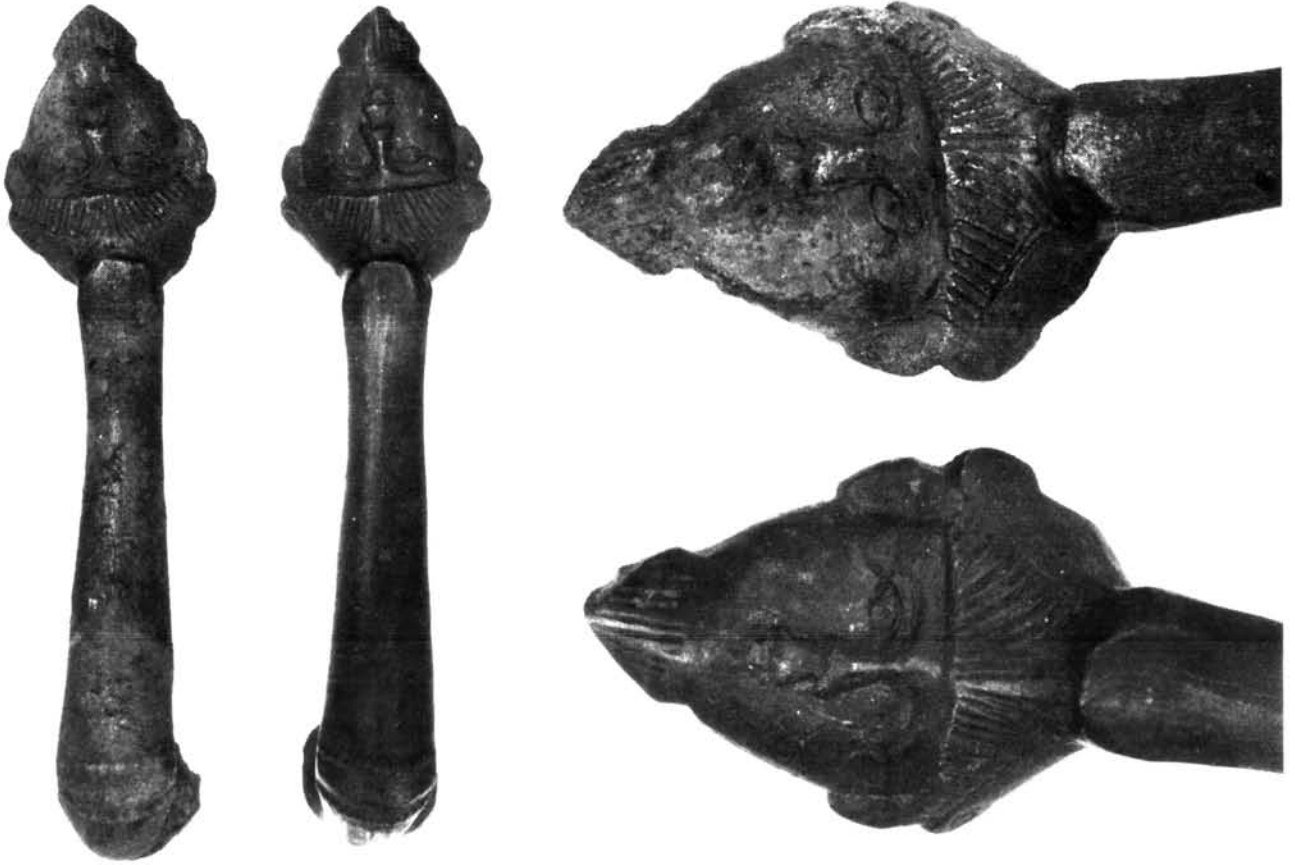

LELŐHELYTÉRKÉP – CARTE

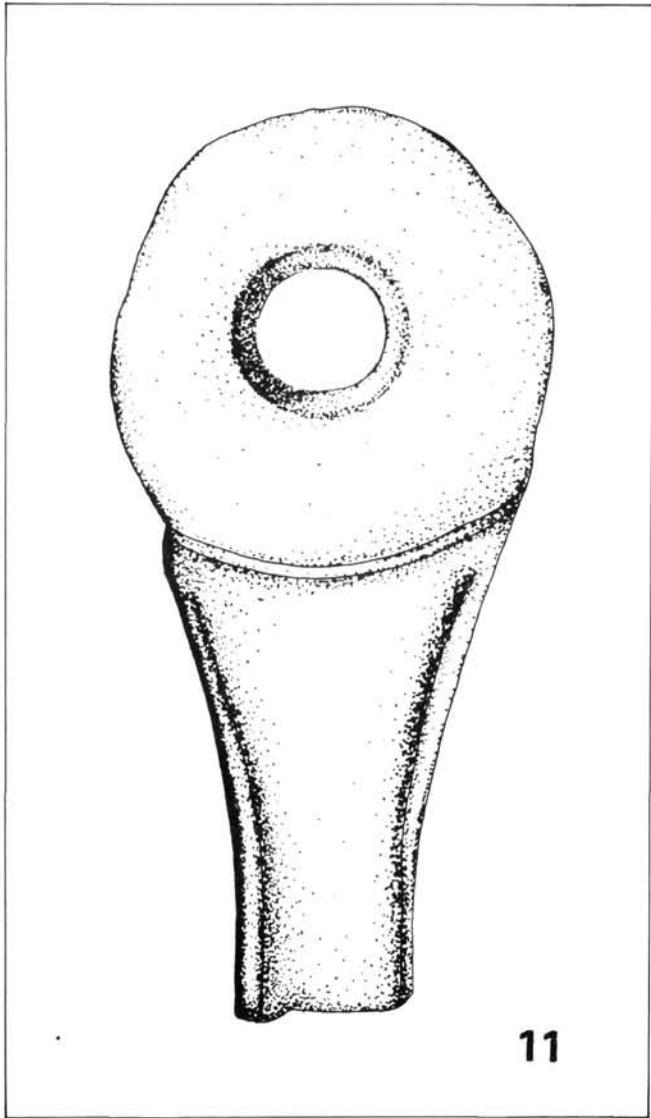
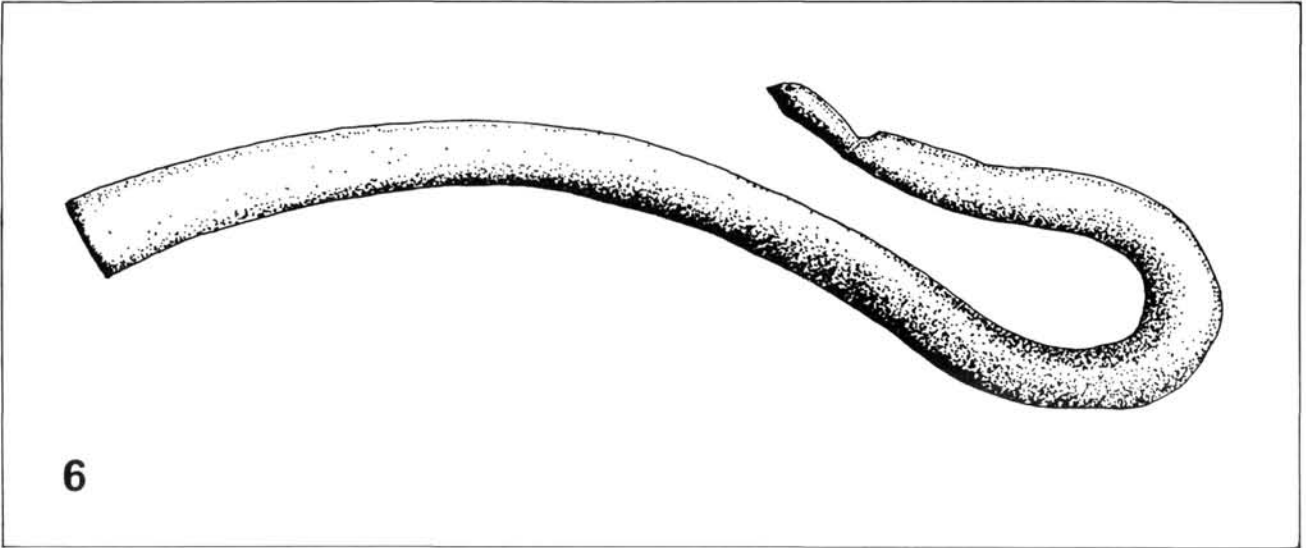

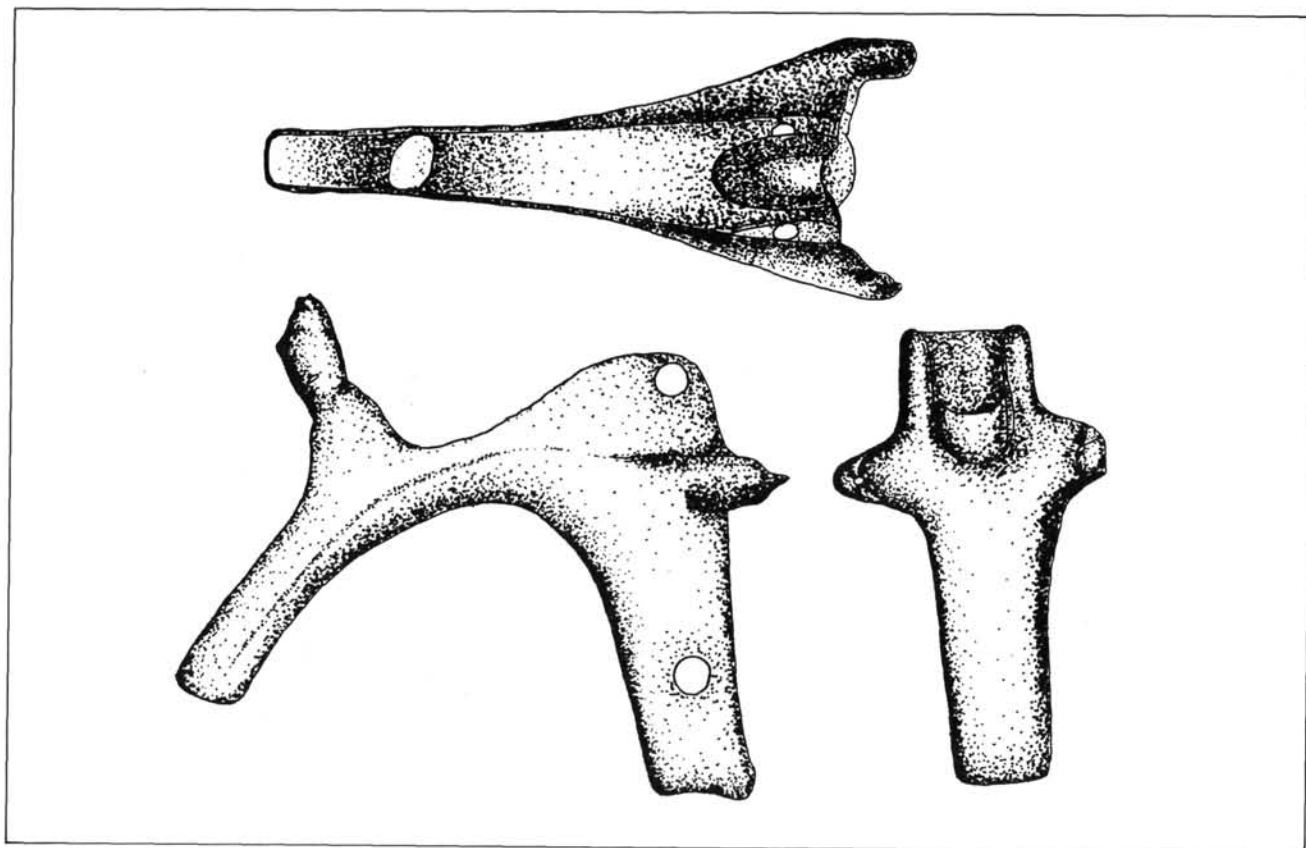

5

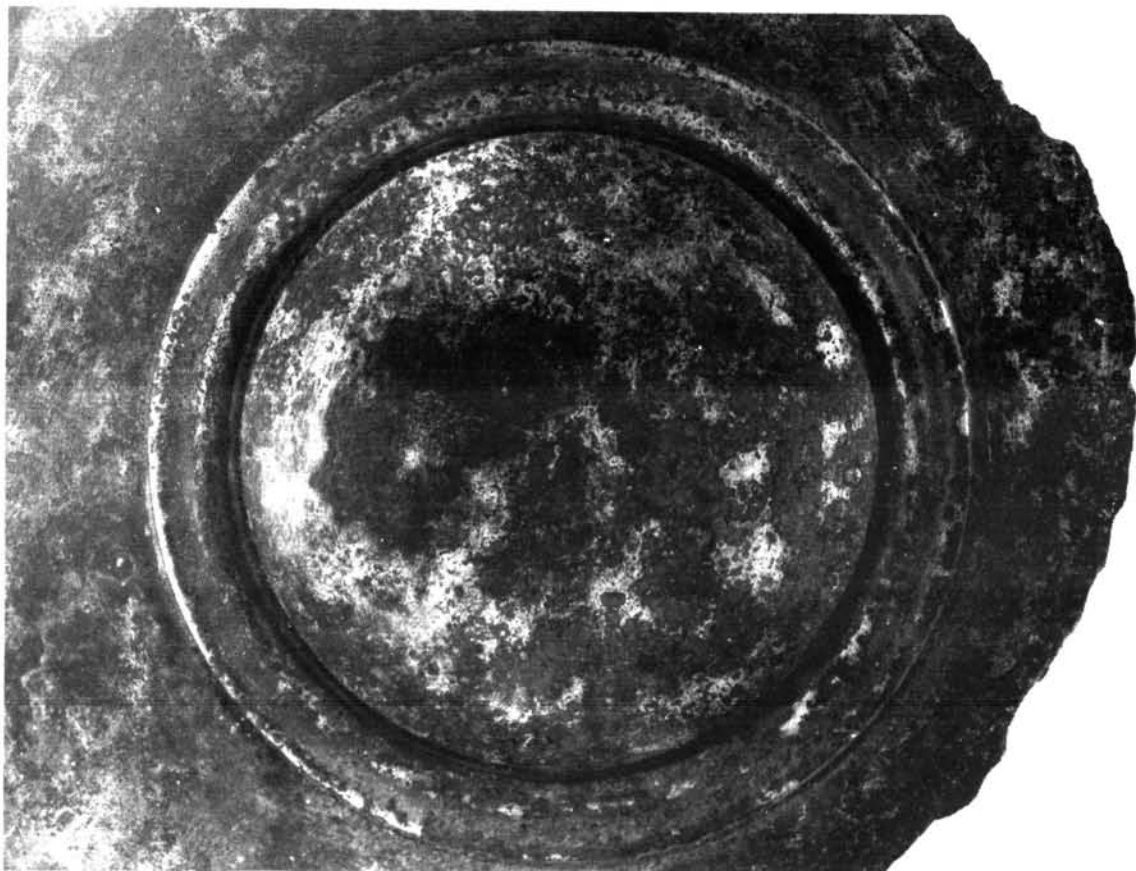

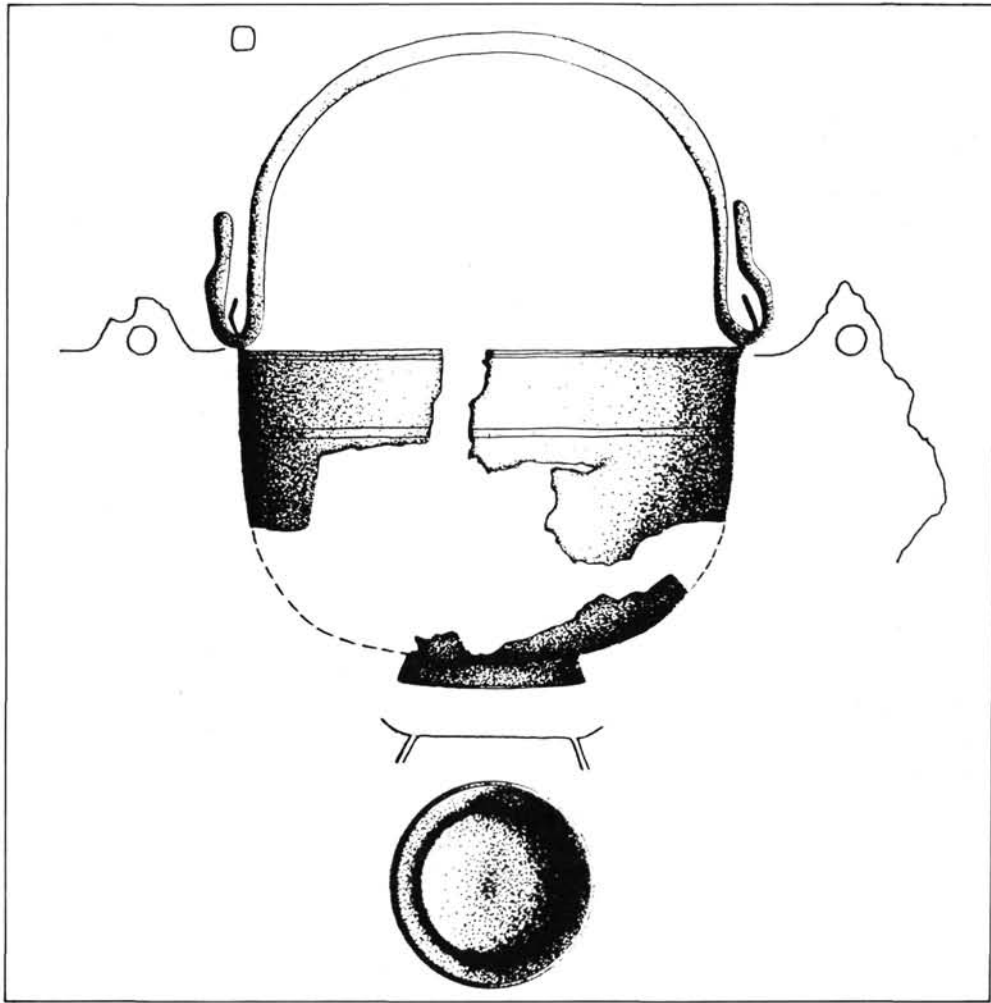
7

8

9

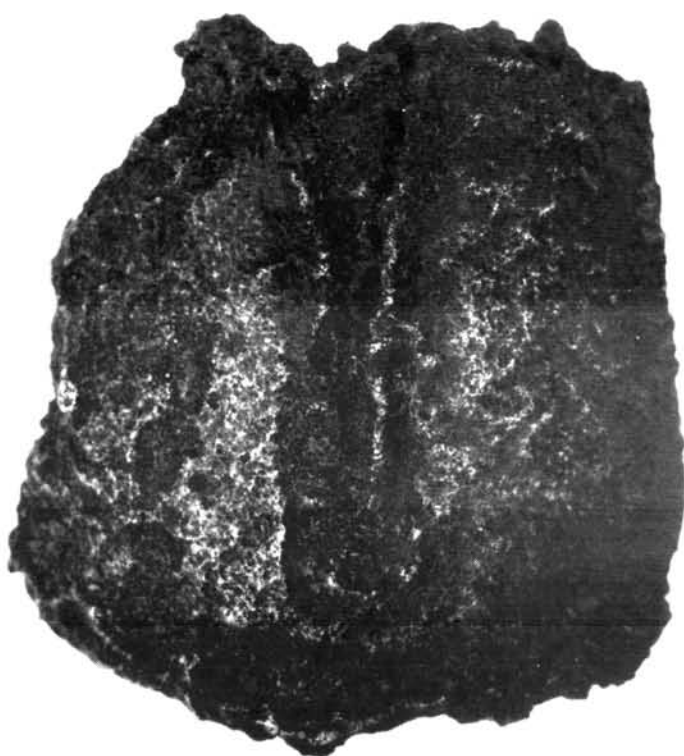

19

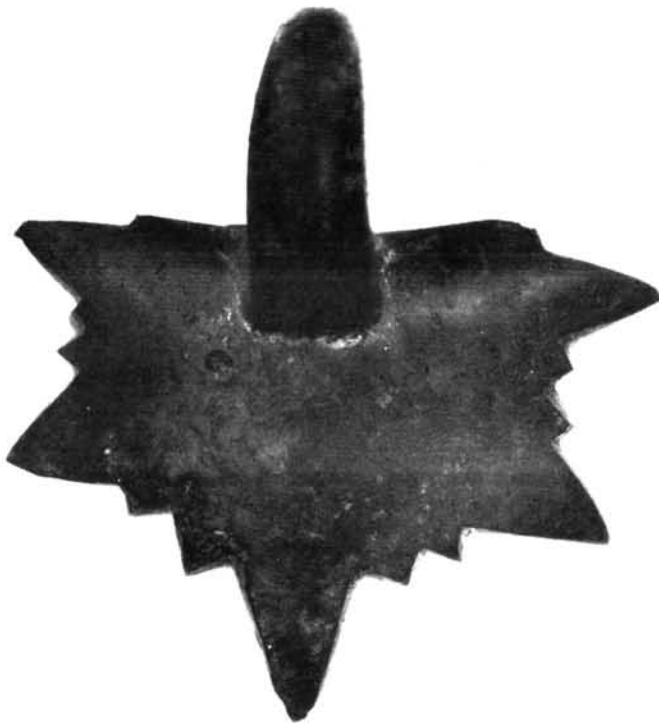

22

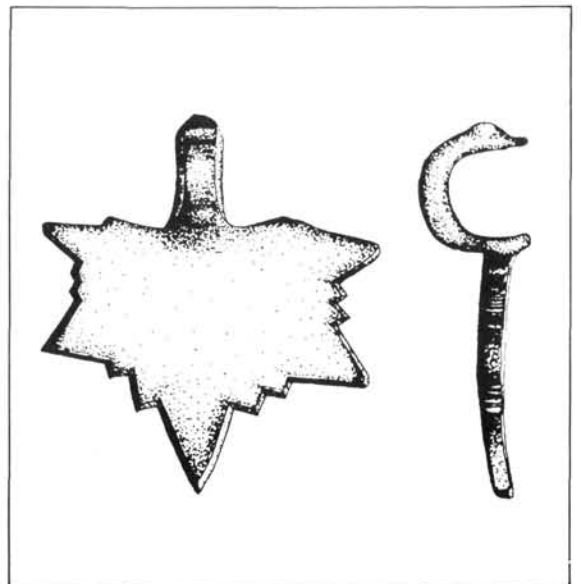

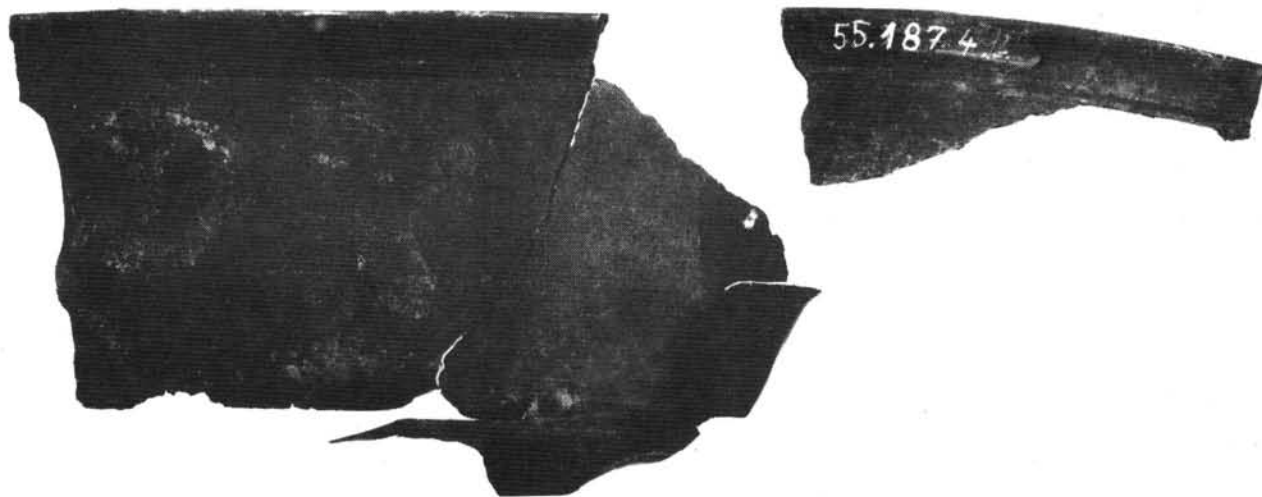
28

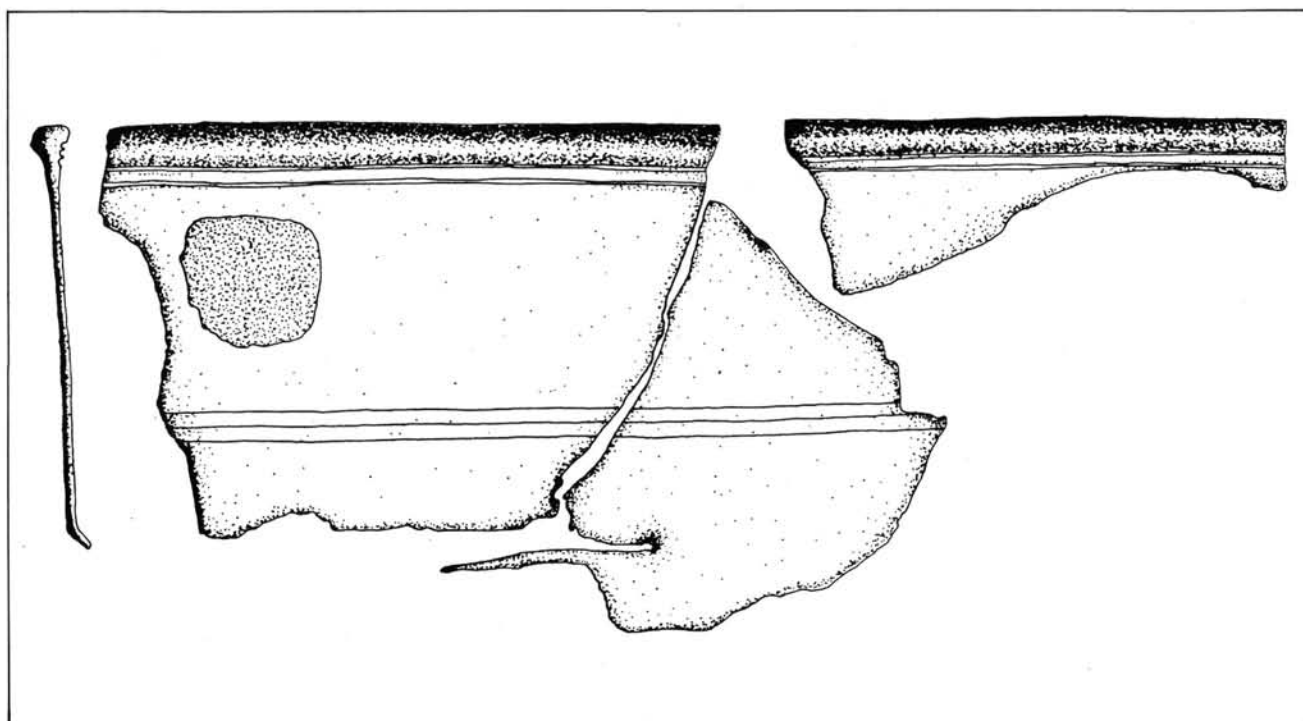

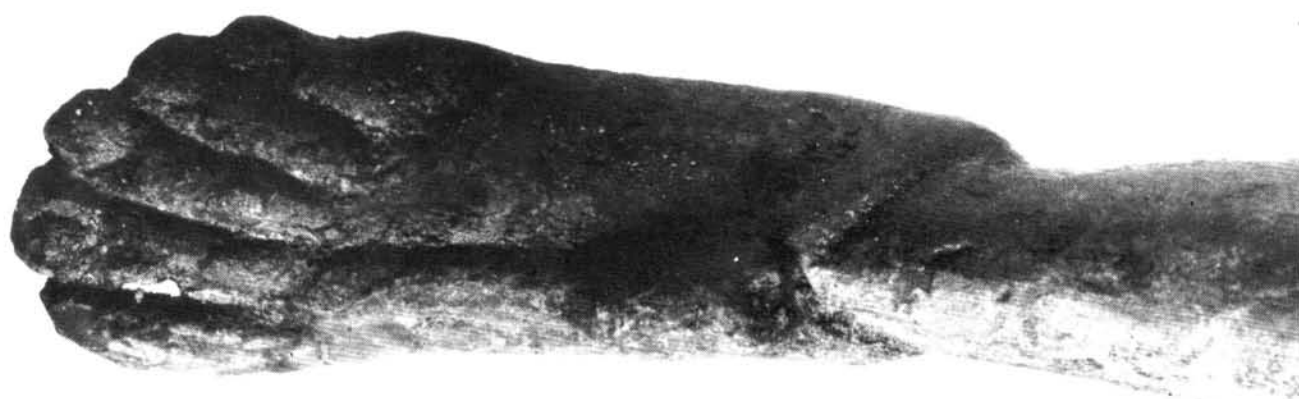

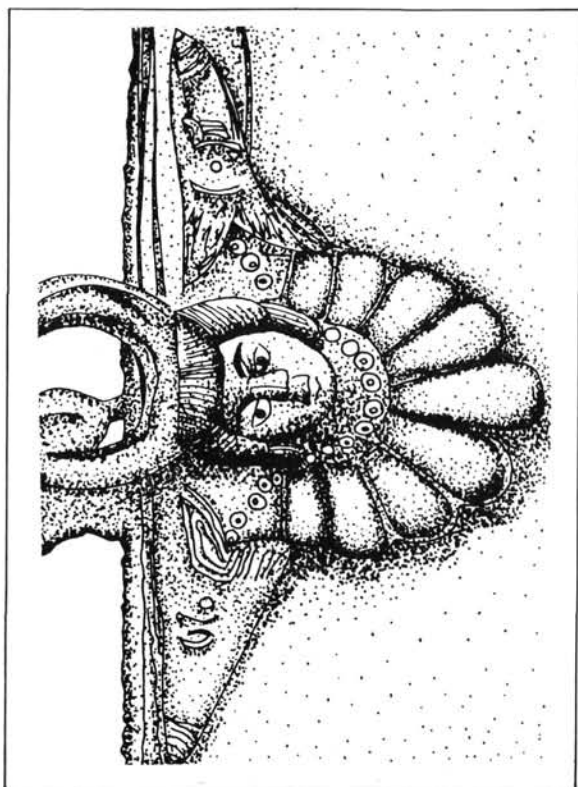
29

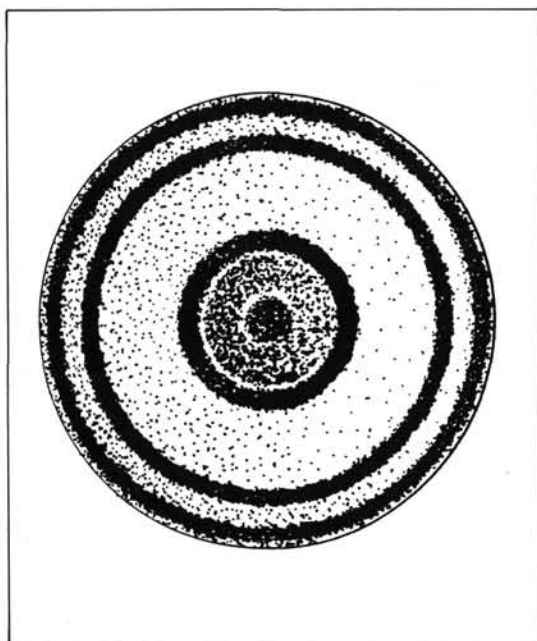

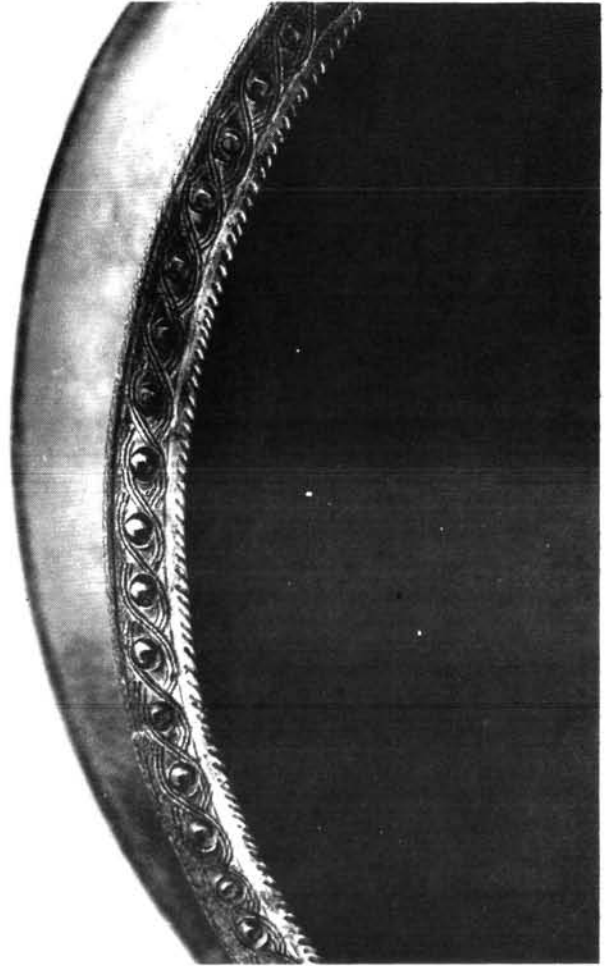
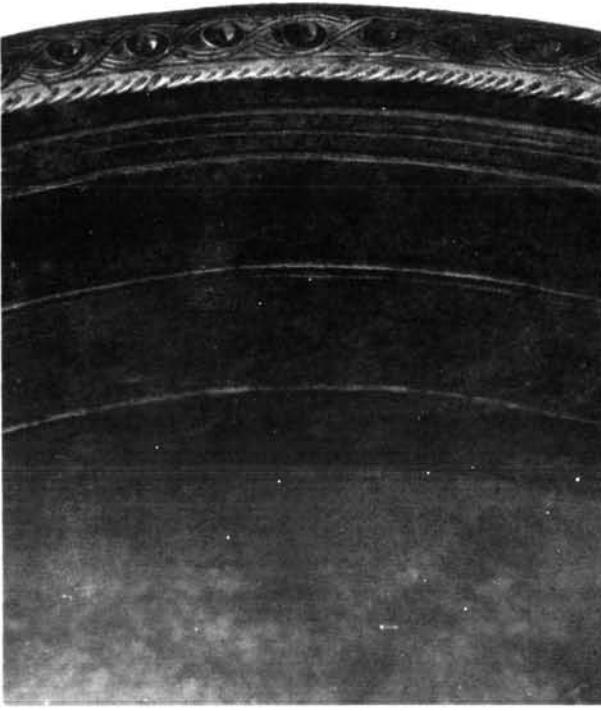

34

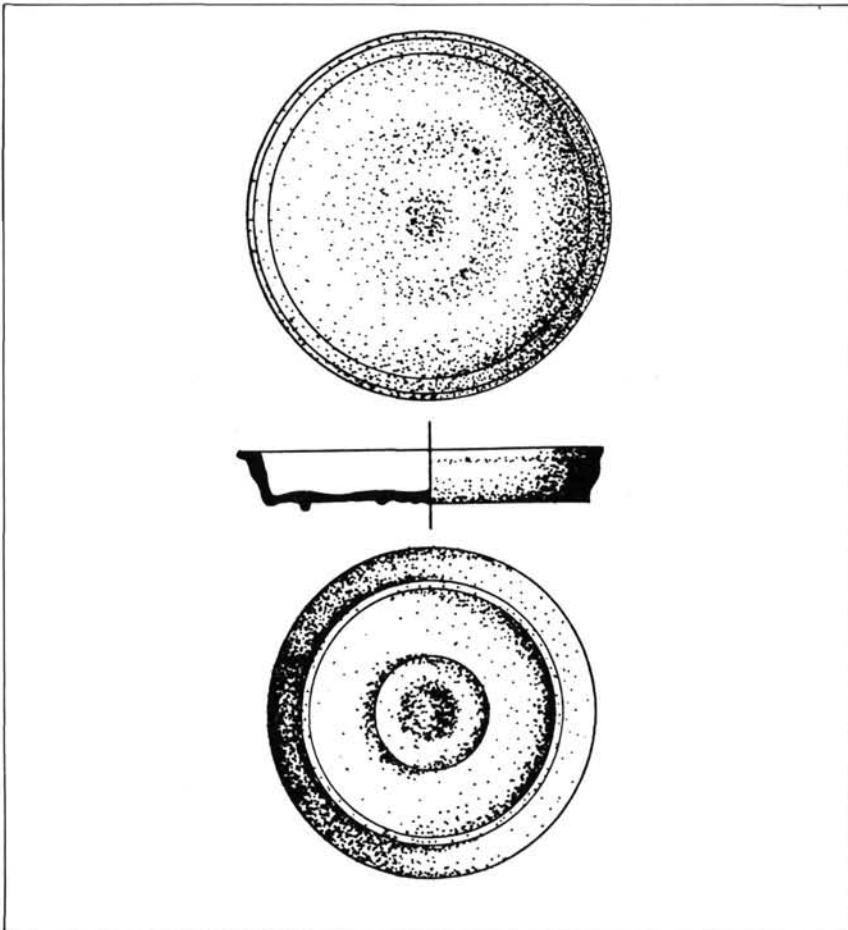
34

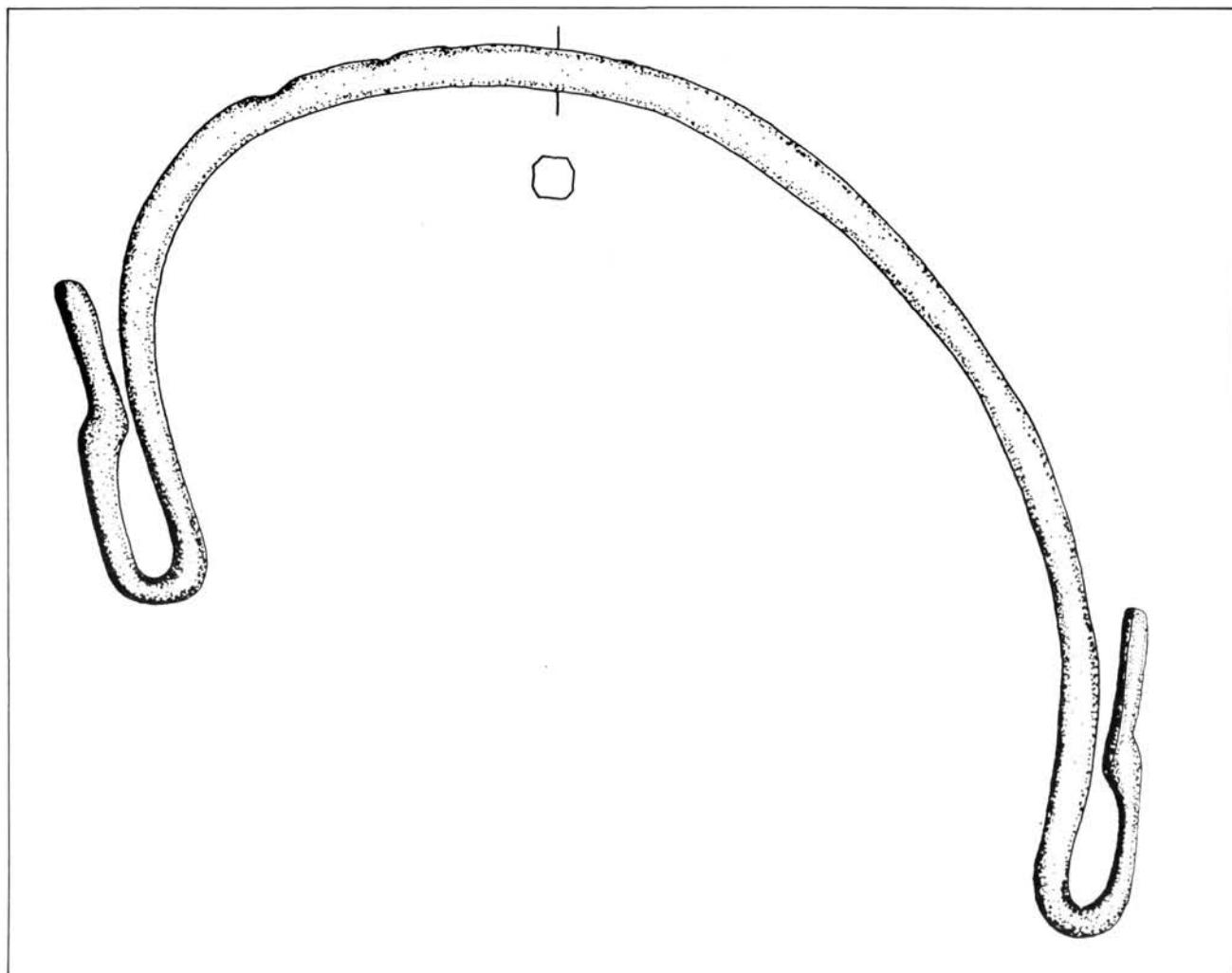

34

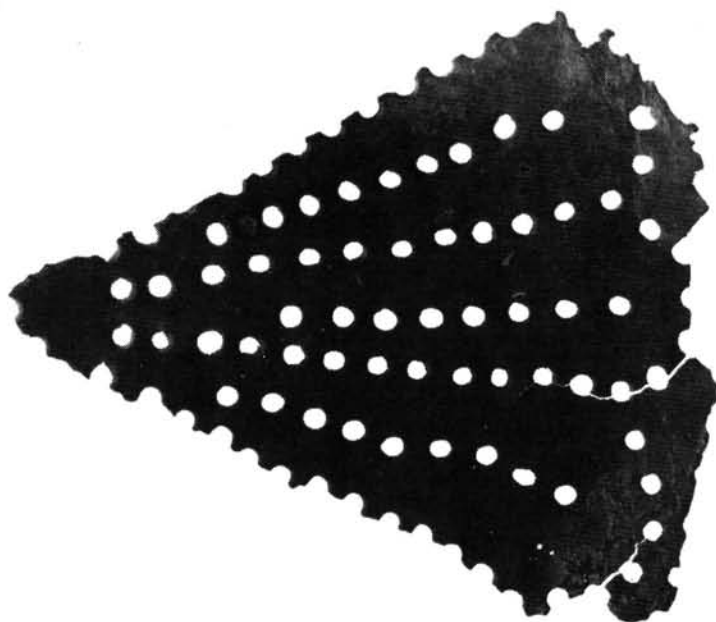

35

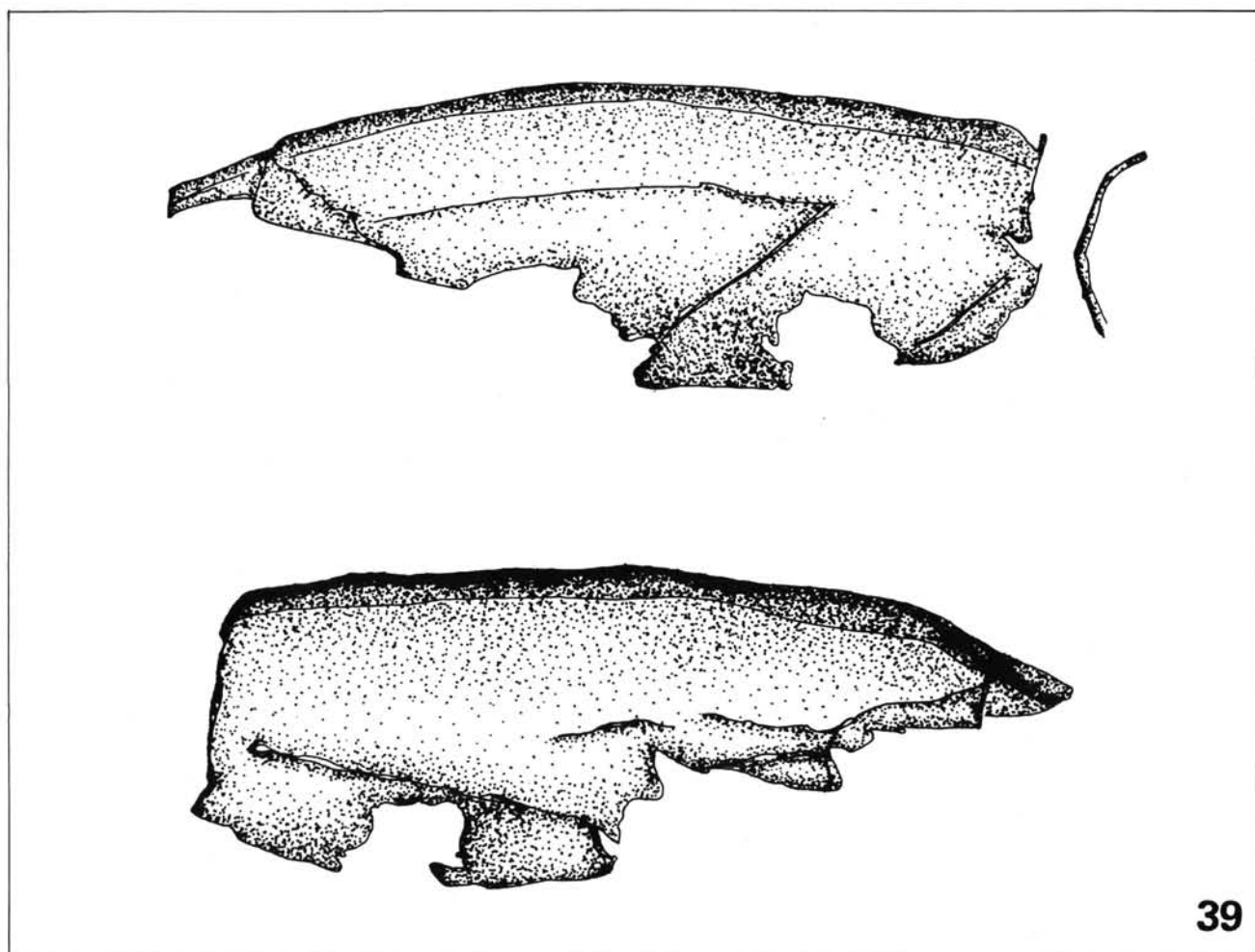

36

37

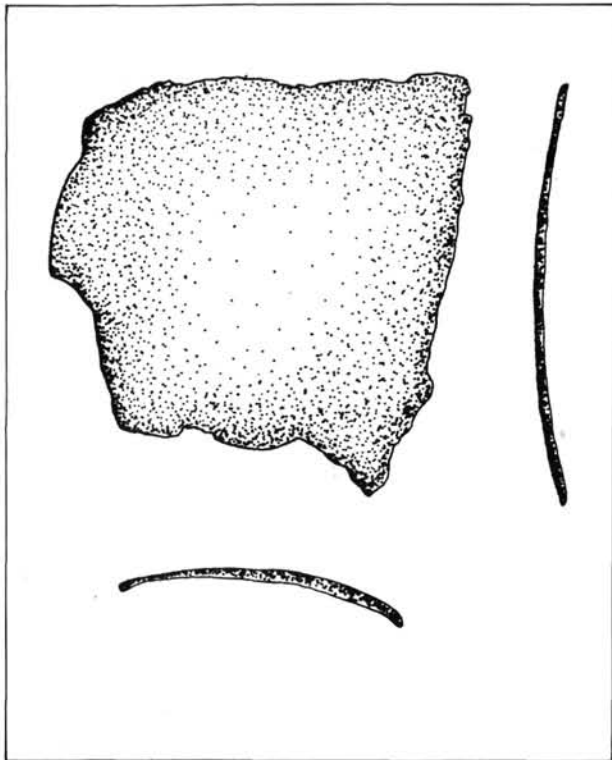

39

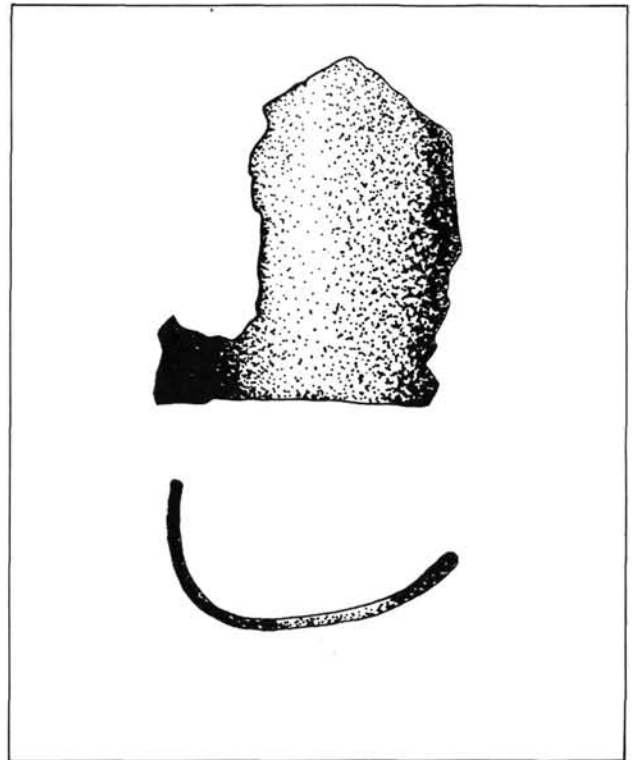

38

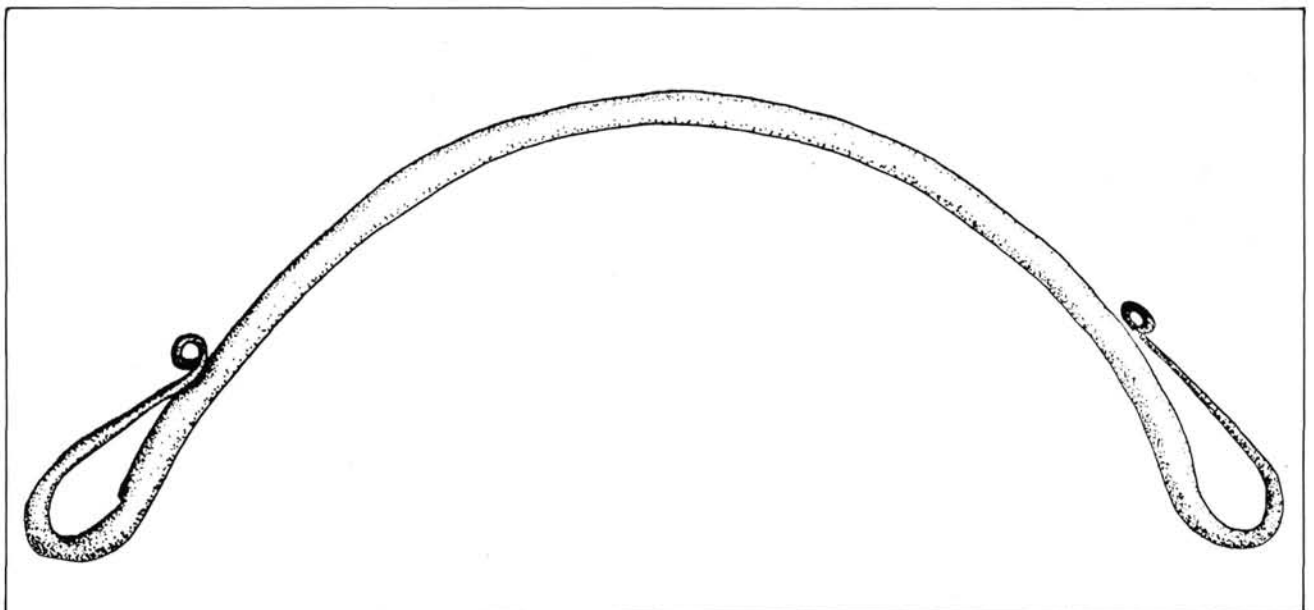

40

41

42

Borító címoldal:
Huta-üveg palack (Veszprémi Laczkó Dezső Múzeum néprajzi gyűjteménye)

Borító hátoldal:
Céh-korsó (Veszprémi Laczkó Dezső Múzeum néprajzi gyűjteménye)

ISSN: 0864-7887

Felelős kiadó: Dr. Praznovszky Mihály

Készült a Prospektus GM Nyomdájában
Veszprém, Pápai út 37/A. Tel.: (80) 22-914
Felelős vezető: Szentendrei Zoltán

Katona I. cikk 5. sz. ábra

140 Ft